

INDEX 339202

NOTATKI

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

PŁOCKIE

Płock

1/238

2014

ISSN 0029-389X

INFORMACJA DLA AUTORÓW

Materiały do „Notatek Płockich” prosimy przysyłać w 1 egzemplarzu (wydruk komputerowy wraz z płytą CD), napisanym zgodnie z normą (tj. 30 wierszy na stronie, 65 znaków w wierszu, bez poprawek), maksymalna objętość 15 stron wraz z przypisami.

Prosimy również o krótką informację Autora o sobie: wykształcenie, tytuł lub stopień naukowy, miejsce zatrudnienia, telefon i adres e-mail do wiadomości redakcji.

Artykuły prosimy zaopatrzyć w abstrakt w języku polskim o objętości do 250 znaków oraz zestawienie słów kluczowych (nie więcej niż 5).

Prosimy o dołączenie, po przypisach, tytułu artykułu i „Summary” w języku angielskim o objętości do 300 znaków.

Informujemy, że wydrukowanie artykułu uwarunkowane jest uzyskaniem pozytywnej recenzji wydawniczej.

Redakcja „Notatek Płockich”

Na okładce: Bożewo - Kościół Parafialny z XV w.
Rys. Paweł Tencer

Skład i druk:
Wydawnictwo i Poligrafia „IWANOWSKI”
09-407 Płock, ul. Dziewiarska 7
Tel. (0-24) 26-36-593
e-mail: wydawnictwo@iwanowski.com.pl

INDEX 339202

NOTATKI

KWARTALNIK TOWARZYSTWA NAUKOWEGO PŁOCKIEGO

PŁOCKIE

Płock

1/238

2014

ISSN 0029-389X

INFORMACJA DLA AUTORÓW

Materiały do „Notatek Płockich” prosimy przysyłać w 1 egzemplarzu (wydruk komputerowy wraz z płytą CD), napisanym zgodnie z normą (tj. 30 wierszy na stronie, 65 znaków w wierszu, bez poprawek), maksymalna objętość 15 stron wraz z przypisami.

Prosimy również o krótką informację Autora o sobie: wykształcenie, tytuł lub stopień naukowy, miejsce zatrudnienia, telefon i adres e-mail do wiadomości redakcji.

Artykuły prosimy zaopatrzyć w abstrakt w języku polskim o objętości do 250 znaków oraz zestawienie słów kluczowych (nie więcej niż 5).

Prosimy o dołączenie, po przypisach, tytułu artykułu i „Summary” w języku angielskim o objętości do 300 znaków.

Informujemy, że wydrukowanie artykułu uwarunkowane jest uzyskaniem pozytywnej recenzji wydawniczej.

Redakcja „Notatek Płockich”

Na okładce: Bożewo - Kościół Parafialny z XV w.
Rys. Paweł Tencer

Skład i druk:
Wydawnictwo i Poligrafia „IWANOWSKI”
09-407 Płock, ul. Dziewiarska 7
Tel. (0-24) 26-36-593
e-mail: wydawnictwo@iwanowski.com.pl

PŁOCK NOTICES

SCIENTIFIC SOCIETY OF PŁOCK
(published since July 1956)

1/238
JANUARY – MARCH
2014

EDITORIAL BOARD

WIESŁAW KOŃSKI
(EDITOR-IN-CHIEF)

KRYSTYNA STASZEWSKA
(EDITORIAL SECRETARY)

MAŁGORZATA DUCH
GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI
ANDRZEJ JERZY PAPIEROWSKI
RENATA WALCZAK

SCIENTIFIC COUNCIL

PROF. DR HAB. SC. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(CHAIRMAN)

REV. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Slovakia)
PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Lithuania)
DR MARIAN CHUDZYŃSKI
REV. PROF. DR HAB. MICHAŁ M. GRZYBOWSKI
PROF. DR HAB. SC. JANUSZ ZIELIŃSKI
PROF. DR HAB. SC. DANIELA ŻUK

EDITORIAL ADDRESS:

pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 262-26-04, 366-99-50

e-mail: notatkiplockie@gmail.com
www.tnp.org.pl

NOTATKI PŁOCKIE

KWARTALNIK TOWARZYSTWA
NAUKOWEGO PŁOCKIEGO
(ukazuje się od lipca 1956 r.)

1/238
STYCZEŃ – MARZEC
2014

KOLEGIUM REDAKCYJNE

WIESŁAW KOŃSKI
(REDAKTOR NACZELNY)

KRYSTYNA STASZEWSKA
(SEKRETARZ REDAKCJI)

MAŁGORZATA DUCH
GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI
ANDRZEJ JERZY PAPIEROWSKI
RENATA WALCZAK

RADA NAUKOWA

PROF. NADZW. DR HAB. INŻ. ZBIGNIEW KRUSZEWSKI
(PRZEWODNICZĄCY)

KS. PROF. DR HAB. AMANTIUS AKIMJAK (Słowacja)
PROF. DR HAB. ROMUALD BRAZIS (Litwa)
DR MARIAN CHUDZYŃSKI
KS. PROF. DR HAB. MICHAŁ M. GRZYBOWSKI
PROF. DR HAB. INŻ. JANUSZ ZIELIŃSKI
PROF. DR HAB. INŻ. DANIELA ŻUK

ADRES REDAKCJI:

pl. Narutowicza 8
09-402 Płock

tel. (0-24) 262-26-04, 366-99-50

e-mail: notatkiplockie@gmail.com
www.tnp.org.pl

LIST OF CONTENTS

SPIS TREŚCI

GRAŻYNA SZUMLICKA-RYCHLIK CATHEDRAL CHAPTER IN PŁOCK AS WRITING CULTURE CENTRE IN 14 TH AND 15 TH CENTURIES	3	GRAŻYNA SZUMLICKA-RYCHLIK KAPITUŁA KATEDRALNA W PŁOCKU JAKO OŚRODEK KULTURY PIŚMIENNICZEJ W XIV I XV WIEKU	3
REV. MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI NICOLAUS COPERNICUS 1473-1543, HIS LIFE AND WORK IN 540 TH ANNIVERSARY OF BIRTH AND 470 TH ANNIVERSARY OF DEATH	10	KS. MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI MIKOŁAJ KOPERNIK 1473-1543, JEGO ŻYCIE I DZIEŁO W 540. ROCZNICĘ URODZIN I 470. ROCZNICĘ ŚMIERCI	10
MARCIN BERLIŃSKI SOCIAL HELP ORGANISATION IN PŁOCK WITHIN CITIZEN COMMITTEE OF THE CITY OF PŁOCK (1914-915)	14	MARCIN BERLIŃSKI ORGANIZACJA POMOCY SOCJALNEJ W PŁOCKU W RAMACH KOMITETU OBYWATELSKIEGO MIASTA PŁOCKA (1914-1915)	14
WIESŁAW KOŃSKI NOTIFICATION REGARDING SCIENTIFIC MAGAZINES LIST	22	WIESŁAW KOŃSKI KOMUNIKAT W SPRAWIE WYKAZU CZASOPISM NAUKOWYCH	22
ANDRZEJ CHODUBSKI PŁOCK AND THE CONTEMPORARY CULTURAL- CIVILIZATIONAL VALUES OF THE WORLD	23	ANDRZEJ CHODUBSKI PŁOCK A WSPÓŁCZESNE WARTOŚCI KULTUROWO-CYWILIZACYJNE ŚWIATA	23
DAMIAN KASPRZYK WŁADYSŁAW (MACHO) BRONIEWSKI. OUTLINE TO THE PORTRAIT OF A POET AND A TROUBLEMAKER	29	DAMIAN KASPRZYK WŁADYSŁAW (MACHO) BRONIEWSKI. SZKIC DO PORTRETU POETY I AWANTURNIKA	29
RENATA WALCZAK INNOVATIVENESS OF CIECHANÓW-PŁOCK REGION ACCORSING TO OECD AND EUROPEAN COMMUNITY DATA	35	RENATA WALCZAK INNOWACYJNOŚĆ REGIONU CIECHANOWSKOPŁOCKIEGO WEDŁUG DANYCH OECD I UNII EUROPEJSKIEJ	35
TOMASZ KRUSZEWSKI FOSTER CARE PROGRAM DEVELOPMENT IN PŁOCK COUNTY	41	TOMASZ KRUSZEWSKI PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE PŁOCKIM	41
REV. JANUSZ WIŚNIEWSKI PIĘĆDZIESIĄT LAT RAZEM. ROMOWIE W PŁOCKU	49	KS. JANUSZ WIŚNIEWSKI PIĘĆDZIESIĄT LAT RAZEM. ROMOWIE W PŁOCKU	49
REVIEW BARBARA EWA GIERUŁA, <i>A GAINTS THE CHALLENGES.</i> <i>NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” IN THE LOCAL SOCIETY OF</i> <i>GOSTYNIN, PŁOCK REGION (1980-1990)</i> , ISSUED BY PŁOCK SCIENTIFIC SOCIETY, PŁOCK 2013, PAGES 376, PHOTOGRAPHS. (Rev. Grzegorz Gołębiowski)	57	RECENZJA BARBARA EWA GIERUŁA, <i>NAPRZECIW WYZWANIAM.</i> <i>NSZZ „SOLIDARNOŚĆ” W SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ</i> <i>GOSTYNINA, REGION PŁOCK (1980-1990)</i> , WYD. TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE, PŁOCK 2013, SS. 376, FOTOGRAFIE. (Rec. Grzegorz Gołębiowski)	57
BIBLIOGRAPHY BIBLIOGRAPHY OF MAZOVIAN PŁOCK FOR THE PERIOD 1 I – 31 III 2013 R.	59	BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO ZA OKRES 1 I – 31 III 2013 R.	59

KAPITUŁA KATEDRALNA W PŁOCKU JAKO OŚRODEK KULTURY PIŚMIENNICZEJ W XIV I XV WIEKU

Abstrakt

W średniowieczu pojawiła się instytucja kapituł katedralnych, które pełniąc rolę senatu biskupiego miały swój udział w zarządzie diecezją. Członkowie kapituł należeli do ówczesnej elity intelektualnej, społecznej i politycznej. Byli nie tylko duchownymi ale także dyplomataami biorącymi czynny udział w działalności politycznej poprzez pracę w kancelarii królewskiej i książęcej na Mazowszu, a także bezpośredni udział w różnego rodzaju sporach, np. polsko-krzyżackich. Ważną rolę w działalności płockiej kapituły katedralnej odegrała szkoła katedralna, jako główny ośrodek kształcenia kleru diecezji płockiej oraz biblioteka katedralna, do której trafiały cenne księgi przywożone z zagranicznych studiów i peregrynacji członków kapituły.

Słowa kluczowe: kapituła, Płock, średniowiecze, biblioteka katedralna, szkoła katedralna

W średniowieczu zarówno na Zachodzie Europy jak i w Polsce pojawiła się instytucja kapituł kanonickich, wyrosłych na gruncie kanonikatu świeckiego, opartego o regułę akwizgrańską z 806 r. Posiadały one własny ustrój prawny, autonomiczny majątek i bogate uprawnienia. Pełniąc rolę senatu biskupiego, powołanego do udziału w zarządzie diecezją, stały się także ważnym czynnikiem w rozwoju kultury.

Przy kościele katedralnym płockim zawsze była kapituła, która jak pisał historyk prałat Chodyński *jedno z najświetniejszych miejsc w kościele polskim zajmowała co do liczby swych członków, ich przywilejów i wpływów*. Kanonicy i prałaci stanowiący kapitułę spełniali w niej rozmaite funkcje, od których wywodziły się ich nazwy, z czasem tylko tytularne. W średniowieczu w kapitule płockiej było dziewięciu prałatów (prałaci są kanonikami, którym przysługuje pierwszeństwo nad innymi: praelati – przełożeni):

1. Prepozyt – reprezentował kapitułę na zewnątrz, zajmował się administracją majątkową.
2. Dziekan – czuwał nad porządkiem i poziomem katedralnej służby liturgicznej.
3. Archidiakon płocki – czuwał nad poziomem życia duchowieństwa na terenie całego miasta.
4. Scholastyk – zarządzał szkołą katedralną.
5. Kantor (prymicer) – troszczył się o należyte wykonywanie śpiewu katedralnego.
6. Kustosz – jego obowiązki koncentrowały się wokół świątyni, sporządzał inwentarz sprzętu liturgicznego: kielichów, ksiąg, ornatu, a także był odpowiedzialny za wypożyczanie ksiąg z księgozbioru kapitulnego.
7. Kanclerz – zajmował się prowadzeniem kancelarii kapituły, jej archiwum oraz sprawował nadzór nad pieczęciami.

8. Archidiakon dobrzyński i Archidiakon pułtuski – na terenie swoich jednostek administracyjnych spełniali to samo zadanie co archidiakon płocki.

Prepozyta i kustosza wybierał król. Na archidiakona biskup przedstawiał kapitule dwóch kandydatów, która następnie wybierała jednego z nich. Nominacja pozostałych kanoników należała do papieża i biskupa.

Kapituła katedralna w Płocku oprócz tego, że stanowiła pomoc dla biskupa w zarządzie diecezją, uczestniczyła także w życiu naukowym i kulturalnym na tym terenie. Z kręgu kapituły, w którym nie mogło zabraknąć ludzi wykształconych, wywodziły się kadry urzędnicze aparatu władzy i administracji państwowej.

1. Przynależność rodowa członków płockiej kapituły katedralnej

W Europie Zachodniej w wiekach średnich odnotowano zjawisko ścisłej zależności uzyskiwania urzędów kapitulnych od pochodzenia szlacheckiego. W Polsce w XIV w. według ustaleń Stanisława Zachorowskiego zależność taka nie była dominująca¹. Obok szlachty członkami kapituł bywali także mieszczanie. Udało się ustalić, że w XIV i na początku XV w. w kapitule płockiej było dziesięć osób pochodzenia mieszczańskiego². Byli to: Gunter z Brześcia, Gabriel z Poznania, Mikołaj syn Roberta z Radomska, Mikołaj Strosberg, Budziszlaw z Krakowa, Andrzej syn Bartłomieja z Pułtuska, Jan Rusin z Mszczonowa, Szymon Luterberg z Torunia, Jakub z Piotrkowa i Jakub syn Franciszka z Płocka.

Sytuacja pod tym względem uległa zasadniczej zmianie w XV w., przy czym inicjatywę należy tu przypisać królowi oraz szlachcie³. Ulega-

jąc naciskowi króla Władysława Jagiełły oraz szlachty, uznany przez Polskę antypapież Jan XXIII w bulli „Etsi de cunctis” z 1414 r. wydanej dla kapituły gnieźnieńskiej, a następnie papież Marcin V w bulli „Cunctis orbis” z 1421 r., wydanej dla kapituł: płockiej, poznańskiej i wrocławskiej, ustanowili, iż do wymienionych kapituł mogą wchodzić jedynie kandydaci legitymujący się szlacheckim pochodzeniem, plebejusze zaś, o ile posiadali stopnie naukowe - bakalareat lub magistrat teologii, prawa kanonicznego lub rzymskiego, medycyny albo filozofii⁴.

Tendencje szlachty szły w kierunku całkowitego usuwania i niedopuszczenia do kapituł kandydatów z innych stanów. Nie ustępując ze swego stanowiska szlachta polska została wreszcie usatysfakcjonowana mandatem króla Kazimierza Jagiellończyka z 1484 r. skierowanym do biskupa poznańskiego Uriela Górki, wykluczającym od członkostwa we wszystkich polskich kolegiach kapitulnych bez żadnych wyjątków - plebejuszy⁵.

Zdecydowane stanowisko wobec sprawy przynależności dokapituł plebejuszy, zajął następnie sejm polski poprzez swoje uchwały: piotrkowską z 1496 r. oraz radomską z 1505 roku⁶. Przyznawały one miejsce w kapitułach z zasady kandydatom ze stanu szlacheckiego, dopuszczając, ale jedynie do kanonikatów - plebejuszy, legitymujących się stopniami naukowymi doktoratu. Dwa miejsca były tutaj przewidziane dla doktorów teologii, dwa dla doktorów prawa oraz jedno miejsce dla doktora medycyny. Należy dodać, że wspomniane ustawy nie polecały obsadzania pięciu kanonii plebejuszami - doktorami, jedynie taki stan dopuszczaly. Na skutek zabiegów króla Zygmunta I u Stolicy Apostolskiej, wspomniane normy sejmowe stanowiące tzw. statut królewski, uzyskały aprobatę Leona X stając się normą prawa kanonicznego. Bulla Leona X „Credita nobis” znalazła swoje odbicie w ustawodawstwie zainteresowanych kapituł, m.in. kapituły płockiej.

Trzeba podkreślić, że stanowisko tej kapituły w omawianej sprawie było szczególnie radykalne na tle tolerancyjnego pod tym względem punktu widzenia innych kapituł. Już w 1508 r. gremium kapitulne wymagało od kandydatów doń wylegitymowania się szlacheckim pochodzeniem⁷. Kapituła płocka uchwaliła statut o sposobie dowodzenia pochodzenia szlacheckiego⁸. Jako sposób jego udowodnienia statut przewidywał zaprzysiężone zeznanie wiarygodnych świadków: dwóch ze strony ojca i dwóch ze strony matki.

Dla XIV i pierwszej połowy XV wieku udało się ustalić, że w skład kapituły płockiej wchodziło czterech przedstawicieli dynastii książęcych: trzech należących do Piastów książęcych (Hen-

ryk, syn Siemowita III, Aleksander, syn Siemowita IV - późniejszy biskup Trydentu i Mikołaj, nieślubny syn Siemowita IV) i jeden do książąt litewsko-ruskich (Janusz Hurkowiec. Jedna osoba należała do grupy tzw. szlachty-mieszczan (Jan Pielgrzymowicz). 141 członków płockiej kapituły katedralnej pochodziło z rodzin rycerskich. Należeli do 46 rodów. Najliczniej były reprezentowane mazowieckie rody: Prawdziców, Boleszczów, Jastrzębców, Łazeków, Pomianów, Dołęgów, Lubiczów, Rogalów, Gozdawów, Pobogów, Pałuków, Pierzchałów, Prusów⁹.

Wymóg pochodzenia szlacheckiego wśród członków płockiej kapituły katedralnej był z każdym rokiem coraz konsekwentniej przestrzegany. Było to zapewne związane z tym, że kapituła należała do tzw. kapituł skonfederowanych, tj. starych i uprzywilejowanych w kraju. Kanonicy płoccy dzięki kontaktom rodowym byli zaangażowani w sprawy polityczne nie tylko Księstwa Mazowieckiego, ale także całego kraju. Byli potomkami wielkich czy też dopiero wybijających się rodzin. Ich ojcowie i najbliżsi krewni piastowali wysokie urzędy ziemskie i dworskie a także brali czynny udział w życiu państwa, np. Florian Laskary Leszczyca z Kościelca (prepozyt 1311 r.) - brat Bogumiła i Wojciecha z Pakości, wojewody brzesko-kujawskiego oraz krewny biskupa wrocławskiego Gerwarda¹⁰. Podobnie kanonicy z rodu Prawdziców: Mikołaj (prałat 1339 r.), Stanisław (podkustosz 1321 r.) i Dobiesław (kanonik 1358 r.) Sówka z Gulczewa - synowie Jana Sówki, dziedzica Brochowa i kasztelana dobrzyńskiego¹¹.

Poparciem swych wpływowych krewnych cieszyli się także kanonicy pochodzący z rodzin książęcych, jak np. Aleksander¹², syn Siemowita IV i Aleksandry, siostry Władysława Jagiełły. Siostrą kanonika Aleksandra była Cymbarka, żona Ernesta Żelaznego Habsburga, a zatem bratowa Fryderyka IV, który w dużej mierze zdecydował o wyborze Aleksandra na biskupa Trydentu (1425 r.).

Kontakty rodowe nie tylko umożliwiły zaangażowanie się w sprawy kraju ale niewątpliwie ułatwiały karierę i pozwalały zachować ciągłość na urzędach w kapitule, jak w przypadku rodu Prawdziców, których obecność w kapitule w XIV i XV wieku była stała.

2. Wychowanie kanoników płockich

Średniowieczne prawo kanoniczne nie stanowiło wyraźnie o tym, że członkowie kapituł powinni posiadać stopień naukowy. Dopiero przepis soboru trydenckiego zachęcał, aby wszyscy prałaci i przynajmniej połowa kanoników w kapitułach katedralnych i kolegiackich, cieszących się przywilejem tzw. kapituł sławnych („ca-

pitula insignia") posiadali stopień doktora lub licencjata teologii bądź prawa kanonicznego¹³.

Jeśli chodzi o członków kapituły płockiej, to pierwsze wzmianki o prałatach i kanonikach posiadających stopnie naukowe pochodzą z początku XIV w. Choć z pewnością od samego początku zasiadali w niej ludzie wykształceni, np. pierwszy znany z imienia kanclerz kapituły – Andrzej, nazywany jest w źródłach magistrem¹⁴. Wyraźny wymóg posiadania doktoratu przez dwóch członków kapituły postawiony przez biskupa i kolegium kapitulne 9 września 1484 r. związany był z ustanowieniem w kapitule urzędu kaznodziei i teologa, dla których przeznaczono kanonikat w postaci posiadłości „fundi Sandzino” oraz „fundi Gumino”¹⁵.

W XV w. widzimy wśród członków kapituły wielu ze stopniami naukowymi doktorów, magistrów i licencjatów. Jeśli chodzi o dziedziny wiedzy, z których te stopnie uzyskiwali to przeważało prawo kanoniczne. Tak np. biskup Paweł Giżycki (1439-1463) wprowadził do kapituły aż czterech doktorów prawa kanonicznego: prepozyta Zygmunta z Giżyc, Pawła z Gołymina, Mikołaja z Mirzyńca i Derśtaw z Karnic. Dwaj ostatni legitymowali się ponadto stopniami akademickimi z prawa rzymskiego, pierwszy licencjatem a drugi doktoratem¹⁶.

Przy nazwiskach wielu członków kapituły umieszczano ich tytuły naukowe: doctor decretorum, iuris pontificii doctor, doctor utriusque iuris, doctor iuris, doctor iuris canonici, doctor canonum, doctor iurium, licentiatum decretorum, licentiatum iuris civilis¹⁷. Poza tym przewijali się przez kapitułę płocką doktorzy teologii, medycyny, filozofii, a także magistrzy sztuk wyzwolonych, niekiedy także członkowie posiadający dwa stopnie naukowe¹⁸.

W XIV i pierwszej połowie XV w. studiowało na uniwersytetach europejskich 77 członków kapituły płockiej, co stanowi 26% wszystkich prałatów i kanoników działających w tym okresie¹⁹. Były to uniwersytety: w Bolonii (np. Stefan z Kościelca, o czym świadczy fakt, że sprzedał 23 lutego 1323 r.²⁰ swoje majątki właśnie w Bolonii) a także w Paryżu (np. magister Maciej, archidiacon płocki²¹).

W drugiej połowie XV w. kanonicy płocky studiowali głównie w Pradze, gdzie założony przez króla czeskiego Karola Luksemburczyka uniwersytet, był pierwszym w środkowej Europie. W Pradze przepisywał i pięknie oprawił słynne „Revelationes Sanctae Brigitte” Jan z Kłobucka, zwany Kropaczem, tam również kształcił się kanonik płocki, Jan z Łęgu²².

Kiedy Praga na skutek herezji Husa i secesji wielu scholarów utraciła swą świetność, głównym centrum studiów mazowieckich studentów stał się Kraków. Nie brakło wśród nich płockich

kanoników, którzy realizowali tym samym jedną z przewodnich myśli dokumentu fundacyjnego aby [szkoła] ta wydawała męża dojrzałością rady znakomite, ozdobą cnót świetne i w różnych umiejętnościach biegłe²³.

Byli też kanonicy, którym nie wystarczyły studia w Krakowie, szczególnie ci, którzy pragnęli specjalizować się w nauce prawa rzymskiego, nie uprawianej wówczas w Krakowie. Udawali się więc do Rzymu, do nowo założonego uniwersytetu papieskiego. Wykształcony na Corpus iuris civilis w Rzymie, Mikołaj z Mirzyńca²⁴, odegrał poważną rolę w sporze o przypadek lenna mazowieckiego na rzecz Korony, broniąc praw książąt mazowieckich w oparciu o wiedzę zdobytą we Włoszech. Śladem Mikołaja podążył na studia do Rzymu kanonik Derśtaw z Karnic, przywołując ze swojej peregrynacji naukowej szereg rękopisów²⁵.

Najbardziej wykształconymi prałatami w stosunku do ogólnej liczby studiujących byli: scholastyki (60%), archidiakon (56%) i kanclerze (54%)²⁶. Wzrost poziomu wykształcenia czy może przygotowania zawodowego w środowisku kościelnym płockim dawał zauważalne efekty. Statuty synodalne diecezji płockiej, zwłaszcza z czasów biskupa Jakuba z Korzkwi (1396-1425) cechuje wysoki poziom kultury prawnej i zalicza się je do najznakomitszych pomników średniowiecznego ustawodawstwa w Polsce.

Starannie prowadzono dokumentację aktową i archiwum biskupów płockich. Wpisy w aktach, dokonane w latach 60. XV wieku ręką bakalarsza sztuk wyzwolonych i notariusza kurii – Mikołaja Prażmowskiego, odznaczają się pięknym pismem o cechach już renesansowych.

Poczet uczonych duchownych płockich dowodzi, że w drugiej połowie XV w. istniała wśród kanoników żywa atmosfera naukowa. Poza potrzebą zaspokojenia ciekawości naukowej, wykształcenie dawało skuteczną również rekomendację w karierze. Kanonicy płocky należeli w tym okresie do osób najbardziej wyedukowanych a nauki pobierali na najświetniejszych uczelniach Europy. Wielu spośród nich osiągnęło wysokie godności kościelne a także państwowe.

3. Działalność publiczna przedstawicieli kapituły katedralnej w Płocku w XIV i XV wieku

Kanonicy płocky należeli do bliskich współpracowników książąt mazowieckich i króla. Byli ich doradcami a czasem może nawet inspiratorami w politycznych decyzjach. Książęta mazowieccy i król zdawali sobie sprawę, że powodzenie ich zabiegów w sprawach polityki zależy od wielu czynników, m.in. od ludzi, którymi się otaczali. Członkowie kapituły katedralnej płockiej należeli do światłych i wpływowych osób,

które w sposób twórczy współdziałały w życiu politycznym kraju i Mazowsza. Działalność ta przejawiała się poprzez pracę w kancelarii królewskiej i książęcej oraz poprzez bezpośredni udział w ważnych wydarzeniach państwowych.

3.1. Działalność w kancelarii królewskiej

W związku z niedostatkiem źródeł działalność kanoników płockich będzie dotyczyła wieku XV. Kancelaria królewska w XV w. to „kluczowa instytucja zarządu państwem”. Najważniejszym jej zadaniem było spisywanie i uwierzytelnianie dokumentów a także prowadzenie korespondencji urzędowej. Zakres spraw, które obejmowały pisma kancelaryjne dotyczył wszystkich aspektów działalności państwa zarówno w polityce wewnętrznej jak i zagranicznej. 85% pracowników kancelarii było stanu duchownego, wśród których pewną grupę stanowili kanonicy płocki. Byli to: Bartnicki Mikołaj z Bartnik – sekretarz królewski, Jan Lutkowic z Brzezia – sekretarz a później podkanclerzy, Czapel Mikołaj – sekretarz królewski, Gorecki Stanisław, pisarz a potem sekretarz królewski, Karnkowski Jan – pisarz a potem sekretarz królewski, Maliński Stanisław – pisarz królewski, Oporowski Andrzej – sekretarz, potem podkanclerzy królewski, Wilkanowski Mikołaj – pisarz, potem sekretarz królewski.

Aby należeć do personelu kancelarii królewskiej trzeba było legitymować się pewnymi kwalifikacjami. Nieodzownym warunkiem tejże pracy, na każdym stanowisku była umiejętność biegłego władania łaciną w mowie i piśmie. Ponadto należało posiadać wiedzę w zakresie ars dictandi i pewną znajomość prawa. Pozycja szefów kancelarii a także niektórych członków spośród niższego personelu była tym silniejsza, że czytali oni i objaśniali królowi pisma wpływające do kancelarii²⁷. Wskazana była ogłoda towarzyska, niezbędna w pełnieniu funkcji dyplomatycznych. Szczególny charakter pracy, dostęp do akt i tajemnic państwowych wymagał ludzi zaufanych.

W czasie pracy w kancelarii, dzięki protekcji królewskiej kanonicy gromadzili coraz to wyższe godności i bogatsze beneficja. Kancelaria stanowiła dogodny start do dalszej kariery. Niektórzy dochodzili do wysokich godności kościelnych, zwłaszcza na szczeblu podkanclerzego, np. Oporowski Andrzej doszedł do funkcji biskupa warmińskiego (1474 r.), przemyskiego (1475-1481) i wrocławskiego (1481-1483)²⁸. Przy tak wielkim zaangażowaniu się kanoników płockich w sprawy państwowe, jakie można zaobserwować analizując zakres ich działania, jest zrozumiałe, że stanowiska kościelne stanowiły tylko źródło dochodu, pociągając za sobą mi-

nimalne zajmowanie się sprawami kościelnymi przez ich posiadaczy. Praca w kancelarii królewskiej była dla płockich kanoników szkołą politycznego myślenia kategoriami całego państwa, jego problemów i interesów.

3.2. Działalność w kancelarii książęcej

Kanonicy płocki mieli także swój udział w pracach kancelarii książęcej na Mazowszu. Należy przypuszczać, że obecność ich była stała, ale z braku źródeł ograniczę się do przedstawienia jednostkowych przykładów z XIV wieku.

Jest to okres panowania na Mazowszu synów Bolesława II: Siemowita II, Trojdena i Wacława. Prowadzili oni osobne kancelarie i zatrudniali przeważnie kanoników katedry płockiej. Pracownicy kancelaryjni książąt mazowieckich w XIV w. to u Wacława – Mikołaj a u Trojdena – Gunter i Jan. Współdziałali oni z księciem w administrowaniu dzielnicą i prowadzeniu polityki, np. kanclerz Gunter postował od księcia Trojdena do Wielkiego Mistrza Lutra z Brunszwiku w latach 1331-1335 dla załatwienia pewnych spraw²⁹.

Kanonicy płocki byli doradcami książąt mazowieckich, dobierali argumentów w sporach z królami polskimi, którzy w oparciu o prawo lenne, jako lenni zwierzchnicy Mazowsza, starali się inkorporować do Korony poszczególne ziemie Mazowsza z chwilą śmierci dotychczasowych władców, którzy nie pozostawili po sobie męskich potomków. Nic nie wiadomo na temat wykształcenia kanclerzy: Jana, Guntera i Mikołaja ale prawdopodobnie nie posiadali oni stopni uniwersyteckich (np. o słabym wykształceniu historiograficznym Guntera świadczą jego zeznania na procesie warszawskim w 1338 r., gdzie nie pamiętał on dat ani imion). Na Mazowszu kapituła skupiała niewątpliwie w badanym okresie ludzi o najwyższym poziomie wykształcenia, jednak książę jak się wydaje rzadko korzystał z ich usług. Częściej zatrudniał na swym dworze prepozytów bądź zwykłych kanoników. Pod względem wykształcenia personel kancelarii książęcej możliwe, że ustępował miejsca pracownikom kancelarii króla, ale jeżeli chodzi o ich funkcje, to dotyczyły tego samego rodzaju spraw i z jednakowym zaangażowaniem były prowadzone.

3.3. Działalność dyplomatyczna

Kanonicy płocki odegrali znaczącą rolę w ważnych dla kraju wydarzeniach nie tylko poprzez kancelaryjną działalność ale także poprzez bezpośredni udział w wypadkach historycznych. Odegrali m.in. pewną rolę w stosunkach polsko-krzyżackich.

4 lutego 1339 r. odbył się w Warszawie proces polsko-krzyżacki w obecności wyznaczonych przez papieża Benedykta XII sędziów. Wśród przesłuchiwanym 126 świadków, znaleźli się trzej najwyżsi w tym okresie prątaści kapituły katedralnej płockiej, tj. prepozyt Stefan, dziekan Wojciech i archidiacon magister Maciej. Oprócz nich zeznawali: kanonik kapituły oraz kanclerz księcia Trojdena – Gunter a także Albert – kanclerz biskupa Floriana. Wypowiedzi kanoników płockich były przychylnie sprawie polskiej. Wypowiadali się w duchu rewindykacji ziem polskich. Swoje zeznania uzasadniali argumentami natury narodowościowej. Posiadali dobrą orientację w wypadkach politycznych. Zdecydowana większość wypowiedzi oparta była na tradycji ustnej, powoływali się na to co słyszeli od swoich ojców i krewnych, a nawet na to, co im mówili ich „willani”, czyli wieśniacy, bardzo starzy ludzie.

Poza tym liczne wydarzenia dziejące się wówczas znali z autopsji, ponieważ niektórzy kanonicy pochodzili z Pomorza i Kujaw (Gunter i Albert) a pozostali dużo podróżowali. Ich wypowiedzi pozwoliły rzucić światło na poziom wiedzy historycznej i politycznej oraz świadomości narodowej członków kapituły katedralnej w Płocku w XIV w.

Poczet uczonych duchownych płockich – członków kapituły katedralnej świadczy, że należeli oni do ówczesnej elity intelektualnej, społecznej i politycznej. Byli łącznikami między dworem królewskim, księżęcym, kancelarią a kapitułą. Aktywnie angażowali się w sprawy kraju. Byli nie tylko duchownymi ale także politykami biorącymi czynny udział w działalności politycznej.

4. Biblioteka kapituły katedralnej w XIV i XV w.

Do właściwego funkcjonowania kolegiom kanonickim niezbędne było odpowiednie wyposażenie, do którego zaliczyć należy bibliotekę. Dzięki posiadaniu własnego księgozbioru kapituła oddziaływała na kulturę umysłową swoich członków.

W XIV w. daje się zauważyć wśród płockiego duchowieństwa katedralnego wzrost zainteresowania zagadnieniami liturgicznymi. Należy to przypisać kanonikowi Janisławowi (Imisławowi) (1357-1363)³⁰, który to przywiózł do Płocka dzieło Wilhelma Durantisa „Rationale divinatorum officiorum”³¹.

Za sprawą wspomnianego Janisława powstało spisane w dwóch tomach „Ordinarium sive Speculum chori Ecclesiae Plocensis”, na które to dzieło powoływał się w swych statutach synodalnych z 1398 r. biskup płocki Jakub z Korzkwi, nakazując przestrzegania zawartych

w nim postanowień w sprawie służby Bożej w katedrze³².

Zasoby biblioteki katedralnej wydatnie wzrosły w połowie XIV w. Przyczynił się do tego dar kantora Andrzeja, który przekazał w 1354 r. bibliotece swój księgozbiór, składający się z ośmiu kodeksów, głównie z zakresu prawa kanonicznego³³. Na uwagę również zasługuje dar biskupa płockiego Jakuba z Korzkwi dla księgozbioru kapitulnego, jaki miał miejsce pod koniec XIV wieku³⁴, a który stanowił cztery rękopisy kanonistyczne pochodzenia rzymskiego³⁵.

Biskup Jakub z Korzkwi wydał na wspomnianym wcześniej synodzie diecezjalnym w 1398 r. przepisy dotyczące zasad korzystania ze zbiorów biblioteki³⁶. Dotyczyły one sporządzania przez kustosza katedralnego inwentarza ksiąg oraz regulowały zasady ich udostępniania. Bez specjalnego zezwolenia kustosz miał prawo wypożyczyć do domu rękopisy katedralne tylko „studii causa” na określony czas i to jedynie członkom kapituły oraz duchownym związanym z katedrą. Ponadto wypożyczający zobowiązani byli do składania przysięgi i dania odpowiedniej gwarancji, że wypożyczony kodeks oddadzą nieuszkodzony w określonym terminie³⁷. Konieczność wydania takich przepisów sugeruje, że księgozbiór płocki był efektywnie użytkowany przez kanoników i kler katedralny³⁸.

W XV stuleciu zasoby jego powiększyły się o rękopisy treści prawniczej, np. egzemplarz kodeksu Justyniana „Corpus iuris civilis”, po legitymujących się włoskim wykształceniem jurystach: Mikołaju z Mirzyńca i Derśławie z Karnic, którzy pełnili funkcje wikariuszy generalnych i oficjów biskupich. Pierwszy z nich wzbogacił także bibliotekę o dzieła własne, np. „Tabula ad quaestiones determinantes per roteum” i „Repertorium titularum”. Otaczał troską dzieła, które uległy częściowemu zniszczeniu. Wydawał polecenia oprawiania ich własnym kosztem, co zapisywał na kartach niektórych rękopisów³⁹.

Nie zachowały się do czasów współczesnych dzieła własne drugiego z wcześniej wspomnianych jurystów – Derśława z Karnic. Na uwagę jedynie zasługują spisane przezeń wykłady rzymskich profesorów zawarte w rękopisie, który daje obraz metody ówczesnych wykładów a także przedstawia dużą wartość badawczą nad studiami Polaków w Rzymie. Przypatrując się darowiźnie Derśława należy zwrócić uwagę na bogato ilustrowany miniaturami rękopis pochodzenia bolońskiego „Digestum vetus”⁴⁰.

W bibliotece znalazły także miejsce rękopisy poświęcone aktualnym wówczas problemom, jak reforma Kościoła czy husytyzm. Interesujące są zwłaszcza dwa dzieła z materiałami soboru bazylijskiego. Zawierają one traktaty polemiczne i mowy antyhusyckie.

Innego rodzaju piśmiennictwo zawierał kodeks biblioteki katedralnej napisany w 1400 r. w Pradze na zamówienie Jana z Kłobucka⁴¹. Znajdował się w nim pełny tekst „Liber revelationum coelestium” Brygidy Szwedzkiej, bardzo popularny wówczas zbiór objawień. Było to dzieło krytykujące stan kościoła, pełne napomnień dla papieży, kleru, królów i możnych⁴². Traktaty te wpływały bez wątpienia na świadomość polityczno-kościelną duchowieństwa płockiego.

Średniowieczny księgozbiór płocki wzbogacała również miejscowa produkcja książki rękopiśmiennej. Zawodowym kopistą i miniaturzystą był Świętosław z Wilkowa⁴³, który w latach 60. XIV stulecia na zlecenie kanonika Markwarda wykonał dwie bogato zdobione księgi liturgiczne: antyfonarz i graduał. W tej drugiej zachował się początek najstarszej pieśni w języku polskim *Chrystus zmartwychwstał je*.

Na przelomie XIV i XV w. działał kopista i intrologator kleryk Paweł, syn Jana z Łuniewa, któremu przypisuje się skopiowanie ośmiu kodeksów⁴⁴. Kopista Paweł zajmował się również oprawianiem i iluminowaniem rękopisów. Znanym jest również kopista Szczepan z Sierpca⁴⁵, który przepisał w 1403 r. brewiarz dla biskupa Jakuba z Korzkwi.

Księgozbiór katedralny drogą legatów powiększał się o przywożone przez duchowieństwo płockie z podróży i studiów na uniwersytetach w Bolonii, Padwy, Rzymu, Awinionu, Paryżu i Pragi – rękopisy. Zawartość treściowa zasobu koncentrowała się wokół czterech grup treściowych: Pisma św., teologii, prawa, filozofii i sztuk wyzwolonych. Dokładne ustalenie wielkości i zawartości płockiej biblioteki katedralnej u schyłku średniowiecza jest dziś niemożliwe, ponieważ zaginęły dokonane w XVI w. spisy biblioteki⁴⁶.

Średniowieczne manuskrypty, które ocalały, zostały w czasie ostatniej wojny wywiezione przez Niemców do Królewca. Jednak zachowane opisy przynajmniej części z nich pozwalają na sformułowanie uwag dotyczących zawartości biblioteki kapituły katedralnej. Odegrała ona niewątpliwie ogromną rolę w organizacji Kościoła i kształtowaniu kultury umysłowej.

5. Szkoła katedralna

Najprawdopodobniej od samego początku istnienia kapituły w Płocku, funkcjonowała tam szkoła katedralna. W czasach biskupa Aleksandra z Malonne (1129-1156) szkoła ta przeżywała zapewne swój szczególny renesans, będąc w tym okresie głównym ośrodkiem kształcenia kleru diecezji. Dlatego też duże znaczenie posiadał wówczas urząd scholastyka. Potwierdza to fakt utrzymywania się scholasterii na trzecim miejscu w hierarchii praefatur w kapitule aż do początków XV w., kiedy to nastąpiło wysunięcie się przed tą godność archidiaconii⁴⁷. Być może nastąpiło to w wyniku nieprzebywania w Płocku ówczesnego scholastyka Pawła Włodkowica, słynnego później profesora krakowskiego⁴⁸. Szkoła katedralna należała do szkół wyższych („schola maior”), tzn., że uczono w niej oprócz siedmiu nauk wyzwolonych także teologii. Władzami szkolnymi był papież i sobory, a językiem wykładowczym – łacina, polskiego używano tylko do pomocy. Nauka była bezpłatna⁴⁹. Pierwszym z kapituły, o którym wiemy, że pełnił w niej funkcję scholastyka jest wspomniany przez źródła w połowie XII w. Zachariasz⁵⁰. W roku 1338 scholastykiem był niejaki Franko, dawniej rektor szkoły płockiej, nie wiemy tylko czy katedralnej, czy parafialnej⁵¹. Następnie scholastyk Mikołaj (1377-1378)⁵² i magister Stanisław (1434-1449)⁵³. W 1468 r. papież Paweł II wezwał kapitułę płocką żeby nadała Marcynowi Gruszczyńskiemu scholasterię wakującą po Łazarzu de Crisco. Bezpośrednim jego następcą do 1494 r. był Derśław z Karnic. W 1495 r. scholastykiem został Jan z Kiernozy Kiernowski⁵⁴.

Szkoła katedralna zapewniała na Mazowszu najwyższy poziom nauczania. W drugiej połowie XV wieku Płock dostarczył Uniwersytetowi Jagiellońskiemu 25 scholarów⁵⁵, absolwentów szkoły katedralnej. W XIV i XV w. wzrosła w Polsce rola tekstu pisanego, który traktowany był w środowisku kapitulnym jako pomoc przy wykonywaniu funkcji kapłana, administratora, doradcy prawnego i politycznego.

Kanonicy płocki tworzyli elitę kulturalną. Była to grupa ludzi wykształconych, duchownych ale również polityków, biorących czynny udział w działalności dyplomatycznej, naukowej i kulturalnej Księstwa Mazowieckiego i całej Polski.

Przypisy

¹ S. Zachorowski, *Rozwój i ustrój kapituł polskich w wiekach średnich*, Kraków 1912, s. 119-121.
² A. Radziwiński, *Model awansu i kariery kościelnej w średniowiecznej Polsce na podstawie badań duchowieństwa katedralnego w Płocku*, „Kwartalnik Historyczny” 1989, z. 3-4, s. 55.
³ S. Zachorowski, op. cit., s. 121.
⁴ Tekst bulli Marcina V, *Statuty synodalne wieluńsko-kaliskie Mikołaja Trąby*, wyd. J. Fijałek, Kraków 1916, s. 89-91.
⁵ S. Zachorowski, op. cit., s. 125.

⁶ W. Góralski, *Kapituła katedralna w Płocku w XII-XVI w.*, Płock 1979, s. 109.
⁷ B. Ulanowski, *Acta Capituli Plocensis*, AKH, T. 6, n. 54, s. 134 oraz n. 574, s. 143.
⁸ Tamże, s. 134.
⁹ A. Radziwiński, *Model awansu...*, op. cit., s. 54-55.
¹⁰ T. Żebrowski, *Zarys dziejów diecezji płockiej*, Płock 1976, s. 35.
¹¹ Tamże, s. 40.
¹² PSB, T. 1, s. 64.

- ¹³ W. Góralski, *Kapituła katedralna...*, op. cit., s. 111.
- ¹⁴ T. Żebrowski, *Stolica książąt mazowieckich i płockich w latach 1138-1495*, [w:] *Dzieje Płocka*, pod red. A. Gieysztor, Płock 1973, s. 98.
- ¹⁵ W. Góralski, op. cit., s. 111.
- ¹⁶ T. Żebrowski, *Stolica książąt...*, op. cit., s. 99.
- ¹⁷ W. Góralski, op. cit., s. 131, przyp. 57.
- ¹⁸ Tamże, s. 112.
- ¹⁹ A. Radziwiński, op. cit., s. 57.
- ²⁰ A. Vetulani, *Średniowieczne rękopisy płockiej biblioteki katedralnej*, „Roczniki Biblioteczne” 1963, T. 7, s. 334, przyp. 37.
- ²¹ S. Kutrzeba, *Polacy na studiach w Paryżu w wiekach średnich*, „Biblioteka Warszawska” 1900, T. 1-2, s. 524-525.
- ²² A. Vetulani, *Średniowieczny biskupi Płock jako ośrodek kultury umysłowej*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 1974, nr 11, s. 426.
- ²³ S. Krzyżanowski, *Poselstwo Kazimierza Wielkiego do Awinionu i pierwsze uniwersyteckie przywileje*, „Rocznik Krakowski” 1900, T. 4, s. 89.
- ²⁴ PSB, T.21, s. 126.
- ²⁵ A. Vetulani, *Średniowieczny biskupi Płock...*, op. cit., s. 427.
- ²⁶ A. Radziwiński, op. cit., s. 57.
- ²⁷ S. Kutrzeba, *Urzędy koronne i dworskie w Polsce, ich początki i rozwój do 1504 r.*, Lwów 1903, s. 36.
- ²⁸ I. Sułkowska-Kurasiowa, *Polska kancelaria królewska w l. 1447-1506*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1967, s. 146.
- ²⁹ Gunter wspomina o tym na procesie warszawskim w 1339 r.: „cum ipse... fuisset missus in ambaxiata pro aliquibus negociis per dominum duce[m] Troydenum de Mazovia ad magistrum generale[m] Ordinis ..., qui tunc erat dictus de Brunswik”, patrz E. Suchodolska, *Kancelarie na Mazowszu w latach 1248-1345*, Warszawa 1977, s. 90, przyp. 21.
- ³⁰ T. Żebrowski, *Zarys dziejów...*, op. cit., s. 38-39.
- ³¹ A. Vetulani, *Średniowieczne rękopisy...*, op. cit., s. 397.
- ³² Tamże, s. 420-422; A. J. Nowowiejski, *Płock. Monografia historyczna*, Wyd. 2, Płock 1931, s. 475.
- ³³ Tamże, s. 335: *Decretales cum apparatu Bernardi, Decretum cum apparatu Ioannis Theutonici, Rosarium sive lectura Ioannis archidiaconi Bononiensis, Guilelmi Durantis Speculum iudiciale, Repertorium* – wprowadzenie w zagadnienia prawne z powołaniem przepisów zawartych w Dekrecie i Dekretalach Grzegorza IX i Innocentego IV, *Sextus liber decretalium cum apparatu Johannis Andree*, *Instituta Iustiniani glosata imperatoris, Distinctiones Petri de Sampsona*.
- ³⁴ Tamże, s. 337; wg ks. T. Żebrowskiego darowizna biskupa miała miejsce na początku XV w., gdyż trudno byłoby zrezygnować biskupowi za życia z własnego księgozbioru na rzecz biblioteki.
- ³⁵ *Novella in sextum, Quaestiones mercuriales oraz Additiones ad Speculum iudiciale Guilelmi Durantis* - Jana Andrzejowego, *Causus summarii Decretalium* – Jana Calderini i *Lectura super Clementinis* – Johannis de Lignano, patrz A. Vetulani, *Średniowieczne rękopisy...*, op. cit., s. 337.
- ³⁶ T. Żebrowski, op. cit., s. 77.
- ³⁷ A. Vetulani, op. cit., s. 338.
- ³⁸ S.K. Kuczyński, *Miejsce Płocka w kulturze średniowiecznej Polski*, „Notatki Płockie” 1987, nr 3/132, s. 24.
- ³⁹ A. Vetulani, op. cit., s. 372-373: „1449 mense maji 6 magister Nicolaus de Mirzinecz canonicus Plocensis, capituli fecit intrologari istum librum suis expensis”.
- ⁴⁰ A. Vetulani, op. cit., s. 432.
- ⁴¹ A. J. Nowowiejski, op. cit., s. 451-452.
- ⁴² E. Potkowski, *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984, s. 157.
- ⁴³ Tamże, s. 153.
- ⁴⁴ S. K. Kuczyński, op. cit., s. 24.
- ⁴⁵ A. Vetulani, op. cit., s. 405.
- ⁴⁶ A. J. Nowowiejski, op. cit., s. 479-480.
- ⁴⁷ W. Góralski, *Kapituła katedralna...*, op. cit., s. 82.
- ⁴⁸ J. Kłoczowski, *Biskup Jakub z Korzkwi (1396-1425) i próba restauracji Kościoła Płockiego*, „Studia Płockie” 1975, T. 3, s. 103, przyp. 20.
- ⁴⁹ A. Karbowski, *Dzieje wychowania i szkół w Polsce w wiekach średnich*, Petersburg 1898, T. 1, s. 170.
- ⁵⁰ Z. Kozłowska-Budkowa, *Płockie zapiski o cudach z 1148 r.*, „Kwartalnik Historyczny” 1930, T. 44, z. 3, s. 346.
- ⁵¹ A. Karbowski, op. cit., s. 141.
- ⁵² A. Karbowski, op. cit., Petersburg 1903, T. 1, s. 104
- ⁵³ A. Karbowski, op. cit., Lwów-Warszawa-Kraków 1923, T. 3, s. 149.
- ⁵⁴ Tamże.
- ⁵⁵ Tamże, s. 152.

CATHEDRAL CHAPTER IN PŁOCK AS WRITING CULTURE CENTRE IN 14TH AND 15TH CENTURIES

Summary

The Middle Ages witnessed the appearance of the institution of cathedral chapters which through performing the role of episcopal senate participated in the dioceses management. The members of such chapters belonged to the contemporary intellectual, social and political elite. Not only were they clergymen but also diplomats who took active part in political life of the king's and prince's chancelleries in Masovia as well as direct participation in various disputes, i.e. Poland – Teutonic Knight Order. A crucial role of cathedral chapter in Płock was acted by the cathedral school as the main educational centre of Płock dioceses clergy and also the cathedral library which housed the books brought from the studies abroad and chapter members' peregrinations.

MIKOŁAJ KOPERNIK 1473–1543, JEGO ŻYCIE I DZIEŁO W 540. ROCZNICĘ URODZIN I 470. ROCZNICĘ ŚMIERCI

Abstrakt

Dokonania polskiego astronoma Mikołaja Kopernika wzbudzają podziw w każdym pokoleniu. Dlatego każda rocznica związana z jego życiem jest okazją do przypomnienia dzieła i konsekwencji spowodowanych w nauce o układzie planetarnym.

Słowa kluczowe: Mikołaj Kopernik, Frombork, heliocentryzm.

Wstęp

W 2013 roku minęła okrągła 540. rocznica urodzin wybitnego astronoma oraz 470. rocznica śmierci, a zarazem pierwszego wydania jego przełomowego dzieła. Z tej okazji rok 2013 został ogłoszony w województwach warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim Rokiem Mikołaja Kopernika, a patronat honorowy nad obchodami objął Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Bronisław Komorowski. Towarzystwo Naukowe Płockie, jako posiadacz egzemplarza „*De revolutionibus orbium coelestium*” również postanowiło uczcić pamięć astronoma organizując w dniu 2 grudnia 2013 roku ekskluzywny pokaz jego dzieła.

Egzemplarz „*De revolutionibus orbium coelestium*” Mikołaja Kopernika ze zbiorów Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego jest szczególnie cenny, ponieważ pochodzi z pierwszej edycji z 1543 roku, a jego wyjątkowość podnosi też zachowana karta erraty. Do zbiorów TNP książka trafiła z historycznego księgozbioru rodziny Zielińskich ze Skępego na początku XX wieku.

Ks. prof. dr hab. Michał Marian Grzybowski podczas odczytu towarzyszącemu ekskluzywnemu pokazowi dzieła Mikołaja Kopernika

Tuż po pokazie dzieła, pora na pamiątkowe zdjęcie. Od lewej: Wanda Kaczanowska - st. kustosz, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych, Agnieszka Ciechomska - kierownik Działu Informacyjno-Promocyjnego, ks. prof. Michał M. Grzybowski - wiceprezes TNP. Obok strażnicy miejsca w galowych mundurach

Jest takie przekonanie, że wielcy ludzie należą do całego świata, a prawdziwy uczyony nie wie co to ojczyzna. Ziemia polska wydała takich ludzi, którzy spełniają te kryteria, są nimi: Mikołaj Kopernik, Fryderyk Chopin i Jan Paweł II. Tych ludzi zna cały świat, ich dokonania nie zatrzymały się tylko w granicach ojczyzny, ale są dziedzictwem ludzkości, a Ojczyźnie przynoszą powód do dumy. Każdy z nich żył w innej epoce, różny był zakres ich działalności, ale dorobek i talent uczynił ich niemal obywatelami świata.

Dziś nasza uwaga skupia się na człowieku żyjącym 500 lat temu, humaniście, człowieku renesansu, który należał do geniuszów tej epoki, duchownym, kanoniku warmińskim, Mikołaju Koperniku.

Renesans – po łacinie *quinque cento*, po włosku *cinque cento*, a po polsku odrodzenie, to nie tylko okres w literaturze i sztuce, ale to cała filozofia życia obejmująca także politykę, gospodarkę, sztukę, muzykę a nawet religię.

Była to epoka wielkich przemian, osiągnięć i odkryć, Kolumb odkrył nowy świat, Gutenberg wynalazł druk, Michał Anioł malował kaplicę

Sykstyńską, a w Wittenberdze Marcin Luter dokonał przewrotu religijnego zwanego reformacją.

Na te lata przypadło życie i działalność Mikołaja Kopernika. Urodził się 19 lutego 1473 roku w Toruniu w bogatej rodzinie mieszczańskiej, która przywędrowała ze Śląska. Mikołaj miał brata i dwie siostry. Wstępną naukę pobierał w szkole parafialnej u św. Jana. Toruń był wówczas znacznym miastem, liczył 20 tys. mieszkańców. Być może kształcił się także w Chełmży. Gdy Mikołaj miał 10 lat zmarł mu ojciec i wychowaniem oraz kształceniem zajęła się matka i jej brat – wówczas kanonik włocławski i warmiński, Łukasz Watzenrode, późniejszy biskup warmiński. W 1491 roku Kopernik rozpoczął studia w Uniwersytecie Krakowskim, szeroko wówczas znanym ze studiów astronomicznych i myśli humanistycznej. Od 1400 roku Uniwersytet ten był pełno wydziałową uczelnią, posiadającą wydziały teologii, prawa, medycyny i nauk wyzwolonych. Trzeba było zaczynać od wydziału sztuk wyzwolonych, artystycznych, trivium gdzie uczono gramatyki, retoryki, dialektyki oraz kwadrywium, gdzie uczono arytmetyki, geometrii, muzyki i astronomii. Nauka trwała 5 lat. Bardzo dobrze działała katedra astronomii, na której wykładali polscy uczeni Wawrzyniec z Raciborza, Marcin Król z Żurawicy, Marcin Bylica z Olkusza. Największe jednak zasługi w krzewieniu astronomii w Krakowie poniósł Jan Schelling z Głogowa i Wojciech z Brudzewa, który wykładał teorię ruchu planet.

Tak więc można powiedzieć, że Kopernik studiował w Krakowie w latach 1491–1495 w okresie najlepszego tam rozwoju astronomii. Panował wówczas w astronomii pogląd Ptolemeusza tzw. geocentryczny, uznający ziemię za środek układu, wokół której krążą inne planety. Już w czasie studiów krakowskich w Koperniku powstały istotne wątpliwości co do słuszności przyjmowania koncepcji geocentrycznej. Już wówczas – choć jeszcze nieśmiało – zaczął myśleć o tym, że środkiem świata jest słońce, a ziemia wykonuje ruch słońca i wokół swojej osi.

Tak więc Kopernik wyjeżdżając w 1495 roku z Krakowa myślał o potrzebie opracowania nowej budowy świata, w którym słońce i sfera gwiazd byłyby nieruchome, a ziemia i inne planety obdarzone byłyby ruchem. Można więc sądzić, że koncepcja ta powstała pod wpływem środowiska krakowskiego.

Po studiach krakowskich Mikołaj, wraz ze swoim bratem Andrzejem, wrócił na Warmię, gdzie ich wuj Łukasz Watzenrode był biskupem i – po przyjęciu niższych święceń – mianował swoich krewnych kanonikami. Jako kanonicy zostali w 1496 roku na studia do Italii. Byli tam przez dziesięć lat. Zaczęli od Bolonii, gdzie Mikołaj oddawał się naukom prawniczym, choć więcej czasu spędzał na kontaktach z astrono-

mami włoskimi i obserwacjach nieba, i tu zaczęły się wyłomy w teorii Ptolemeusza; w myśli Kopernika coraz konkretniej kształtował się nowy obraz budowy świata.

W roku jubileuszowym 1500 przebywał w Rzymie, gdzie w Kurii papieskiej odbywał praktykę prawniczą. Na kilka miesięcy obaj bracia powrócili na Warmię, a w 1501 roku wyjechał do Włoch Mikołaj, aby dokończyć studia prawnicze i rozpocząć medyczne. Doktorat dekretów czyli z prawa kościelnego otrzymał na Uniwersytecie w Ferrarze 31 maja 1503 roku, w Padwie zaś studiował medycynę. Gdy powrócił na Warmię objął u swego wuja biskupa, Łukasza Watzenrode, stanowisko sekretarza i medyka.

Otdąd – jako wszechstronnie wykształcony astronom, prawnik, matematyk, humanista i lekarz – był nieodłącznym towarzyszem biskupa w jego podróżach, powiernikiem różnych spraw, doradcą i pomocnikiem. U wuja biskupa, który był także humanistą, dyplomatą i przyjacielem królów, spędził Kopernik sześć lat (1506–1512). Tam zaczął pisać swoje książki, tam prowadził obserwacje i notatki odnośnie ruchu planet. Jego wykształcenie medyczne wielokrotnie wykorzystywane było na zamku biskupim, gdzie leczył swojego wuja oraz przebywających tam kanoników, a także ciągnących do niego okolicznych ludzi z różnymi chorobami, których leczył bezpłatnie. Był uznanym medykiem i krążyła opinia, że w *medycynie czczono go niczym drugiego Eskulapa*. Po śmierci wuja biskupa, w 1512 r. Kopernik w wieku 40 lat opuścił zamek lidzbarski i zamieszkał jako kanonik przy katedrze we Fromborku. Spędził tam dalsze 30 lat. Frombork był wówczas niewielkim miastem liczącym około 1400 mieszkańców. Miasto położone nad Zalewem nie było idealnym miejscem obserwacji, częste mgły i północny klimat męczyły astronoma, który tęsknił do włoskiego nieba. Jednak tu najwięcej dokonał obliczeń, tu najwięcej napisał, tu najwięcej godzin nocnych spędził na obserwacji nieba, tu krystalizowała się myśl, która miała zrewolucjonizować astronomię.

Pewnym przerywnikiem w pracy nad obserwacją nieba były zajęcia związane z administracją dóbr kapituły warmińskiej. Były to zajęcia polegające na lustracjach poszczególnych wsi, sprawdzaniu ksiąg majątkowych, wyznaczaniu czynszów i opłat, godzeniu zwaśnionych stron. Tę funkcję administratora dóbr pełnił bardzo sumiennie w latach 1516–1519.

Od stycznia 1520 roku znalazł się Kopernik na zamku w Olsztynie, gdzie bronił dóbr kapitulnych po napaści na nie i na Warmię Krzyżaków. Także w Olsztynie napisał po łacinie i niemiecku *Traktat o monecie*, używając w nim określenia, że *moneta to złoto lub srebro z odbitym znakiem*. Twierdził nadto, że zawsze powinien

być stempel, prawdziwy stop i waga; oszustwem zaś jest brak właściwego kruszcu i wagi, a tak postępował między innymi Wielki Mistrz Zakonu, pogarszając monetę domieszką innych metali. Uważał też, że dla całego kraju winna być jedna mennica. Przedstawiał to na obradach miast Gdańska, Elbląga i Torunia, jakie toczyły się w Grudziądzu twierdząc, że *handel, interesy, sztuka i rękodzieło kwitną tam, gdzie pieniądź jest dobry*. Choć czasem musiał ustalać ceny zboża i chleba, był jednak zwolennikiem wolnego rynku.

Mimo rozlicznych zajęć bieżących Kopernik usilnie pracował nad swoim dziełem astronomicznym. Około 1523 roku przystąpił do gruntownego przerabiania części napisanej w Olsztynie, a około 1532 roku całe dzieło złożone pierwotnie z ośmiu ksiąg czyli rozdziałów było gotowe. Dzieło to w druku otrzymało nazwę *O obrotach sfer niebieskich*. Choć pierwotną nazwą były tylko słowa *De revolutionibus, De revolutionibus orbitum coelestium*. Praca czekała na opublikowanie przez wiele lat, a w tym okresie przez cały czas Kopernik sprawdzał prawdziwość swoich obliczeń tak, aby uzyskać jak największą pewność.

Do publikacji rękopisu namawiał także wielki humanista, biskup chełmiński Tideman Gize. W przedmowie Kopernik napisał: *Wydaję to dzieło, bo do tej pory uczeni nie są zgodni w różnych obserwacjach i obliczeniach*. W tymże dziele nazwał słońce *duszą i latarnią świata, która jakby na tronie królewskim zasiadając, kieruje rodziną planet, krążąc się dookoła*. Na opublikowanie dzieła zdecydował się dopiero w siedemdziesiątym roku życia, dedykując je papieżowi Pawłowi III, choć – jak wyznał – wahał się, czy wydać to drukiem, czy tylko przekazać ustnie, *bo zatrzymał słońce*.

Obawy były słuszne, bowiem była to rewolucja astronomiczna, która twierdziła, że centrum wszystkiego jest słońce i wokół niego krąży ziemia i inne planety, tworząc nowy układ tzw. heliocentryczny. Z pogardą o Koperniku i jego poglądach wypowiadało się wielu, między innymi Marcin Luter w *Biesiadnej mowie* pisał *O błaźnie, który chciał przewrócić do góry nogami całą sztukę astronomiczną*.

Kopernikowi udało się stworzyć logiczny, spójny i opisany językiem matematyki model układu heliocentrycznego. Poprzednicy tylko się tego domyślali. On to wszystko opracował i udowodnił.

Pracami Kopernika interesowali się uczeni i astronomowie Europy, między innymi Jerzy Rezyk, profesor matematyki w Wittenberdze pełen entuzjazmu i zapału dla mistrza. On to dokonał odpisów i zawiózł je do Norymbergi, gdzie zostało wydrukowane w 1543 roku. Prawdopodobnie do Kopernika we Fromborku dotarł egzemplarz książki, choć astronom na skutek wylewu

krwi i paraliżu zaledwie mógł dotknąć przywiezionego mu egzemplarza. Zmarł 24 maja 1543 roku i został pochowany w katedrze fromborskiej przed ołtarzem swojej kanonii.

Warto przypomnieć prawdę, że Kopernik widział we wszechświecie dzieło Boże, w pierwszej księdze napisał: *Któż bowiem zgłębiając te rzeczy (tzn. astronomiczne) i widząc, jak wszystko w nich ustanowione jest w najlepszym ładu i Boską kierowane wolą, nie wzniesie się na wyżyny cnoty przez pilne ich rozważania i stałą jakby zażyłość z nim i nie będzie podziwiał Stwórcy wszechrzeczy, w którym się mieści całe szczęście i wszelkie dobro. Naprawdę ogromne jest to boskie arcydzieło Istoty Najlepszej i Największej*.

Kopernik był dzieckiem epoki renesansu, stanowiącej przełom między średniowieczem i czasami nowożytnymi, zdobył się na niezwykle śmiały przewrót w poglądach na budowę świata. Myśl była istotnie wielka i powoli zdobywała zwolenników, sam jednak Kopernik uważał, że jego obowiązkiem było torowanie nowych dróg myślowych w nauce. Dzieło Mikołaja Kopernika po raz pierwszy w Polsce wydane zostało w Warszawie w 1854 roku, zaś w Toruniu w 1873 r. W 1973 r. roku cały świat obchodził 500-lecie urodzin człowieka, który *wstrzymał słońce, ruszył ziemię, polskie wydało go plemię*.

W życiu prywatnym był człowiekiem skromnym, nie szukał rozgłosu, nie portretował się, choć były to czasy, z których zachowało się wiele portretów i konterfektów różnych władców, papieży, biskupów, uczonych. Był człowiekiem bardzo pracowitym. Wykonał ogrom pracy wizytując dobra kapitulne tzn. poszczególne folwarki, które były uposażeniem biskupstwa i kapituły czyli poszczególnych prałatów i kanoników. Był też człowiekiem szlachetnym. Widać to z protokołów jakie sporządzał lub też uwag jakie czynił poszczególnym zarządcom i ekonomom. To on walczył z nadużyciami, zwłaszcza gdy chodziło o dobry pieniądź, czyli czyste złoto i srebro. Nie był zazdrosny ani mściwy, choć byli tacy, którzy mu zazdrościli i intrygowali. Te intrygi, a właściwie jedna to donos uczyniony do ówczesnego biskupa warmińskiego Jana Dantyszka (1538–1548) przez kanonika Piotra Płotowskiego, niechętnemu Kopernikowi, z żądaniem, biskup polecił oddalić Annę Szchylling, która przez jakiś czas prowadziła dom uczonego astronoma.

Z Anną, która była żoną znanego mincerza, prowadzącego mennicę w Toruniu, a potem w Gdańsku znał się od lat. Wielokrotnie, zwłaszcza po śmierci męża pomagał jej, dobrze wydał za mąż jej dwie córki. Gdy Anna zjawiła się w ostatniej fazie życia we Fromborku, Mikołaj miał 65 lat, ona zaś 48, ale jak twierdzili współcze-

śni, była kobietą urodziwą a przy tym i mądrą, co mogło wzbudzać zazdrość niektórych kanoników, którym postugiwały niezbyt rozgarnięte dziewczki.

Donos kanonika Płotowskiego i opinia schorowanego kanonika Feliksa Reicha spowodowały, że w liście do Kopernika biskup Dantyszek nakazał mu oddalenie Anny, co po jakimś czasie zostało wykonane, a schorowanym astronomem opiekował się znajomy kleryk.

Kopernik nie miał najlepszych stosunków z biskupem Dantyszkiem. Gdy był biskupem chełmińskim i starał się o probostwo warmińskie, które było lepsze i bardziej prestiżowe, prosił Mikołaja o poparcie, którego nie otrzymał. Być może Dantyszek mu to pamiętał i teraz, kiedy był donos to wykorzystał.

Dantyszek był człowiekiem wykształconym, światowym, niegdyś jeden z sekretarzy królewskich, wędrował po Europie, miał także różne zachowania. Po nominacji królewskiej na biskupstwo dopiero po trzech latach zdecydował się na przyjęcie sakry.

Połowa XVI w., to lata wielkiego zamętu religijnego w całej Europie, wojen chłopskich w Niemczech, wojen religijnych spowodowanych przez wystąpienia Marcina Lutra i powstanie nowej wspólnoty religijnej, luteranizmu, protestantyzmu zwanego też nowinkarstwem.

To wyznanie z Niemiec wraz ze wszystkimi nowinkami szybko zjawilo się w Królewcu i pobliskich Prusach. Tereny te najbardziej ucierpiały religijnie, zwłaszcza gdy wprowadzono zasadę *cujus regio, ejus religio*. Czyja władza tego i wiara. Niejeden katolik świecki i duchowny porzucił katolicyzm i przechodził do nowinkarzy. Dotarło to i do Warmii i do Fromborka. Skandal wywołał współczesny Kopernikowi, ka-

nonik warmiński mieszkający we Fromborku Andrzej Sculteti, który od dłuższego czasu utrzymywał kontakty z kobietą w swoim domu, miał z nią potomstwo, porzucił katolicyzm, przeszedł na protestantyzm i wyjechał.

Choć był to niewątpliwie skandal obyczajowy i religijny nie przeszedł jednak ani do historii ani do legendy, pamięć o nim zagięła, był tylko pionkiem, jednym z wielu w tamtych czasach. Korzystniej było, mówiąc dzisiejszym językiem, medialnie taką legendą połączyć z postacią o sławie światowej. I choć nie ma na to żadnych dowodów z lubością jest to przez wielu powtarzane. Słusznie twierdzi prof. Krzysztof Mikulski z Torunia, że *astronoma krępowata obecność kobiet w jego otoczeniu*.

Medialnie legendę tę przypominali nam państwo Patelscy w filmie o Koperniku. Niedawno między Olsztynem a Toruniem odbywał się medialny spór o astronoma i także pokazano scenę jak to powozem zajeżdża stary Mikołaj z młodą partnerką. Szkoda, że tylko takie przekazy Polakom podają środki przekazu. Ale może to i dobrze, że choć przez taki przekaz coś dowiedzą się o Rodaku. Nie jest to, jak sądzę, najlepsza forma, aby paprochy z drogi mlecznej tak przedstawiały swojego mistrza.

Ważniejsza literatura

- 1 M. Borzyszkowski, *Mikołaj Kopernik i Tideman Gize*, „Studia Warmińskie”, Olsztyn 1972, t. 10, s. 185–205.
- 2 J. Obłąk, *Mikołaj Kopernik, Inwentarz dokumentów na zamku w Olsztynie roku Pańskiego 1520*, „Studia Warmińskie”, Olsztyn 1972, t. 10, s. 7–87.
- 3 M. Markowski, *Okres rozwoju astronomii w Polsce w epoce pokopernikańskiej*, „Studia Warmińskie”, Olsztyn 1972, t. 10, s. 339–378.
- 4 K. Mikulski, *Mikołaj Kopernik, Życie i działalność*, Toruń 2009.
- 5 E. Rybka, *Życie i twórczość Mikołaja Kopernika*, „Studia Warmińskie”, Olsztyn 1972, t. 10, s. 87–108.

NICOLAUS COPERNICUS 1473–1543, HIS LIFE AND WORK IN 540TH ANNIVERSARY OF BIRTH AND 470TH ANNIVERSARY OF DEATH

Summary

The achievements of Nicolaus Copernicus – a Polish astronomer – astonish every generation. Therefore, any anniversary related to his life is an opportunity to remind his work and its consequences caused in the planetary system science.

ORGANIZACJA POMOCY SOCJALNEJ W PŁOCKU W RAMACH KOMITETU OBYWATELSKIEGO MIASTA PŁOCKA (1914–1915)

Abstrakt

Komitet Obywatelski Miasta Płocka organizował pomoc socjalną w latach 1914–1915. Aktywność jego członków w krótkim, ale szczególnie trudnym dla miasta czasie, pozwoliła na pokonanie socjalnych problemów płockiego społeczeństwa. Jest przykładem spontanicznej i bezinteresownej działalności, która pomogła mieszkańcom przetrwać pierwsze dwa lata pierwszej wojny światowej.

Słowa kluczowe: pomoc socjalna, komitet obywatelski, problemy społeczne

Wraz z wybuchem działań zbrojnych pierwszej wojny światowej, w miastach znajdujących się w granicach Królestwa Polskiego następowało stopniowe i systematyczne wycofywanie się władz rosyjskich. Istotną kwestią stało się organizowanie tymczasowej formy administracji na terenach opuszczanych przez Rosjan. W miejsce władz rosyjskich, z zadaniem zorganizowania porządku społeczno-gospodarczego oraz pomocy socjalnej i dobroczynnej, zaczęły powstawać, organizowane przez ludność polską, komitety obywatelskie. Kontrolę nad powstającymi w sposób spontaniczny komitetami lokalnymi sprawować miał Centralny Komitet Obywatelski. Jego zadaniem było również udzielanie pomocy komitetom powstającym na terenie Królestwa Polskiego.

Centralny Komitet Obywatelski (CKO) z siedzibą w Warszawie powołany został do życia we wrześniu 1914 roku, na mocy *Cyркуlarza generał-gubernatora warszawskiego z dnia 28 sierpnia 1914 roku*. Jak podaje M. Mądzik pełna nazwa instytucji ustalona przez władze rosyjskie brzmiała: Tymczasowy Centralny Komitet Obywatelski przy Warszawskim Generał-Gubernatorstwie dla niesienia pomocy ludności Warszawskiego Generał-Gubernatorstwa wobec działań wojennych¹. Dużą rolę w powstaniu organizacji odegrali działacze społeczni skupieni wokół mieszczańskiego w Warszawie Centralnego Towarzystwa Rolniczego. Prezesem CKO został Książe Seweryn Światopełk Czetwertyński, wiceprezesem Władysław Grabski, natomiast skarbnikiem Stanisław Karpiński. Na czele organizacji stało składające się z 12 członków Zgromadzenie Ogólne. W lipcu 1915 roku skład personalny CKO uległ zmianie. Jego nowym prezesem został Książę

Z. Lubomirski, a dotychczasowi: prezes i wiceprezes wyjechali do Rosji, gdzie kontynuowali swą działalność organizując Centralny Komitet Obywatelski Królestwa Polskiego w Rosji. 12 września 1915, rozkazem generał-gubernatora H. von Beselera CKO został rozwiązany. Od 1 stycznia 1916 roku jego prace kontynuowała, utworzona za zgodą Niemców, Rada Główna Opiekuńcza².

Zgodnie z postanowieniami dokumentu z 28 sierpnia 1914 roku, CKO w porozumieniu z gubernatorami udzielał upoważnień do tworzenia na terytorium Królestwa Polskiego komitetów gubernialnych, powiatowych, miejskich i gminnych. Do najważniejszych zadań wymienionych wyżej komitetów należało między innymi:

- zbieranie informacji o potrzebach mieszkańców w zakresie pracy oraz o ofiarach i zniszczeniach związanych z działaniami wojennymi;
- udzielanie bezrobotnym pomocy w znalezieniu pracy oraz środków do życia, organizowanie pomocy sanitarnej tanich kuchni, jadłodajni, ochron i szpitali itp.;
- organizowanie najemnej pomocy, zbieranie na te cele ofiar pieniężnych i w naturze oraz nadzorowanie ich dystrybucji;
- sprawowanie nadzoru nad obrotem dóbr konsumpcyjnych oraz ustalanie cen na artykuły pierwszej potrzeby;
- organizowanie opieki nad rannymi i chorymi;
- powoływanie straży bezpieczeństwa, sanitarnych i przeciwpożarowych;
- szacowanie szkód i strat wynikłych z działań wojennych;
- w przypadku ustąpienia władz administracyjnych, przejęcie wszelkich funkcji wykonawczych³.

Komitet obywatelski w Płocku utworzony zo-

stał spontanicznie, jako pierwszy w granicach ówczesnego Królestwa Polskiego. Znajdujące się na terenie Płocka rosyjskie władze, na wieść o przekroczeniu przez wojska niemieckie granic niektórych powiatów sąsiadujących z miastem, postanowiły je opuścić. Wydarzenia te miały miejsce w nocy z pierwszego na drugiego sierpnia 1914 roku. Aby zapewnić w mieście niezbędną dla jego prawidłowego funkcjonowania porządek i przejąć porzuconą przez wycofujących się Rosjan władzę, mieszkańcy Płocka zdecydowali się utworzyć miejski komitet obywatelski.

W dniu 2 sierpnia 1914 roku, Płocczanie zainteresowani zaprowadzeniem porządku w mieście, zebraли się w gmachu Towarzystwa Kredytowego Miasta Płocka, gdzie ogłosili powstanie Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka (KOMP). W celu informacji wszystkich mieszkańców o powstaniu komitetu wydano odezwę następującej treści: *Władze rosyjskie opuszczają nasze miasto. Wobec tego okazało się koniecznym przedsięwzięcie środków celem ochrony m. Płocka, ich mienia i utrzymania porządku. Na tworzenie Komitetu drogą wyborów nie ma czasu, wobec tego niżej podpisani zawiązali Komitet, który zaproszony do współdziałania instytucji Straży Ogniowej i T-wa Wioślarskiego (w celu utworzenia milicji miejskiej) objął przede wszystkim nadzór nad więzieniem, kasą miejską – i czuwać będzie nad utrzymaniem porządku w mieście. Obywatele miasta Płocka! Oceńcie nasze dobre chęci i dążenia do ochrony waszego życia, zdrowia i mienia! Pomagajcie nam, jak kto może, starsi radą – młodsi zapisywaniem się do szeregów milicji miejskiej i pracą w tych szeregach⁴.*

W nieco ponad dwa tygodnie od ogłoszenia odezwy, po powrocie do Płocka wojsk rosyjskich, KOMP został zalegalizowany. W jego skład weszli: ksiądz I. Lasocki, J. Świącicki, A. Zaleski, S. Baliński, J. Mądrzejewski, A. Majdecki, K. Kühn, W. Apfelbaum, M. Zołobow, S. Górnicki, L. Gałkowski, S. Betley, K. Miecznikowski; I. Sarna; M. Altberg, J. Kowalski, R. Litewski. Zarząd komitetu tworzyli: ksiądz I. Lasocki – prezes J. Mądrzejewski – wiceprezes A. Majdecki – skarbnik i K. Kühn – zastępca sekretarza⁵.

Wobec ogromu spraw, którymi miał zająć się KOMP, niezbędne stało się utworzenie odpowiedzialnych za poszczególne dziedziny pomocy sekcji. W skład KOMP wchodziły następujące sekcje:

- dobroczynna wraz z sekcją wsparć;
- żywnościowa;
- opałowa;
- pośrednictwa pracy;
- finansowa i reklamacyjna;
- sanitarna;
- oświatowa;

- prawna;
- szacunkowa;
- oraz sekcja kontrolująca wraz z milicją.

Jak podają dane z roku 1915 roku, w samym KOMP zatrudnionych zostało około sto osób. Liczba ta wraz z osobami zatrudnionymi w Milicji Obywatelskiej sięgała około 300 osób⁶.

Jednym z pierwszych działań, jakie podjął KOMP było utworzenie straży bezpieczeństwa. W celu zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego w mieście utworzono Milicję Obywatelską. W jej skład weszli członkowie Straży Pożarnej, a także wielu przedstawicieli płockiej inteligencji, którzy swoje obowiązki pełnili bez pobierania wynagrodzeń. Wynagrodzenie w wysokości 10 kopiejek za godzinę pobierali jedynie przedstawiciele niższych warstw społecznych, za pełnienie dyżurów nocnych w godzinach od 24 wieczór do 9 rano. Naczelnikiem Milicji Obywatelskiej mianowano zastępcę naczelnika Straży Pożarnej – S. Łapińskiego. Milicja Obywatelska odgrywała ważną rolę w momencie każdorazowego wycofywania się władz i wojska z miasta, zabezpieczając opuszczone budynki. Ponadto w ramach swojego funkcjonowania podejmowała również takie działania jak: organizacja robót szosowych, pośredniczenie w poszukiwaniu pracy oraz pomoc w organizowanych różnego rodzaju akcjach dobroczynnych. Działalność Milicji Obywatelskiej została nagle przerwana przez władze niemieckie poprzez wywiezienie 148 jej członków do Torunia i Bytowa w dniu 11 czerwca 1915 roku⁷. Jako oficjalny powód aresztowania podano nieprzychylnie stanowisko w stosunku do niemieckiego zarządu wojskowego. Szczegółowa relacja z wywozu członków płockiej Milicji Obywatelskiej zamieszczona została w „Kurierze Płockim” z dnia 17 czerwca 1915 roku. Aresztowanie członków milicji w znacznym stopniu utrudniało funkcjonowanie KOMP. Zorganizowana przez mieszkańców Płocka Milicja Obywatelska stanowiła ważną pomoc przy wprowadzaniu w życie wielu postanowień KOMP dotyczących między innymi spraw finansowych, sanitarnych lub dotyczących gospodarki miejskiej.

Po zlikwidowaniu Milicji Obywatelskiej KOMP rozpoczął organizację pomocy społecznej dla aresztowanych milicjantów i ich rodzin. Członkowie komitetu zebraли na ich potrzeby kwotę 1000 marek. Stworzono specjalną listę składek na rzecz poszkodowanych rodzin. O pomocy na rzecz Milicji Obywatelskiej informowała miejscowa prasa: *Rodziny wywiezionej Milicji w ciężkim znalazły się położeniu. Niech jednak nie upadają na duchu! Komitet Obywatelski dla przyjęcia im z pomocą otworzy specjalną listę składek, a teraz już ze szczerą wdzięcznością zaznacza, że na ten cel pierwsze ofiarne datki złożyli J.E. ksiądz Biskup Płocki, oraz Dyrekcja i pracownicy Banku Przemysłowego⁸.*

Po zorganizowaniu struktur Milicji Obywatelskiej przystąpił KOMP do kompleksowej organizacji pomocy społecznej w Płocku. Największą przeszkodę w realizacji tego zadania stanowił jednak brak wolnych funduszy. W dniu 2 sierpnia 1914 roku stan kasy miejskiej wynosił 181 kopiejek i 4 ruble. W celu uzyskania początkowego kapitału na cele społeczne członkowie KOMP podjęli decyzję o wprowadzeniu podatku obywatelskiego.

Organizacją obywatelskiego opodatkowania zajęła się utworzona w ramach KOMP **Sekcja Finansowa**. W skład sekcji weszły następujące osoby: W. Sztromajer, J. Mądrzejewski, M. Altberg, A. Michalski, R. Borszewski i Cybulski. Pierwszym zadaniem było stworzenie list z nazwiskami podatników. Wobec braku aktualnej dokumentacji podatkowej postanowiono wykorzystać jedyne zachowane dokumenty, którymi pozostawały listy składki szkolnej opłacanej przez ludność chrześcijańską, oraz listy składki bożniczej i szkolnej opłacanej przez ludność żydowską⁹. W sprawie opodatkowania ludności żydowskiej przedstawiciele Gminy Żydowskiej i Żydowskiego Towarzystwa Dobroczynności wydali oddzielny apel: *Do naszych współwyznawców"...powinniśmy pamiętać i współdziałać z Komitetem Obywatelskim, rozciągającym pieczę nad życiem i mieniem wszystkich mieszkańców miasta naszego bez różnicy narodowości i wyznania. Współdziałanie zaś to wyrazić się musi także w uiszczeniu podatku obywatelskiego, od którego nikt, mający poczucie obowiązku społecznego, uchylić się nie ma prawa*¹⁰. W celu rozpatrywania ewentualnych reklamacji składanych przez płockie społeczeństwo, dotyczących opłacanych podatków, KOMP powołał komisję reklamacyjną. W czasie od pierwszego września 1914 roku do pierwszego sierpnia 1915 roku udało się KOMP uzyskać 12983 ruble od chrześcijan, 1976 rubli od instytucji płockich oraz 3412 rubli od Żydów. Stanowiło to razem kwotę 18371 rubli¹¹. Oprócz funduszy z podatku obywatelskiego KOMP otrzymywał finansowe wsparcie od CKO. Przykładem takiego wsparcia może być przekazanie 3000 rubli, o którym zawiadomili delegaci CKO Zawadzki i Cichocki podczas wizyty w Płocku w dniu 15 grudnia 1914 roku. Warunkiem udzielenia pożyczki było zastrzeżenie, aby z powyższej sumy 500 rubli przeznaczone zostało na potrzeby dzieci, kolejne 500 rubli na potrzeby płockiej inteligencji, pozostała zaś suma 2000 rubli na ogólne cele dobroczynne¹².

Aby zapewnić możliwie systematyczne źródło kapitału dla płockiego społeczeństwa KOMP zawarł porozumienie z Towarzystwem Wzajemnego Kredytu o wypłacaniu emerytur. Na podstawie upoważnienia wystawianego przez zainteresowane pomocą osoby, po potrąceniu stałej opta-

ty procentowej, emerytury wypłacane były przez Towarzystwo Wzajemnego Kredytu właścicielom książeczek oszczędnościowych. W czasie od października 1914 roku, do stycznia roku 1915, wypłacono emerytury 205 osobom. Ich suma wynosiła 9756 rubli i 11 kopiejek. Większość z tej kwoty, 7418 rubli i 16 kopiejek wypłacono została 144 osobom w styczniu 1915 roku. Ponadto dzięki gwarancji udzielonej przez KOMP oraz przez 10 jego członków osobiście, Towarzystwo Drobego Kredytu udzieliło komitetowi pożyczki na sumę 3000 rubli. Pożyczki miały być udzielane na czas wojny osobom posiadającym zdolność kredytową, które na skutek wybuchu działań zbrojnych straciły możliwość zarobkowania. Najwyższe pożyczki udzielane były w kwocie 50 rubli. Z funduszu do stycznia 1915 roku skorzystało 5 osób, a ich ogólna suma wyniosła 200 rubli¹³.

Jedną z najważniejszych sekcji KOMP była **Sekcja Dobroczynna**, która działając według zasady *res sacra miser*, udzielała pomocy możliwie wszelkiej proszącej biedzie, bez różnicy wobec narodowości i wyznania. Na potwierdzenie tej zasady, wewnątrz KOMP sumy pieniędzy wydawane były dwóm jego członkom – Żydom, na potrzeby żydowskiego Towarzystwa Dobroczynności oraz ochron¹⁴. Ponadto do sekcji dobroczynnej powołano jednego z członków – przedstawiciela Żydów, aby mógł na bieżąco referować o potrzebach społecznych ludności żydowskiej. W ramach poszczególnych Sekcji Dobroczynnej funkcjonowały następujące działy:

- Taniej Kuchni;
- wsparć przez bony do Sklepu Komitetowego;
- wsparć gotówką i pożyczkami;
- wsparć dyskretnych biedzie wstydzącej się prosić – jako fundusz wydawany do dyspozycji Prezesa Komitetu i Sekcji Dobroczynnej.

W swoim działaniu Sekcja Dobroczynna próbowała przede wszystkim udzielać pomocy poprzez stwarzanie możliwości pracy i zarobku. Założeniem było, aby będące w stanie pracować, osoby pobierające zasiłek z publicznych funduszy, wykonywały chociaż cześć pracy dla dobra ogółu, na przykład pracując podczas płatnych dyżurów Milicji Obywatelskiej. Wykorzystując wcześniejsze doświadczenia pomocy społecznej na terenie miasta, Sekcja Dobroczynna połączyła swoje siły z istniejącym od roku 1882 na terenie Płocka Towarzystwem Dobroczynności. Zarząd sekcji dobroczynnej składał się z 5 członków KOMP wraz z jego prezesem oraz 5 członków Towarzystwa Dobroczynności. W celu organizacji pomocy potrzebującym miasto podzielone zostało na 16 rewirów. Każdy z rewirów posiadał opiekuna oceniającego warunki społeczne jego mieszkańców oraz starającego się dotrzeć do wszystkich osób prawdziwie potrzebujących pomocy. Aby obiektywnie ocenić warunki społeczne

mieszkańców, do współpracy zapraszani byli niezamożni przedstawiciele społeczeństwa w postaci miejskich robotników lub rzemieślników. Prośby o pomoc przyjmowane były na piśmie od poniedziałku do piątku w godzinach od 11 do 13 w kancelarii sekcji dobroczynnej przy ulicy Kolegialnej w budynku Hotelu Polskiego. Po przyjęciu prośby, opiekunowie rewirów sprawdzali rzeczywisty stan potrzeb osób zgłaszających się po pomoc socjalną. Po wydaniu opinii, decyzje o przyznaniu wsparcia podejmowane były trzy razy w tygodniu w poniedziałki, środy i soboty od godziny 18. O wielkości udzielonej pomocy decydowali: dwaj delegaci z zarządu sekcji dobroczynnej, prezes i zastępca prezesa z sekcji wsparć oraz wydający opinię opiekun danego rewiru. Następnego dnia po wydaniu opinii pozytywnej, w godzinach od 11 do 13 w kancelarii Sekcji Dobroczynnej wydawane były osobom potrzebującym wsparcia zasiłki. W przeważającej części były one bezgotówkowe, w postaci darmowych obiadów wydawanych przez Tanią Kuchnię oraz bonów towarowych na artykuły pierwszej potrzeby w Sklepie Komitetowym. Prośby o pomoc pieniężną kierowano do prezydium KOMP mieszczącego się w domu Dębowskich przy ulicy War-

szawskiej. Prezydium odbywało codzienne posiedzenia o godzinie 15. Po podjęciu decyzji przez prezydium, pomoc udzielana była w postaci pożyczki przez sekcję finansową KOMP, lub w postaci wsparcia bezwrotnego przez sekcję wsparć jako sumę jednorazową lub stałą. W aktach KOMP zachowała się lista robotników pobierających wsparcie z sekcji dobroczynnej, a także kwity do Taniej Kuchni, sklepu i składu komitetowych¹⁵.

Ponadto KOMP wspierał miejscowe ochrony, sale pracy i przytułek dla starców. Tabela numer 1 przedstawia przykładowe sprawozdanie finansowe Sekcji Dobroczynnej KOMP za czas od października do grudnia 1914 wraz z uwzględnieniem poszczególnych jej działań:

Oprócz udzielania pomocy ludności chrześcijańskiej KOMP nie zapominał również o Żydach, wspierając dobroczynnie żydowskie organizacje pomocy socjalnej. Ponadto z funduszu CKO przeznaczonego dla przedstawicieli inteligencji, z ogólnej udzielonej kwoty w wysokości 165 rubli korzystali także Żydzi. Tabela numer 2 przedstawia sprawozdanie z pomocy KOMP udzielonej Żydom do 1 stycznia 1915 roku:

Propagując zasadę pomocy osobom znajdu-

Tabela 1. Sprawozdanie finansowe Sekcji Dobroczynnej KOMP za czas od października do grudnia 1914 roku

Dział	Cel	Kwota
Tania Kuchnia	Odrestaurowanie i wyposażenie lokalu Taniej Kuchni Ilość wydanych obiadów w każdym miesiącu: Październik – 406 Listopad – 1107 Grudzień – 1529 Razem wydanych obiadów: 3042 Suma wydatków	158 rb. 95 kop. 40 rb. 60 kop. 110 rb. 75 kop. 152 rb. 90 kop. 304 rb. 25 kop. 463 rb. 20 kop.
Dział wsparć przez bony do sklepu komitetowego	Dział wsparć przez bony do sklepu komitetowego Wydawanie bonów dla Sklepu Komitetowego Od 4 do 28 listopada 1914 W ciągu 11 dni grudnia Suma wydatków	127 rb. 3 kop. 305 rb. 22 kop. 432 rb. 25 kop.
Dział wsparć gotówką przeważnie nędzy wstydzącej się żebrać	Wsparcia wydane 20 osobom gotówką Wsparcia wydawane przedstawicielom inteligencji każdej narodowości i wyznania z funduszu przeznaczonego na ten cel przez CKO w kwocie 500 rubli Suma wydatków Wydatki na chrześcijańskie ochrony płockie z funduszy własnych i pomocy CKO Wydatki na bony, księgi, druki	167 rb. 60 kop. 165 rb. 332 rb. 60 kop. 633 rb. 34 kop. 21 rb. 20 kop.
Suma wszystkich wydatków Sekcji Dobroczynnej KOMP od października do końca grudnia 1914 roku		1882 rb. 59 kop.

Źródło: Opracowanie własne autora na podstawie: N.N. Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5-ciu miesięcy jego pracy. 2 VIII 1914 – 1 I 1915, Płock 1915, s. 15–16

Tabela 2. Sprawozdanie KOMP z pomocy udzielonej Żydom do 1 stycznia 1915 roku

Cel	Suma
Na dobroczynność żydowską i ochronkę	450 rb.
Z funduszu CKO na żydowskie dzieci	166 rb.
Pożyczka na szpital żydowski	100 rb.
Razem: 716 rb.	

Źródło: Opracowanie własne autora na podstawie: N.N. Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5-ciu miesięcy jego pracy. 2 VIII 1914 – 1 I 1915, Płock 1915, s. 15 – 16

jącym się w trudnej sytuacji głównie poprzez umożliwienie podjęcia pracy KOMP uruchomił w mieście Sekcję Pośrednictwa Pracy. Sekcja nie rozwinęła energicznych działań wraz z powstaniem KOMP. Przez pierwsze miesiące społeczeństwo płockie zdawało się nie dostrzegać konieczności jej funkcjonowania. Oficjalne sprawozdanie działalności KOMP z roku 1915 podawało kilka przyczyn takiego stanu rzeczy. Jako możliwe hipotezy utrzymującej się sytuacji podawano: niechęć mieszkańców w podejmowaniu pracy na prowincji wynikającą z ubożego rynku pracy w Płocku; względne zabezpieczenie się Płocczan przed biedą w pierwszym okresie po wybuchu I wojny światowej oraz stosunkowo niewielkie nasilenie działań zbrojnych oraz strat wojennych w mieście¹⁶.

Sytuacja zaczęła się stopniowo zmieniać z kolejnymi miesiącami toczącej się wojny, kiedy to Sekcja Pośrednictwa Pracy przystąpiła do bardziej energicznych działań. Polegały one między innymi na informowaniu Płocczan o możliwych źródłach zatrudnienia w okolicznych wsiach. Na wiosnę 1915 roku, wraz z rozpoczęciem prac w gospodarstwach sekcja pośrednictwa pracy KOMP informowała o możliwościach zatrudnienia w specjalnym ogłoszeniu: *Baczność! Dla chcących pracy: Roboty wiosenne na roli rozpoczynają się na dobre. Słyszymy, że niektóre okolice potrzebują do tych robót sezonowego robotnika zarówno mężczyzn jak i kobiet. Gdy w tych niezwykłych i ciężkich czasach liczba ludzi bezrobotnych w mieście wzrasta coraz bardziej, należy myśleć o wyzyskaniu wszelkich źródeł pracy dla dobra własnego i ogólnego. Komitet Obywatelski miasta Płocka ogłasza niniejszym, że Sekcja Pośrednictwa Pracy... przyjmuje zapisy chcących pracy każdorazowo od godziny 10 do 1 w południe i od godz. 5 do 7 wieczorem. W niedziele i święta od godz. 12 do 2 w południu*¹⁷. Jak informowało dalej ogłoszenie, osoby zainteresowane wykonywaniem tego rodzaju prac mogły liczyć na wynagrodzenie wynoszące odpowiednio: 42 kopiejki dziennie w okresie wiosennym i jesiennym oraz 50 kopiejek dziennie w czerwcu, lipcu i sierpniu w przypadku mężczyzn, oraz 42 kopiejki dziennie w okresie wiosennym i jesiennym oraz 35 kopiej-

jek dziennie w lipcu i sierpniu w czerwcu, lipcu i sierpniu w przypadku kobiet, dziewcząt oraz chłopców. Ponadto oprócz zapłaty w gotówce każdy robotnik otrzymywał tygodniowy zapas artykułów spożywczych w wysokości: 12 gram chleba, 3,5 kwarty mleka, 35 gram ziemniaków, 2 kwarty mąki, 2 kwarty kaszy jęczmiennej, 0,75 gram soli oraz pół gram soli¹⁸.

Ratunkiem w walce z biedą potrzebujących był także pomysł Sekcji Pośrednictwa Pracy KOMP organizacji dzierżawy gruntów miejskich pod uprawę rolną ziemniaków i warzyw. W ten sposób 33 rodzinom wydzierżawiono łącznie 75 działek rolnych. Sprawozdanie z działalności sekcji pośrednictwa pracy KOMP z 15 sierpnia 1915 roku informowało o organizacji dla bezrobotnych pracy przy robotach szosowych. Z tej pomocy skorzystało od 100 do 150 Płocczan. Ponadto w sezonie zimowym zostało wytypowanych przez sekcję 40 osób do pracy na wsi. Ogółem na liczbę 260 robotników poszukujących pracy od 1 sierpnia 1914 roku, pomoc uzyskało 140 osób nie wliczając w to pracowników sezonowych, którym w znalezieniu pracy pomagała Milicja Obywatelska. Stanowiło to ponad 50 procentową skuteczność w zwalczaniu ówczesnego bezrobocia w mieście¹⁹.

Dużą rolę w zwalczaniu szerzących się w mieście chorób zakaźnych odegrała **Sekcja Sanitarna** KOMP. Źródło informacji z jej działalności stanowią zachowane protokoły posiedzeń. Protokół z 15 czerwca 1915 roku informował o mianowaniu doktora Zaleskiego na jej przewodniczącego, oraz J. Malewskiego na sekretarza. Z zachowanego dokumentu wynika, iż członkowie sekcji zbierali się w środy po każdym 1 i 15 dniu miesiąca o godzinie 19⁰⁰ w sali Towarzystwa Kredytowego Miejskiego. W razie potrzeby miały być zwoływane nadzwyczajne zebrania sekcji²⁰. Protokół z 19 czerwca 1915 roku informował o utworzeniu wewnątrz sekcji Komisji Sanitarnej składającej się z 10 członków posiadających pełne prawo głosu we wszystkich, z wyjątkiem zmiany prezydium, sprawach dotyczących Sekcji Sanitarnej²¹.

Kolejne protokoły informowały o zadaniach, które miały być wykonywane przez członków sekcji. Głównym celem sekcji miało być podejmowanie działań w celu zwalczania szerzących się chorób zakaźnych. Członkowie sekcji w razie wykrycia epidemii mieli obowiązek natychmiastowego informowania o tym lekarzy dzielnicowych. Miejscami szczególnej kontroli miały być: rynek, jadalnie, warsztaty, rzeźnie, piekarnie oraz sklepy spożywcze. Członkom Komitetu Sanitarnego zaopatrzonemu w czerwone i białe opaski wyznaczono do kontroli poszczególne rewiry²².

W czasie swojej działalności sekcja sanitarna podejmowała między innymi następujące działania:

- zobowiązanie wszystkich właścicieli domów do bezpłatnego udzielania wody wodociągowej biednej ludności miasta;
- urządzenie rewizji wszystkich piekarń jednocześnie w celu poznania warunków sanitarnych, w jakich odbywało się pieczenie chleba;
- ustanowienie ogólnych przepisów sanitarnych dla płockich piekarń;
- kontrola urzędów sanitarnych dla nieruchomości przy ulicach Jerozolimskiej, Tylnej, Niecałej, Synagogałnej Złotej;
- zbadanie wody w Wiśle i wody wodociągowej na obecność bakterii chorobotwórczych²³.

W sprawie kontroli warunków sanitarnych domów wydawane były oddzielne odezwy. Dają one obraz problemów sanitarnych ówczesnego Płocka²⁴.

Zaopatrywaniem miasta w opał na zimę zajmowała się Sekcja Opałowa. Jedną z metod pozyskiwania drewna był zakup działek leśnych. Ponadto kupowano drewno z lasów rządowych oraz węgiel od osób prywatnych. Sprzedaż surowca na opał prowadzona była za pośrednictwem składu Stowarzyszenia Zgoda. Sprzedaż za pośrednictwem sekcji opałowej KOMP w znacznym stopniu przyczyniła się do ograniczenia spekulacji w handlu surowcem²⁵.

Kwestią edukacji zajmowała się Sekcja Oświatowa. Efektem jej działań było utrzymywanie 22 kompletów szkół elementarnych oraz poparcie założenia Drugiego Gimnazjum Polskiego w Płocku, jako instytucji szkolnictwa średniego. Ponadto istniały także: Sekcja Finansowa, która zajmowała się między innymi emisją bonów zastępujących drobną walutę oraz sekcja miar i wag²⁶.

Komitet Obywatelski Miasta Płocka odegrał istotną rolę w rozwiązywaniu problemów aprowizacyjnych występujących w Płocku. Działacze komitetu pomogli utworzyć w mieście Piekarnię Robotniczą oraz subsydiowali jej działalność w wysokości 200 rubli, co pomogło w sprzedaży chleba po niższych cenach. Piekarnia Robotnicza w Płocku założona została z inicjatywy robotników – pracowników fabrycznych, do których należeli między innymi: Krakowski, Wasiak, Litewski, Szymański, Zalewski, Popow. Pierwszy okres działalności Piekarni Robotniczej zakończony został w grudniu 1914 roku zajęciem jej przez Niemców i zniszczeniem części sprzętów. W tym czasie również kontrola nad mąką została przejęta przez niemieckie władze wojskowe. Członkowie komitetu zmuszeni byli do udzielania pomocy piekarzom w uzyskiwaniu od władz wojskowych pozwoleń na otrzymywanie mąki, na podstawie specjalnych kwitów. Często występowali oni jako pośrednicy między ludnością miejską a niemieckimi władzami. Kwestia aprowizacji mieszkańców miasta w chleb była bardzo trudna głównie z tego powodu, iż przez pewien czas płockie piekarnie musiały dostarczać 40 tysięcy 2 funtowych bochen-

ków chleba na potrzeby wojska. Dzięki staraniom KOMP udało się zorganizować w Płocku wypiek chleba na potrzeby mieszkańców w trzech piekarniach. Z czasem założone zostały w mieście specjalne piekarnie wojskowe. Pojawienie się znacznej ilości wojska niemieckiego w mieście spowodowało również duży wzrost cen artykułów pierwszej potrzeby. Gwałtownie wzrosły ceny takich produktów jak: mięso, wędliny, słonina. Aby zatrzymać proces wzrostu cen Komitet wprowadzał specjalną taksę na towary, zatwierdzoną przez władze wojskowe. Walcząc z deficytem takich towarów jak: nafta sól czy mydło KOMP prosił często niemieckie władze o zgodę na wprowadzenie zakazu wywożenia produktów. Starał się także sprowdzać w miarę możliwości potrzebne towary, a także rekwirował towary ukrywane przez spekulantów. Ponadto KOMP zwalczał spekulantstwo i wpływał na regulację cen zakładając z własnych środków hurtownię artykułów, które padały łupem spekulantów²⁷.

W kolejnym okresie swojego funkcjonowania (grudzień 1914 roku - listopad 1915) dzięki pomocy KOMP Piekarnia Robotnicza mogła rozwinąć swą działalność. Jak podaje T. Świecki w tym okresie zużyto: *mąki za sumę 26.670 rb., zboża za sumę 3.290 rb., drzewa za 2.125 rb., soli, drożdży i drobnych dodatków (mielenie, przewóz) za 535 rb. Robocizna wyniosła 2.535 rb. Chleba w tym okresie wypieczono 1.336.250 funtów, wartości sprzedażnej w cenach kooperatywy w funtach rb. 34.932, za który uczestnicy płacili 2 1 – 4 1 kop. za funt razowego i sitkowego, po 4-6 kop. – pyłowego i po 5-7 kop. pszennego. Różnica między ceną targową w piekarniach prywatnych a ceną kooperatywy wyniosła w tym okresie za sprzedany chleb 8.121 rb²⁸.*

Tabele 3 i 4 przedstawiają bilans dwóch Piekarni Robotniczych kolejno na dzień 1 listopada 1915 roku i 29 grudnia 1915 roku:

Tabela 3. Bilans Pierwszej Piekarni Robotniczej na dzień 1 listopada 1915 roku

Aktywa	Suma
Gotówka w kasie	527 rb. 90 kop.
Wartość urzędzenia	67 rb. 42 1 kop.
Wartość surowych materiałów	1046 rb. 29 1 kop.
Pożyczka dla sekcji mięsnej	500 rb. 66 kop.
Należność za chleb	172 rb. 66 kop.
Pasywa	
Zapomoga od Komitetu	50 rb.
Pożyczka	1150 rb.
Dług w Związku Płockim	40 rb. 66 kop.
Udziały	477 rb.
Zysk	597 rb. 28 kop.

Źródło: N.N., „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1916, s. 11

Tabela 4. Bilans Drugiej Piekarni Robotniczej na dzień 29 grudnia 1915 roku

Stan czynny	Rb.	Kop.	Stan bierny	Rb.	Kop.
Stan kasy	323	45	Udziały członków	303	0
Remanent towarów	150	98	Dług w Kom. Obyw.	150	0
Wartość inwentarza	7	50	Kapitał zapasowy	28	93
Razem	481	93	Razem	481	93

Źródło: Sygn. 1295, Zbiory Specjalne Biblioteki im. Zielińskich w Płocku, Akta Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka, k. 13

Oprócz Piekarni Robotniczej uruchomiono także Sklep Komitetowy sprzedający ubogiej ludności Płocka produkty pierwszej potrzeby po niższych cenach. W niedługim czasie powstał drugi taki sklep. Aby zapewnić pomoc osobom szczególnie jej potrzebującym wprowadzono system bonów imiennych na zakupy w sklepie²⁹. Ponadto do sukcesów KOMP w zwalczaniu nędzy w mieście zaliczono między innymi:

- zorganizowane pośrednictwo pracy;
- zaopatrzenie mieszkańców w zdrową wodę pitną po bombardowaniu Płocka w dniu 17 listopada 1914;
- zorganizowanie instytucji zastępujących sądy;
- walkę ze spekulacjami i wyzyskiem;
- wspieranie miejscowych ochron, sal pracy, przytułków dla starców;
- utrzymanie szpitali i więzienia;
- organizowanie zapomóg dla rodzin rezerwistów, rodzin po milicjantach³⁰.

Wraz z rozwojem wydarzeń wojennych przedstawiciele KOMP zmuszeni byli do stopniowego rozszerzania zakresu działania, a także do podejmowania działań w sytuacjach szczególnie trudnych dla Płocka. Przykładem może być tutaj dotkliwa w skutkach decyzja władz niemieckich o nałożeniu na miasto kontrybucji w wysokości 20 000 marek za niedostarczenie odpowiedniej

ilości robotników do prac szosowych i budowy okopów. Starając się wyjść z trudnej sytuacji przedstawiciele KOMP podjęli decyzję o wprowadzeniu podatku, którego wysokość określona została od 0.5 do 20 marek w zależności od stanu majątkowego. O poborze przez KOMP podatku na spłatę kontrybucji nałożonej przez władze niemieckie świadczą zachowane akta³¹.

Od września 1915 roku działalność KOMP była stopniowo ograniczana. Związane było to z przejmowaniem władzy administracyjnej w Płocku przez Niemców. Jak podaje sprawozdanie z początku roku 1916: *Na posiedzeniu w dniu 13 września 1915 r. oznajmiono o powołaniu na stanowisko burmistrza m. Płocka przedstawiciela z ramienia rządu. Stanowiło to zwrot w dotychczasowej działalności Komitetu w kierunku redukcji stopniowej jego funkcji. Sekcje komitetowe przechodzą stopniowo przechodzą do magistratu, tworząc tam odpowiednie wydziały*³².

Ostatnią inicjatywą KOMP przed jego rozwiązaniem było uruchomienie 13 grudnia 1915 r. Koszykarni Miejskiej, w której zapewniono zatrudnienie 32 kobietom. Docelowo zakład zatrudniać miał 100 kobiet. Najszersze sprawozdanie finansowe z działalności KOMP przedstawia tabela 5.

Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w krótkim, lecz szczególnie trudnym okresie, pozwoliła zapewnić w miarę ówczesnych możliwości stabilizację w mieście oraz organizację pomocy socjalnej jego mieszkańcom. Działania podejmowane przez członków KOMP, realizowane spontanicznie i bezinteresownie były przykładem heroizmu w walce o przetrwanie w najtrudniejszych czasach zawirowań wojennych, powodujących niepewność jutra i szerzącej się z dnia na dzień biedy. Stanowią one przykład aktywności społeczeństwa obywatelskiego na rzecz potrzebujących.

Tabela 5. Sprawozdanie finansowe Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka za czas od dnia 1 września 1914 do dnia 1 lipca 1915 r

Stan czynny		Stan bierny	
Kasa gotowizna	580,21	Wpływy składki obywatelskiej	
Koszta ogólne	708,18	a) od chrześcijan	11937,57
Zapomogi wysłane milicji	500,00	b) od instytucji	1706,00
Wypłaty na cele żydowskie		c) od Żydów	3237,40 /16880,97
a) na szpital Fogla	100,00	Różne drobne wpływy	59,75
b) na przytułek	50,00	Wpływ nadwyżki kontrybucji	1213,72 1/2
c) na Towarzystwo Dobroczynności	2166,66	Wpływ ze skarbonek K.O.	
d) roboty szosowe	400/2716,66	a) w milicji	2609,08 1/2
Tania Kuchnia wypłaty gotówkowe	1890,66	b) w magistracie	51,40 / 2660,48 1/2
„Stanisławówka”	500,00	Wpływ podatku wywozowego	3153,22
Przytułek dla bezdomnych	348,01	Zasiłek otrzymany od Kom.	
Towarzystwo Dobroczynności	1000,00	Gubernialnego	5500,00
Szpital Św. Aleksego	50,00	Zasiłek Otrzymany od C.K.O.	
Sekcja wsparć dobroczynności	7770,00	a) na potrzeby ogólne	2000,00

Stan czynny		Stan bierny	
Zapomogi szkołom elementarnym	205,00	b) fundusz dla dzieci	
Fundusz dyskrejonalny	350,00	1) wydano dzieciom chrześcijańskim	333,34
Roboty szosowe	5950,00	2) wydano dzieciom żydowskim	166,66 / 500,00
Zapomogi dla ludności prawosławnej	250,00	c) fundusz dla inteligencji	
Towarzystwo Drobного Kredytu		1) fundusz otrzymany	500,00
– fundusz na pożyczki	5150,00	2) fundusz wydany	475,25 / 25,00
Sekcja Milicyjna – dyżury		Różni wierzyciele	
a) druki, ogłoszenia, światło		a) Komitet Gubernialny pożyczka	
b) opał i drobne rekwizycje	7350,14 1/2	zwrotna	12400,00
Rachunek Taboru Komitetu (4 wozy)	143,38	b) Rypiński Komitet Obywatelski	500,00
Rachunek kaucji wydanych na działki lasu	350,00	c) Bank Przemysłowy Warszawski	10000,00
B. Hurtownia K.O. m. Płocka poz. Długu	36,81	d) Milicja (znal. w szkatułce)	516,09 1/2
Roboty publiczne	500,00	e) Borowiczki za węgiel pożyczka	
Piekarnia robotnicza		zwrotna	2202,00
a) pożyczka bezzwrotna	150,00	f) Szyfer	275,00
b) pożyczka zwrotna	1210 / 1360	g) Szpital Św./ Trójcy (za cukier)	104,80
Różni dłużnicy		h) Mec. Baliński	800,00
a) Komitet Obywatelski miasta Płońska		i) Stowarzyszenie Rolnicze	300,00/27097,89 1/2
i Bracia Nobel	376,70	Rachunki Magistratu – pozostałe	
b) Magistrat m. Płocka	1000 / 1376,70	niezależności	584,64
Rachunek więzienia		Towarzystwo Wzajemnego Kredytu	
a) utrzymanie aresztu i pensje dozór	2021,79	– pożyczka zwrotna	1000,00
Szpital Św. Trójcy – pożyczka zwrotna	2000,00	Na rodziny milicji zebrano	236,00
Rachunek Rezerwistek	6600,00	Wydano	200,00
Sklep K.O. m. Płocka	1600,00	Fundusze na ostateczne wykupienie	
Sekcja Opałowa	4688,83	bonów	420,00
Pożyczki dla uczniów Gimn. Polsk.		Otrzymane z rachunku bieżącego	
Na ręce dyrektora Grabowskiego	100,00	w T-rzystwie Wzajemnego Kredytu	16,80
Magistrat m. Płocka	1500,00	Zysk na markach	548,50
Sekcja żywnościowa – pożyczka zwrotna	3550,00	Strata na koronach	51,12/czysty zysk
			497,38
Razem: 61145,86 1/2		Razem: 61145,86 1/2	

Źródło: Sygn. 1294, Akta Kom. Obywatelskiego m. Płocka, Sprawozdanie Rachunkowe Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka za czas od dnia 1 września 1914 r. do dnia 1 lipca 1915 r. Bilans na I-go lipca 1915 roku, k.68

Przypisy

- ¹ M. Mądzik, *Polskie Organizacje niesienia pomocy ofiarom wojny na Wołyniu w latach I wojny światowej*, „Ucrainica Polonica” 2007, nr 1/112, s. 112.
- ² Zob. M. Patelski, *Władysław Grabski jako współorganizator i działacz warszawskiego Centralnego Komitetu Obywatelskiego (1914–1915)*, [w:] T. Głowiński, (red.) *80 rocznica reform rządu profesora Władysława Grabskiego 1924–2004*, Wrocław 2004.
- ³ A. J. Papierowski, *Komitety Obywatelskie i Rady Opiekuńcze i ich wpływ na życie mieszkańców w czasie I wojny światowej*, „Notatki Płockie” 2005, nr 2/203, s. 16.
- ⁴ N. N. *Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5–ciu miesięcy jego pracy. 2/VIII 1914–1/I 1915*, Płock 1915, s. II.
- ⁵ A. J. Papierowski, *Komitety Obywatelskie i Rady Opiekuńcze i ich wpływ na życie mieszkańców w czasie I wojny światowej*, s. 16.
- ⁶ N. N. *Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5–ciu miesięcy jego pracy. 2/VIII 1914–1/I 1915*, s. 9.
- ⁷ N. N. „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1916, s. 8.
- ⁸ N. N., *Szlachetnie zapoczątkowana ofiarność*, „Kurier Płocki” z dnia 13 czerwca 1915, s. 3.
- ⁹ Jak podaje sprawozdanie z pierwszych miesięcy działalności KOMP, akta podatkowe wraz z lzbą Skarbową zostały w tym czasie wywiezione przez Rosjan do Katugi., zob. N. N. *Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5–ciu miesięcy jego pracy. 2/VIII 1914–1/I 1915*, s. 11.
- ¹⁰ T. Świecki, F. Wybult, *Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania państwa polskiego*, Toruń 1932, s. 100.
- ¹¹ Ibidem.
- ¹² N. N. „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1915, s. 11.
- ¹³ Udzielanie wspomnianych pożyczek miało obowiązywać do maja 1915 roku, zob. Ibidem.
- ¹⁴ Wśród żydowskich organizacji dobroczynnych wymienić można między innymi: Komitet Niesienia Pomocy Żydom Poszkodowanym Wskutek Wojny, Towarzystwo Dobroczynności Chewre Kedysze, Stowarzyszenie Dobroczynności, Chewre Miszmojrem, Stowarzyszenie Posagowe „Hnuses Kało”.
- ¹⁵ Zbiory Specjalne Biblioteki im. Zielińskich w Płocku, Akta Komitetu Obywatelskiego m. Płocka: Sekcja Dobroczynności 1915 r., k. 1-7, k.13, sygn. 1300.
- ¹⁶ N. N. *Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5–ciu miesięcy jego pracy. 2/VIII 1914–1/I 1915*, s. 13.

- ¹⁷ Zbiory Specjalne Biblioteki im. Zielińskich w Płocku, Akta Komitetu Obywatelskiego miasta Płocka: Sekcja pośrednictwa pracy 1915 r., sygn. 1297, k. 15.
- ¹⁸ Ibidem.
- ¹⁹ Ibidem, k. 39.
- ²⁰ Zbiory Specjalne Biblioteki im. Zielińskich w Płocku, Protokół posiedzenia Sekcji Sanitarnej Komitetu Obywatelskiego miasta Płocka z dnia 15.04.1915, Akta Komitetu Obywatelskiego miasta Płocka: Sekcja Sanitarna 1915 r., sygn. 1298, k. 2.
- ²¹ Ibidem.
- ²² Ibidem, k. 6-7. 4.
- ²³ Ibidem, k. 13, 16, 39, 73.
- ²⁴ Zbiory Specjalne Biblioteki im. Zielińskich w Płocku, Akta Sekcji Sanitarnej Komitetu Obywatelskiego miasta Płocka, sygn. 1299, k. 2.
- ²⁵ N. N. *Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5-ciu miesięcy jego pracy. 2/VIII 1914–1/I 1915*, s. 15.
- ²⁶ N. N., „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1915, s. 10.
- ²⁷ Ibidem, s.10 oraz N. N., „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1916 s.7.
- ²⁸ T. Świecki, F. Wybult, *Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania państwa polskiego*, s. 100.
- ²⁹ N. N. „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1916 s. 7.
- ³⁰ N. N. *Działalność Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka w ciągu 5-ciu miesięcy jego pracy. 2/VIII 1914–1/I 1915*, s. 9,14 oraz N.N., „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1916, s. 8.
- ³¹ Zbiory Specjalne Biblioteki im. Zielińskich, Akta Komitetu Obywatelskiego Miasta Płocka: Fragment korespondencji, kontrola wykonania wyroków, sygn. 1296, k. 29–31.
- ³² N.N., „Jednodniówka Noworoczna”, Płock 1916, s. 8.

SOCIAL HELP ORGANISATION IN PŁOCK WITHIN CITIZEN COMMITTEE OF THE CITY OF PŁOCK (1914-1915)

Summary

Citizen Committee of the City of Płock organized some social help in 1914-1915. The activity of its members in short but particularly difficult time for the city helped to ease the social problems of society of Płock. It is an example of a spontaneous and disinterested activity which helped the citizens survive the first two years of World War I.

* * *

KOMUNIKAT W SPRAWIE WYKAZU CZASOPISM NAUKOWYCH

17 grudnia 2013 roku Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wydał komunikat w sprawie wykazu czasopism naukowych.

Zgodnie z paragrafem 14 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 lipca 2012 roku w sprawie kryteriów i trybu przyznawania kategorii naukowej jednostkom naukowym (Dz. U. 2012, poz. 877 oraz z 2013, poz. 191) ogłoszono wykaz czasopism naukowych.

Miło nam poinformować Czytelników, że w części B zawierającej liczbę punktów za publikacje w czasopismach naukowych nieposiadających współczynnika wpływu Impact Factor (IF) znalazły się trzy czasopisma wydawane w Płocku. Wydawcy, w odpowiednim terminie musieli złożyć ankiety aplikacyjne, które opiniowane były przez zespoły specjalistyczne powołane do oceny czasopism naukowych przez Ministra, w tym przypadku z obszaru dyscyplin obejmujących nauki humanistyczne i społeczne.

„**Notatki Płockie**” – kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego, wydawany nieprzerwanie od 1956 roku, a którego redaktorem naczelnym jest dr Wiesław Koński, otrzymał **5 punktów** (poz. 1470).

„**Humanizacja Pracy**” – kwartalnik ukazujący się od 45 lat, od 2001 roku wydawany przez Szkołę Wyższą im. Pawła Włodkowica w Płocku otrzymał **7 punktów** (poz. 773). Redaktorem naczelnym jest prof. dr hab. Danuta Walczak-Duraj.

„**Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne**”, które ukazują się od roku 2002, początkowo nieregularnie, od 2010 roku jako półrocznik otrzymały **3 punkty** (poz. 2549). Redaktorem naczelnym jest dr Anna Nowacka.

Wiesław Koński

PŁOCK A WSPÓŁCZESNE WARTOŚCI KULTUROWO-CYWILIZACYJNE ŚWIATA

Abstrakt

W artykule wskazuje się, że: 1. Współczesny rozwój społeczno-polityczny i gospodarczy w przestrzeni lokalnej Płocka, jak i na całym świecie ujawnia kształtowanie się nowej cywilizacji zwanej informacyjną, 2. W kształtującej się nowej cywilizacji zderza się przywiązanie do tradycji z otwartością na nowe znaki życia kulturowego. Proces ten objaśnia się jako prawidłowość rozwoju cywilizacyjnego, tj. jednoczesne zachodzenie procesów unifikacji i dywersyfikacji życia kulturowego, 3. W przestrzeni lokalnej Płocka główne podmioty, zorientowane na uświadamianie kierunków współczesnych przemian cywilizacyjnych, jak uczelnie wyższe, Towarzystwo Naukowe, media stają na straży pielęgnowania dziedzictwa przeszłości, tradycji intelektualnej wypracowanej w procesie dziejowym, 4. W kształtowaniu zrównoważonego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego w przestrzeni płockiej szczególną rolę pełni społeczny ruch naukowy, skupiające się w Towarzystwie Naukowym Płockim. Niezwykłe pasje społecznikowskie ujawnili ich prezesi, sytuując się wśród najbardziej zasłużonych obywateli miasta i regionu, 5. Główne trendy, zwane zjawiskami i procesami globalnymi powodują, że współczesne przemiany kulturowe zachodzące w przestrzeni płockiej wpisują się w nurt dywersyfikacji cywilizacyjnej świata.

Słowa kluczowe: Współczesne przemiany cywilizacyjne, wartości kulturowo-cywilizacyjne, płocka przestrzeń lokalna, społeczny ruch naukowy, świadomość przemian cywilizacyjnych.

Lektura studium o możliwości powołania Uniwersytetu w Płocku, pt. *Uniwersytet w Płocku Między marzeniami a rzeczywistością* przygotowanego pod redakcją Andrzeja Kansyego i Tomasa Kruszewskiego (Płock 2013, ss. 178) oraz takich publikacji, jak wydawanych w 2012 r. np. Andrzeja Kansy, *Na marginesie swobody. „Notatki Płockie” (1956-2011) – historia i polityka*, Wiesława Adama Końskiego, *Dwa wieki prasy płockiej* oraz Zbigniewa Kruszewskiego *Towarzystwo Naukowe Płockie. Podmiot życia publicznego* skłaniają do refleksji i zadumy nad obrazem urzeczywistnianych współcześnie wartości kulturowo-cywilizacyjnych w płockiej przestrzeni regionalnej.

Podjmując się wyzwania definiowania współczesnych wartości cywilizacyjnych. zauważa się jednocześnie dokonujące się przejawy unifikacji i dywersyfikacji, które ujawniają się zarówno we wszystkich sferach gospodarki, jak i w życiu społecznym oraz kulturze. Głównymi siłami sprawczymi tej rzeczywistości są: 1. Postęp naukowo-techniczny, 2. Ugruntowujący się nowy - europejski, globalny porządek normatywno-prawny, 3. Edukacja ukierunkowana na uświadamianie kierunków rozwoju współczesnego świata¹. Następstwem tych sił sprawczych staje się międzynarodowy transfer techniki i technologii, nasilanie się migracji ludności, następuje uniwersalizacja wartości kulturowych i rozwiązań społeczno-politycznych, politycy i opinia publiczna poświęcają coraz więcej uwagi problemom całego globu, wzrasta liczba instytucji organizacji i ugru-

powań o zasięgu międzynarodowym. W ślad za tym tworzy się „globalna społeczność obywatelska”. Ludzie uświadamiają sobie wspólnotę losu, coraz więcej problemów, które muszą rozwiązywać ma charakter globalny, m.in. generują je takie zjawiska, jak degradacja środowiska naturalnego, recesja gospodarcza, bezrobocie, patologie społeczne.

Globalizacja jako rzeczywistość zarówno lokalna, jak i międzynarodowa jest na różne sposoby definiowana. Najczęściej ujawnia się pojmowanie jej jako procesu zagęszczania i identyfikowania się powiązań ekonomicznych, finansowych i politycznych, militarnych, kulturalnych, ideologicznych między społecznościami ludzkimi, co prowadzi do unifikacji świata w tych wszystkich zakresach i odzwierciedla się w pojmowaniu się więzi społecznych, solidarności i tożsamości w skali ponadlokalnej i ponadnarodowej².

Wśród najbardziej charakterystycznych tendencji przemian współczesnego świata, postrzeganych najwyraźniej na amerykańskim gruncie cywilizacyjnym i przejmowanych na całym świecie zauważa się: 1. Odchodzenie od modelu gospodarki lokalnej, narodowej na rzecz światowych rozwiązań ekonomicznych, 2. Odchodzenie od paradygmatów myślenia i planowania krótkoterminowego do strategii i taktyki rozwoju długoterminowego, 3. Odchodzenie od modelu rozwoju społeczeństwa przemysłowego na rzecz urzeczywistniania ładu informatycznego, 4. Przechodzenie od rzeczywistości scentra-

lizowanej do ładu zdecentralizowanego, zdyswersyfikowanego do poziomych powiązań, 5. Zastępowanie wzorów funkcjonowania (w życiu społeczno-politycznym) demokracji reprezentowanej przez partycypatywność obywatelską, 6. Zastępowanie modelu pomocy instytucjonalnej przez działania samopomocowe, zastępowanie wzorów działania paternalistycznego przez rozwiązania aktywności partycypatywnej, 7. Ograniczanie wzorów i modeli technologii narzuconej na rzecz umacniania wyzwania życia zhumanizowanego; podnoszenie wartości humanizacji życia kulturowego, zwłaszcza w sytuacji wysokiego technizowania, 8. Uznawanie wartości bezpieczeństwa w sytuacji nasilania się różnych zagrożeń dla ludzkości, 9. Nasilanie się postaw skrajnego indywidualizmu, partycypatywności kulturowej jednostki (tzw. *singlowości kulturowej*), 10. Zorientowanie na odchodzenie od wzorów, modeli wyboru prostego na rzecz alternatywności, ujawniania wielu możliwości, konkurencyjności³.

W obrazie współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych zauważa się takie zjawiska, jak: 1. Umocnienie się sfery usług w sektorze gospodarczym, 2. Ugruntowywanie się w zatrudnianiu silnej pozycji specjalistów, ludzi starannie wykształconych, zwłaszcza o orientacji informatycznej i technicznej, 3. Zdobywanie dominacji wiedzy teoretycznej jako źródłem innowacji i formowania dróg dalszego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego; wzrastanie siły i znaczenia instytucji nauki, 4. Odwoływanie się w podejmowaniu decyzji, a w tym politycznych do rzeczywistości technizowanej, bazującej na ustaleniach naukowo-badawczych; wysokie zorientowanie na urzeczywistnianie tzw. e-rzeczywistości, 5. Zorientowanie na wyzwania przyszłości, a w tym zarówno naukowo-badawcze (technologiczne), jak prawne (prawa człowieka) i edukacyjne⁴. W obrazie tych przemian ujawnia się nowy model człowieka (obywatela) określanego mianem *ponowoczesnego, natychmiastowca*, „x” czy też *homo mondial* (człowiek globalny, globalczyk). Jego cechy charakterystyczne stanowią: 1. Konsumpcjonizm typu hollywoodzkiego – natychmiastowe zaspokojenie potrzeb ekonomicznych, bytowych, kulturowo-cywilizacyjnych. Nie zwraca się przy tym uwagi na następstwa i skutki, zwłaszcza dla otaczającej rzeczywistości, 2. Zmienność w sferze postaw, zachowań, wyboru opcji ideowych, urzeczywistnianie znaków częstych zmian w życiu bytowym, społecznym, politycznym, 3. Apologetyzm technizowania (informatyczności) w całokształcie życia kulturowego; zastępowanie wartości życia kulturowego (myślenia) tzw. łańcem obrazkowym, powierzchownym, naśladownictwem gotowych wzorów rozwiązań dotyczących życia kulturowego⁵.

W ślad za postępującymi pozytywnie postrzeganymi przemianami ujawniają się też różnorodne zagrożenia dla ludzkości. Są one w istotniej mierze generowane przez tempo przemian globalnych (cywilizacyjnych). Wśród zagrożeń tych dużą nośność mają⁶: 1. Degradacja środowiska naturalnego, 2. Zastępowanie świata natury przez wytwory postępu naukowo-technicznego, 3. Próby ulepszania człowieka (*eugenika*) i jego otoczenia, 4. Osłabienie więzi społecznych, dehumanizacja stosunków międzyludzkich, a w tym zwłaszcza w środowisku pracy, 5. Skrajny indywidualizm w całokształcie życia społecznego, a w ślad za tym ujawnianie się postaw autorytarnych, tzw. znieczulicy społecznej. Ujawniają się podstawy samotnego życia jednostki w wielkim tłumie, 6. Nasilanie się zjawiska bezrobocia jako następstwa postępującej w szybkim tempie automatyzacji, robotyzacji. Bezrobocie generuje nasilanie się zjawisk niedowartościowania, zagubienia społecznego, wykluczenia, patologii społecznej, 7. Skrajne dysproporcje w tworzącym się dwubiegunowym życiu kulturowo-cywilizacyjnym; nasilanie się trudności w przystosowaniu się ludzi do tempa zmian życia kulturowego, ich niezdolności do uczestnictwa w łańdźcu informacyjnym. Ujawnia się w tym względzie podział społeczeństwa na pokolenie ludzi młodych – łatwiej oswajających nowe znaki życia kulturowego i ludzi starszych – nie mogących ze względów psychologiczno-biologicznych przystosować się do wciąż nowych sytuacji życiowych, 8. Degradacja rodzimej, a w tym lokalnej kultury poprzez narzucanie za pośrednictwem środków masowego przekazu obcych systemów kulturowych, wzorów rozwiązań instytucjonalnych, norm, symboli, 9. Nadmierne technizowanie i scentralizowanie, wszechobecna kontrola życia i działalności ludzi, 10. Nasilanie się różnych zjawisk i form terroryzmu, a w tym możliwość posłużenia się bronią atomową (ostateczną).

Obraz zjawisk i procesów globalizacji zarówno w wymiarze pozytywnym, jak i ujawniania się zagrożeń wzmacniane jest przez rzeczywistość określaną integracją europejską. Nośne są, m.in. takie unijne wartości, jak⁸: 1. Demokracja, 2. Idea państwa prawa, 3. Idea podziału władz, które są podstawowym wyznacznikiem zasad ustrojowych, 4. Poszanowanie praw człowieka oraz podstawowych wartości, 5. Ochrona mniejszości etnicznych, wyznaniowych i innych; idea społeczeństwa obywatelskiego.

Definiując, tzw. standardy Unii Europejskiej wskazuje się zwykle wyzwania przyszłości. W tym przekonuje się, że przyszłość Unii Europejskiej musi być bardziej demokratyczna, jasna i efektywna. Ważne jest pozyskiwanie obywateli, szczególnie młodych do realizacji europejskich założeń i planów rozwoju. I dalej, istotne są w

tym zadania uczynienia wolności mediów, urzeczywistnienia swobody działania partii politycznych, uznawania konkurencji między partiami politycznymi w ich walce o władzę.

W globalnym, jak i europejskim łańdże instytucjonalnym szczególne miejsce wyznacza się mediom⁹. Poprzez nie podejmowane są próby łamania tradycyjnych wartości kulturowo-cywilizacyjnych. W rzeczywistości informacyjnej starają się one wpływać na decyzje podejmowane przez parlamenty, partie polityczne, dyktatorów oraz polityków, jak też generować i stymulować proces ich urzeczywistniania oraz manipulować opinią publiczną. Zauważa się przy tym, że starają się one kreować w krótkim czasie bohaterów, jak też ich kompromitować, stają się kreatorem wyborów politycznych, społecznych. Siła współczesnych mediów polega na tym, że *nie trzeba być kimś szczególnym, nie trzeba posiadać wyjątkowych umiejętności ani predyspozycji, nie trzeba wyróżniać się z tłumu, by zaistnieć w masowej świadomości i stać się beneficjentem sukcesu, sławy oraz popularności*. Powodują one przewartościowania oraz dewolucję takich ludzkich przymiotów, jak: 1. Wytrwałość w dążeniu do celu, 2. Cierpliwość, 3. Talent, 4. Pracowitość.

Współczesne media w swym działaniu zostały zorientowane na tzw. *dogmat tryumfu młodości*¹⁰. Uznając, że młodości przypisana jest świeżość i dynamika pozostawiono jej prawo budowy nowego kanonu moralnego. W tej sytuacji świat jest częściej postrzegany przez pryzmat wyobrażeń niż wiedzy i doświadczenia, zwykle „*bez odcienia szarości*”. Ujawnia się przy tym chęć odgrywania ról aktorskich, np. młodzi dziennikarze chętnie przywdziewają szaty prokuratorów, sędziów i wydają wyroki, od których nie przysługuje apelacja.

Odnosząc współczesne wektory przemian kulturowo-cywilizacyjnych do płockiej przestrzeni lokalnej, zauważa się wyraźną ich czytelność. Są one uzależnione od wielu różnorodnych czynników, a w tym od tożsamości tej przestrzeni i jej mieszkańców, która kształtowała się w długim procesie dziejowym. Przyjmuje się, że Płock jako gród obronny został założony w X w. W czasie panowania pierwszych władców państwa polskiego przestrzeń płocka była jedną z wyraźnie zaznaczających swą odrębność jako prowincja. Losy historyczne spowodowały ukształtowanie się wielu wartości lokalnych, które mają wymiar ponadczasowy. Dotyczą one zarówno wzorów kształtowania życia gospodarczego, jak i postaw, zachowań, aspiracji społeczno-politycznych. Wyraźnie odbijają się one na łamach czasopiśmiennictwa oraz prasy, które są ważnym źródłem historycznym, niezbędnym zarówno w rekonstrukcji wydarzeń, jak i wówczas, kiedy podejmuje się wyzwanie odtworzenia funkcjo-

nujących w danym czasie idei, wzorów i wartości, oraz gdy podejmuje się rozpoznawanie dziejowe społeczno-politycznych i świadomości społecznej¹¹.

W piśmiennictwie płockim wyjątkową nośność w rozpoznawaniu przemian kulturowych i cywilizacyjnych w długim procesie dziejowym pełnią „*Notatki Płockie*”. Zauważa się, że przyczyniały się one do budowania świadomości regionalnej poprzez nawiązywanie więzi społecznych oraz zamieszczanie treści istotnych z punktu widzenia całego Mazowsza Płockiego. Odbijały się na ich łamach procesy życia społecznego, zmiany gospodarcze i kulturowe, jakie zachodziły w regionie płockim w powiązaniu z rzeczywistością ogólnopolską, europejską, globalną. Spełniały one również rolę, stale uzupełnianej monografii Płocka i Mazowsza Płockiego, wobec nie istnienia monograficznego opracowania dziejów miasta i regionu¹². Obraz tej rzeczywistości ujawniają opracowania Wiesława Adama Końskiego przygotowane z dużą starannością *Bibliografia zawartości kwartalnika „Notatki Płockie” za lata 1956-2001 oraz 1956-2006*, jak też *55 roczników „Notatek Płockich”*. *Bibliografia zawartości (1956-2011)*. W *Przedmowie* wskazuje się, że uwzględniono w niej wszystkie artykuły, recenzje, sprawozdania i informacje, a także biografie, komunikaty, nekrologii, notki kronikarskie oraz materiały ilustracyjne stanowiące odrębną całość¹³.

Płock ma korzystne usytuowanie geograficzne. Położony jest w Polsce środkowej nad Wisłą, w odległości 798 km od jej źródeł i 319 km od ujścia do morza. W szczególnej pamięci zachowuje się okoliczność, że w latach 1079-1138 miasto to było stolicą państwa; panowali wtedy Władysław Herman i Bolesław Krzywousty. W 1180 r. w mieście założono szkołę przy katedrze św. Mikołaja, którą uznaje się za najstarszą z istniejących szkół w Polsce; w 1820 r. przy szkole tej założono Towarzystwo Naukowe Płockie, które obecnie uznaje się za najprężniej działające stowarzyszenie naukowe w Polsce¹⁴. Towarzystwo posiada bardzo bogate zbiory biblioteczne, w tym liczne rękopisy, inkunabuły i starodruki, wśród nich pierwsze wydanie „*De revolutionibus orbium coelestium*” Mikołaja Kopernika z 1506 r., mapa księżycy Jana Heweliusza z 1645 r. Towarzystwo ujawnia dużą otwartość na przemiany wartości życia kulturowo-cywilizacyjnego, a w tym na współczesne wyzwania generujące jednocześnie rzeczywistość unifikującą i dywersyfikującą się. Dużą uwagę przywiązuje się do rozwoju edukacji. Władze Towarzystwa wskazują, że współczesne przemiany cywilizacyjne wymagają zdobywania przez społeczeństwo wysokich zasobów wiedzy niezbędnej do profesjonalnego pełnienia ról kulturowych. W przestrzeni płockiej istnieje kilka podmiotów

kształcenia wyższego zorientowanych na przygotowanie kadr do urzeczywistniania współczesnych wyzwań kulturowo-cywilizacyjnych, m.in. Seminarium Duchowne (istniejące od ponad 300 lat), Filia Politechniki Warszawskiej, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, filie i punkty konsultacyjne Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Od 1922 r. podnoszona jest idea utworzenia uniwersytetu w Płocku. W 1992 r. po 70 latach Towarzystwo na swym *Walnym Zgromadzeniu* podjęło uchwałę w sprawie utworzenia Filii Uniwersytetu Warszawskiego pod nazwą Uniwersytetu Mazowieckiego w Płocku, a 28 listopada 2012 r. w Towarzystwie została przeprowadzona debata na temat utworzenia uniwersytetu w Płocku. Ujawniła ona obraz poziomu otwartości lokalnych intelektualistów i ludzi życia publicznego na wyzwania obecnych przemian cywilizacyjnych. Podkreślono, że uniwersytet może stać się źródłem i jednocześnie nośnikiem nowych teorii i innowacji, które rozprzestrzeniają się na cały region¹⁵. Przypomniano, że jednym z filarów rozwoju społeczno-gospodarczego jest kapitał ludzki. Kapitał ten ulega szybko dekapitalizacji, dlatego konieczne jest ciągłe jego wytwarzanie oraz jakościowy rozwój. Zadanie to spoczywa w ważnej mierze na kształceniu uniwersyteckim. Jest ono siłą przyciągającą ludzi młodych, a co powoduje też ich zatrzymanie w przestrzeni lokalnej oraz oddanie zdolności i umiejętności na rzecz jej cywilizacyjnego rozwoju. Obecność w przestrzeni lokalnej ludzi młodych, starannie wykształconych powoduje pozyskiwanie kapitału i inwestycji, generuje w pozytywnym wymiarze konkurencyjność w rozwoju kulturowym. W ślad za tym ujawnia się możliwość ograniczania bezrobocia¹⁶.

Postrzegając wektory współczesnych przemian kulturowo-cywilizacyjnych zwraca się uwagę, że w rozwoju edukacji jako ich wartości fundamentalnej, tkwi siła kreowania nowych i poprawy istniejących walorów użytkowania regionu, tworzenia korzystnych warunków dla lokalnej gospodarki oraz zapewnienia rozwoju przestrzennego, ekologicznego, technicznego, kulturalnego. Wyzwaniem jest tworzenie nowych wartości istotnych z punktu widzenia regionu i świata. Podkreśla się przy tym, że w kreśleniu wizji przyszłości ujawniają się elementy utopii, są one wyrazem pragnienia *budowy nowego lepszego świata, który może nastąpić w nieokreślonej bliższej przyszłości*, jak też przypomina się, że utopia i optymizm, są też wyznacznikiem obecnego poziomu rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego. Przyszły stan świata, a w tym zachowania, działania, aspiracje ludzi pozostają w zasadzie wielką niewiadomą, aczkolwiek wyzwaniem kulturo-

wym, ich powołaniem jest przewidywanie przyszłości¹⁷.

W procesach współczesnych przemian kulturowych wskazując na potrzebę integracji, tworzenia zespołów badawczych, elit intelektualnych przypomina się też rolę jednostki partycypatywnej. Przywołuje się w tym względzie myśl płoczanina, socjologia Ludwika Krzywickiego, zaważającego, że *obecność osoby, która potrafiłaby poświęcić się danej sprawie rozstrzyga o powodzeniu przedsięwzięcia*¹⁸. Ideę tę skutecznie urzeczywistnił legendarny prezes Towarzystwa Naukowego Płockiego dr Jakub Chojnacki (1922-2006)¹⁹, sprawujący tę funkcję przez 34 lata; autor m.in. książki *Petrochemia a rozwój Płocka (1976)*; w najlepszym słowa znaczeniu był *ambasadorem płockości* w Polsce i świecie; duże zaangażowanie ujawniał w rozbudowę biblioteki (im. Zielińskich) oraz tworzenie bazy do badań naukowych. Pielęgnowując dziedzictwo przeszłości ujawniał dużą otwartość na wyzwania teraźniejszości i przyszłości. Aktywnie uczestniczył w życiu publicznym miasta, m.in. jako zastępca przewodniczącego rady miejskiej w Płocku, dyrektor zakładów stolarki budowlanej. Powszechnie postrzegano go jako wielkiego społecznika, patriotę, prawego człowieka. W uznaniu zasług nadano w 2011 r. Jego imieniem uliczkę w pobliżu siedziby Towarzystwa oraz usytuowano przy niej poświęcony Mu pomnik-taweczkę.

Podobną misję społeczno-kulturową realizuje obecnie profesor Zbigniew Kruszewski - rektor Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica i prezes Towarzystwa. W środowisku kulturowym podkreśla się jego *przedsiębiorczość, zaradność, przewidywalność i olbrzymią pracowitość*²⁰. Cechy te najpełniej definiują autentyczność autorytetu życia publicznego. Ważne są w tym względzie wiedza i doświadczenie, a nie amatorskie wizje budowy nieznannej przyszłości życia kulturowego.

Wiążąc doświadczenie lokalnej przeszłości z teraźniejszą rzeczywistością kulturową, profesor Zbigniew Kruszewski w odniesieniu do Towarzystwa, przekonuje, że kierunki i tempo przemian cywilizacyjnych powodują, że ta ważna instytucja życia kulturowego jest *spychana na boczny tor* oraz apeluje, że jego rola jest tak istotna dla społeczeństwa, że powinno podjąć wszelkie wysiłki i działania, aby ten *stan odwrócić*²¹. Wyraża przy tym przekonanie, że wektory współczesnych przemian cywilizacyjnych wymagają weryfikacji i przewartościowań wielu kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego, a w tym w przestrzeni naukowej o edukacyjnej. Ze względu na globalne uznawanie praw rynku konieczne jest uwzględnianie tzw. *zasad marketingowych* w niemal całokształcie życia kulturowego, w tym lokalnego. O pielęgnowaniu

wartości lokalnych przekonuje strategia dywersyfikacji życia kulturowego jako przeciwnego bieguny zjawisk i procesów unifikacji cywilizacyjnej. Ważne w tym względzie są regulacje prawne, które orientują się na budowę wartości uniwersalnych. W tej sytuacji obserwując zasady finansowania nauki (wysoko scentralizowane) stawia się pytanie, czy społeczności lokalne z ambicjami cywilizacyjnymi mogą się rozwijać, czy można budować tam demokratyczny, społeczeństwo rozumiejące przemiany gospodarcze, polityczne bez niezależnego od struktur rządowych (od polityki) społecznego ruchu naukowego? i wskazuje, że nie może się w pełni rozwijać i nadążać za światem nowoczesnych wartości kulturowo-cywilizacyjnych kraj i region, w którym nie istnieje autentyczny społeczny ruch naukowy, wyrastający z kapitału społecznego²². Charakteryzując powołanie i realizowane zadania przez towarzystwa naukowe, zauważa się, że odpowiadają one na wyzwania ducha czasu, zmieniają swoje formy działalności. Nie są jednak w stanie pełnić roli „ryнку badań naukowych”, co wynika np. z okoliczności, że w konkurencyjnej gospodarce Polski (w tym lokalnej) biznes jest nastawiony na zakup gotowych technologii, głównie za granicą. Nadto lokalne przedsiębiorstwa orientują się na funkcjonowanie w zasięgu międzynarodowym. Rzeczywistość ta w pełni ujawnia się w Płocku, co dotyczy np. PKN ORLEN, PERN „Przyjaźń”, Centromost, New Holand.

W procesie przemian, w tym świadomościowych zorientowanych na rozumienie wektorów rozwoju cywilizacyjnego wyjątkową rolę wyznacza się edukacji. Uznaje się konieczność uczenia się przez całe życie, co wynika z potrzeby przystosowania się do wciąż nowych wyzwań rynku pracy, a przede wszystkim wobec nich ciągłych przemian. Obserwuje się zacieranie się granic między kształceniem a pracą, zdobyte specjalistyczne wykształcenie w krótkim czasie traci swą przydatność na rynku pracy. Koniecznością staje się ciągłe doskonalenie zawodowe przez poszerzanie zakresu wiedzy, umiejętności. Przy tym ujawnia się otwartość na zmianę realizacji wyzwań i zadań rynku pracy. W polskiej rzeczywistości kulturowej ujawnia się w tym względzie istotny *opór społeczny*. Przedkłada się tradycyjny model zdobywania wąsko-specjalistycznego wykształcenia przed horyzontalną edukacją, zorientowaną na holistyczność i różnorodność. Pierwszeństwo zdobywają, np. w wyborze studiów tradycyjne kierunki edukacyjne (prawo, historia, medycyna, budownictwo) przed kształceniem interdyscyplinarnym (politologią, kulturoznawstwem, biotechnologią, biofizyką). Wiąże się to w istotnej mierze z popytem profesji na rynku pracy.

W rzeczywistości współczesnych przemian cywilizacyjnych tzw. nowoczesne kierunki studiów

nie znajdują uznania na lokalnym rynku pracy. Obraz ten ujawnia się też w przestrzeni kulturowej płocka, gdzie ujawnia się przede wszystkim zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu ekonomii i finansów, rachunkowości, pielęgniarstwa i kierunków paramedycznych (fizjoterapia, kosmetologia), handlu, ochrony środowiska.

W życiu społeczno-politycznym zwraca się uwagę na potrzebę prowadzenia debat jako znaku aktywności obywatelskiej. Egzemplifikacją tej aktywności debata, dotycząca koncepcji utworzenia wyższej uczelni państwowej o charakterze uniwersalizmu, przeprowadzona w listopadzie 2012 r.

W życiu kulturowym Płocka w ostatnich dziesięcioleciach ujawnia się otwartość na nowe znaki życia politycznego, określane mianem cywilizacyjnymi. Zauważa się postawy akceptacji władz państwowych i samorządowych oraz partii politycznych, zwraca uwagę postępowanie się metodami, wynikającymi z poszanowania tolerancji i demokracji w ukierunkowaniu na bezpieczeństwo. Uznając i akceptując ideę budowy społeczeństwa informacyjnego zwraca się uwagę na problemy o zasięgu globalnym, a w tym zwłaszcza europejskim w rzeczywistości wprowadzenia porządku kulturowo-cywilizacyjnego, określonego przez Unię Europejską²³.

Obraz aktywności kulturowej płockiego społeczeństwa odbija się w działalności Towarzystwa Naukowego oraz publikowanych przez nie sprawozdaniach. Wskazuje się w nich działalność takich sekcji, jak: filologiczna, historyczna, inżynierii lądowej, komunikacji i urbanistyki, matematyki i informatyki, ochrony środowiska, pedagogicznej, socjologicznej, zarządzania. Ujawnia się w tym względzie szerokie *spektrum* zainteresowań, które wyraża się w dorobku publikacyjnym oraz popularyzacyjnym wiedzy na seminariach, konferencjach oraz różnych spotkaniach. Nośne są w tym względzie takie konferencje, jak, np. *E-administracja na rzecz rozwoju społeczeństwa informacyjnego, Wiedza - fundament nowoczesnego biznesu, Edukacja medialna w świecie ponowoczesnym*²⁴.

Zauważa się, że tempo przemian informacyjnych generowanych przez informatyczność niesie ze sobą wiele zagrożeń kulturowych. M.in. wypieranie piśmienności drukowanej przez systemy elektroniczne formy cyfrowe oddalają od życia kulturowego (wykluczają) szerokie warstwy społeczeństwa, jako że nie są one w stanie oswoić nowych rozwiązań informatycznych. Nadto digitalizacja dziedzictwa przeszłości, wobec starzenia się i niedoskonałości nośników informatycznych może spowodować jego utratę.

Ogólny ogląd wskazanych zagadnień poznawczych pozwala stwierdzić: 1. Współczesny rozwój społeczno-polityczny i gospodarczy w przestrzeni lokalnej Płocka, jak i na całym świecie ujawnia kształtowanie się nowej cywili-

zacji zwanej informacyjną, 2. W kształtującej się nowej cywilizacji zderza się przywiązanie do tradycji z otwartością na nowe znaki życia kulturowego. Proces ten objaśnia się jako prawidłowość rozwoju cywilizacyjnego, tj. jednocześnie zachodzenie procesów unifikacji i dywersyfikacji życia kulturowego, 3. W przestrzeni lokalnej Płocka główne podmioty, zorientowane na uświadamianie kierunków współczesnych przemian cywilizacyjnych, jak uczelnie wyższe, Towarzystwo Naukowe, media stają na straży pielęgnowania dziedzictwa przeszłości, tradycji intelektualnej wypracowanej w procesie dziejo-

wym, 4. W kształtowaniu zrównoważonego rozwoju kulturowo-cywilizacyjnego w przestrzeni płockiej szczególną rolę pełni społeczny ruch naukowy, skupiające się w Płockim Towarzystwie Naukowym. Niezwykłe pasje społecznikowskie ujawnili ich prezesi, sytuując się wśród najbardziej zasłużonych obywateli miasta i regionu, 5. Główne trendy, zwane zjawiskami i procesami globalnymi powodując, że współczesne przemiany kulturowe, zachodzące w przestrzeni płockiej wpisują się w nurt dywersyfikacji cywilizacyjnej świata.

Przypisy

- ¹ Cz. Mojsiewicz, *Globalne problemy ludzkości*, Poznań 1998; Z. Bauman, *Globalizacja i co z tego dla ludzkości wynika*, Warszawa 2002, A. Chodubski, *Wyzwania globalne współczesnego świata*, „Cywilizacja i Polityka” 2006, nr 4, s. 17-24; Tenże, *Globalizacja a kultura w przestrzeni europejskiej*, (w:) *Na obrzeżach polityki*, cz. 9, pod red. M. Kosmana, Poznań 2013, s. 105-114.
- ² L. Zacher, *Transformacje społeczeństw. Od informacji do wiedzy*, Warszawa 2007, s. 158-162; Cz. Maj, *Socjologia stosunków międzynarodowych*, Lublin 2013, roz. VI.
- ³ J. Naisbitt, *Megatrendy. Dziesięć nowych kierunków zmieniających nasze życie*, Poznań 1997; L.W. Zacher, *Gry o przyszłe światy*, Warszawa 2006; A. Chodubski, *Globalization - Politics - Education*, „Polish Political Science Yearbook” 2013, t. XL s. 7-20.
- ⁴ D. Bell, *Nadejście społeczeństwa postindustrialnego*, Warszawa 1975; E. Polak, *Przemiany cywilizacji współczesnej w sferze kultury materialnej*, Gdańsk 1996.
- ⁵ A. Chodubski, *Jednostka, naród, państwo*, (w:) *Wprowadzenie do nauki o państwie, prawie i polityce*, pod red. B. Szmulika, M. Żmigrodzkiego, Lublin 2002, s. 105-180; E. Bendyk, *Antymatrix. Człowiek w labiryncie sieci*, Warszawa 2004; Z. Bauman, *Spółczesność w stanie obłędzenia*, Warszawa 2006.
- ⁶ A. Pececi, *Przyszłość jest w naszych rękach*, Warszawa 1987; U. Świętochowska, *Patologie cywilizacji współczesnej*, Toruń 1998; J. Muszyński, *Spółczesność informacyjna. Szkice politologiczne*, Toruń 2006, s. 164-170.
- ⁷ *System instytucjonalny Unii Europejskiej*, pod red. K. A. Wojtaszczyka, Warszawa 2005; A. Nowak-Far, *Prawo i ekonomia rynku wewnętrznego Unii Europejskiej*, Warszawa 2013.
- ⁸ *Standardy Unii Europejskiej a polskie realia. Wybrane problemy*, pod red. T. Wallasa, Poznań 2002, s. 8-10; A. Chodubski, *Świat wartości europejskich*, (w:) *Nauka społeczna Kościoła, tradycja i kultura a Unia Europejska*, pod red. T. Linknera, A. Modrzejewskiego, Pelplin 2004, s. 9-33.
- ⁹ J. Green, *Nowa era komunikacji*, Warszawa 1999, *Współczesne oblicza mediów*, pod red. J. Marszałek-Kawy, Toruń 2005, E. Stasiak-Jazukiewicz, M. Jas-Koziarkiewicz, *Polityka medialna Unii Europejskiej*, Warszawa 2012.
- ¹⁰ A. Willma, *Sąd młodości. O etyce i mediach*, (w:) *Współczesne oblicza mediów...*, s. 340-343; M. Siwko, *Młodzież polska w integrującej się Europie*, Koszalin 2006, s. 150-165.
- ¹¹ W. A. Koński, *Dwa wieki prasy płockiej*, Płock 2012, s. 7.
- ¹² A. Kansy, *Na marginesie swobody „Notatki Płockie” (1956-2011) - historia i polityka*, Warszawa 2012, s.247.
- ¹³ W. A. Koński, *55 roczników „Notatek Płockich”. Bibliografia zawartości (1956-2011)*, Płock 2012, s. 5.
- ¹⁴ Z. Kruszewski, *Towarzystwo Naukowe Płockie. Podmiot życia publicznego*, Warszawa 2012.
- ¹⁵ *Uniwersytet w Płocku. Między marzeniami a rzeczywistością*, pod red. A. Kansego, t. Kruszewskiego, Płock 2013, s. 91.
- ¹⁶ B. Gawlas, *Edukacja w przyszłości i przyszłość w edukacji* (w:) *Wyzwania przyszłości - szanse i zagrożenia*, pod red. J. Klera, A. P. Wierzbickiego, B. Gawlasa, L. Kuźnickiego, Warszawa 2010.
- ¹⁷ A. Chodubski, *Prognostyka naukowa jako teoria i wyzwanie praktyki politycznej*; (w:) *Oblicza współczesnej polityki (aspekty teoretyczne)*, pod red. A. Kasińskiej-Metryki, M. Skawińskiej, Kielce 2005, s. 11-26.
- ¹⁸ L. Krzywicki, *Wspomnienia*, t. 3, Warszawa 1959, s. 386; Uniwersytet w Płocku. *Między marzeniami a ...*, s. 99.
- ¹⁹ *Jakub Chojancki w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin*, Płock 1997; A. Kansy, op. cit., s. 286-287.
- ²⁰ Uniwersytet w Płocku. *Między marzeniami a ...* s. 63.
- ²¹ Z. Kruszewski, *Rola towarzystw naukowych w urzędowaniu idei społeczeństwa obywatelskiego* (w:) *Towarzystwa Naukowe w Polsce. Dziedzictwo, kultura, nauka, trwanie* t. 1, pod red. Z. Kruszewskiego, Warszawa 2013, s. 321.
- ²² Ibidem, s. 322.
- ²³ A. Kansy, op. cit., s. 155-156.
- ²⁴ *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2012*, Płock 2013, s. 72-108.

PŁOCK AND THE CONTEMPORARY CULTURAL-CIVILIZATIONAL VALUES OF THE WORLD

Summary

The article indicates that 1. Contemporary sociopolitical and industrial development both in Płock local space and in the world display the creation of a new civilization called an information civilization; 2. Within the new civilization there is a clash between dedication to tradition and openness to the new signs of cultural life. This process is defined as the correctness of civilizational development that is simultaneous happening of cultural life unification and diversification processes; 3. In Płock local space the main entities oriented at making aware of the directions of contemporary civilizational changes like universities or Scientific Society, the media guard the cultivation of the heritage, intellectual tradition historically elaborated; 4. In creating the sustained cultural-civilizational development in Płock space a crucial role is played by social scientific movement focused by Płock Scientific Society. Distinguished social work was characteristic of its previous leaders, which placed them among the most honored citizens of the city and region; 5. Main trends called global phenomenon and processes cause that the contemporary cultural changes happening in Płock space are written down in the cultural diversification current of the world.

WŁADYSŁAW (MACHO) BRONIEWSKI. SZKIC DO PORTRETU POETY I AWANTURNIKA

Abstrakt

Artykuł ukazuje sylwetkę Władysława Broniewskiego w perspektywie studiów nad męskością uprawianych w ramach *gender studies*. Meandry życia autora wiersza *Bagnet na broń*, choć stosunkowo dobrze znane, nie były analizowane pod tym kątem. W tekście sięgnięto po koncepcję habitusu, w znaczeniu jakie nadał temu terminowi Pierre Bourdieu – francuski socjolog, antropolog i filozof.

Słowa kluczowe: Władysław Broniewski, biografia, kulturowe wzory męskości, habitus.

W Płocku, nieopodal domu, w którym urodził się Władysław Broniewski, stoi pomnik dedykowany poecie. Monument przedstawiający surową twarz Broniewskiego na tle sztandarów, swoją sugestywną i aluzyjną formą odzwierciedla uprawiany przez propagandę Polski Ludowej sposób kreowania wizerunku poety – funkcjonariusza frontu rewolucyjnego, piewcy komunizmu, lojalnego bojownika o sprawy proletariatu. Odświeżeniu pomnika w dniu 25 czerwca 1972 roku towarzyszyły przemówienia ówczesnych notabli. Przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński podkreślał, że Broniewski „z własnej woli stał się >robotnikiem słowa<, robotnikiem walczącym, rewolucyjnym, a poezja Jego – najwyższej rangi składnikiem bojowego arsenału polskiego proletariatu”¹. W wokabularzu panegirycznych tekstów powstających za życia poety jak i po jego śmierci, dominowały terminy, takie jak: siła, konsekwencja, upór, odwaga, walka. Przez szereg dekad kształtowały one wizerunek Broniewskiego nie tylko jako zaangażowanego politycznie poety ale także twardego, niezłomnego mężczyzny.

Określenie Broniewskiego mianem *macho* ma charakter eksperymentalny, podobnie jak użycie terminu „awanturnik”. Chodzi bowiem o zaprezentowanie sylwetki poety w nurcie studiów nad męskością uprawianych w ramach *gender studies*. Meandry życia autora wiersza *Bagnet na broń*, choć stosunkowo dobrze znane, nie były ukazywane w tej perspektywie.

Zasadne w tym kontekście jest sięgnięcie po koncepcję habitusu, w znaczeniu jakie nadał temu terminowi Pierre Bourdieu. Jedną z interpretatorek męskości, wykorzystującą teorię francuskiego socjologa, antropologa i filozofa, streszcza ją w sposób następujący: „Przez wieki istnienia kultury europejskiej w uniwersalną definicję istoty ludzkiej wpisane były znaczenia utożsamiane z męskością. Kobiety natomiast definiowano w opozycji do męczyzny, w związku

Władysław Broniewski (1897-1962)

z czym określano ją wyłącznie przez negatywy i braki. W ten sposób ukonstytuowało się istnienie dwóch przeciwstawnych ciał >społecznie odróżnionych<, czyli habitusów (...) *Habitus to zatem system wymagań – różnych dla każdej płci – kierowanych do jednostki. Każdy z tych konstruktów społecznych składa się z zespołu – przeznaczonych dla mężczyzn i kobiet – elementów, oczekiwań, atrybutów i znaków*².

Habitus męczyzny w wybitnie kulturalistycznym projekcie Bourdieu, to konstrukt społeczny,

dlatego mówi się o habitusach, których mnogość podyktowana jest wielością i różnorodnością kultur i środowisk. Habitusy, zarówno męczyzny jak i kobiety, choć zdają się być czymś trwałym, podlegały jednak na przestrzeni stuleci pewnym modyfikacjom. W pierwszych dekadach XX wieku zaczęły chwiać się wcześniejsze androcentryczne koncepcje fundowane na stabilnym do tej pory gruncie religii judeochrześcijańskiej, filozofii antycznej i nowożytnych koncepcji naturalistycznych. Zaczęto podważać tradycyjny paradygmat męskości, choć jeszcze skutecznie podtrzymywali go uczeni spod znaku esencjalizmu biologicznego czy freudowskiej psychoanalizy. Pojawiły się w obszarze filozofii i psychologii koncepcje, które zwiastowały rozwój badań nad płcią uwarunkowaną kulturowo. Jednym z pierwszych kontestatorów naukowych teorii uzasadniających wiodącą rolę mężczyzn był Carl Gustaw Jung, wyrażający przekonanie, że to kultura i tradycja a nie wyłącznie naturalny instynkt kształtują męskość i kobiecość³. Prawdziwy przełom, zarówno pod względem społeczno-obyczajowym jak i naukowym, nastąpił w latach 60. XX wieku. Od tego czasu możemy już mówić nie tyle o korektach, co o intensywnym procesie dekonstrukcji habitusów, przynajmniej na gruncie europejskim i amerykańskim. Dziś – po dziesiątkach lat zmian i śledzących je badań, mówi się o starym (tradycyjnym) i nowym paradygmacie męczyzny i kobiety.

W latach 20. i 30. XX wieku, gdy krzepły poglądy polityczne Broniewskiego, dojrzewała jego twórczość poetycka a on sam stawał się rozpoznawalny, płęć kulturowa (*gender*) nie była jeszcze kategorią opisową. Pojawiły się jednak wyraźne znaki zapowiadające dekonstrukcję tradycyjnych paradygmatów. Ikony kultury popularnej tamtych czasów (mężczyźni i kobiety) jak Rudolf Valentino czy Marlena Dietrich anektowali elementy opozycyjne do własnego habitusu⁴. Postępował proces emancypacji kobiet o czym będzie jeszcze mowa. Postulowano zmianę tradycyjnego modelu rodziny. Mimo tych zwiastunów, w 1 połowie XX wieku mamy jednak do czynienia z hegemonią tradycyjnego wzoru męskości. „*Tradycyjny paradygmat ujmuje męskość jako dominację i specjalizację w określonych dziedzinach. Opiera się na dualizmie ról płciowych, asymetryczności cech męskich i kobiecych. Wymaga od mężczyzn podporządkowywania sobie innych mężczyzn, kobiet i dzieci. Oznacza przymus tłumienia uczuć i emocji, broni mężczyźniem dostępu do pełni ludzkich doświadczeń*”⁵. Uzupełnijmy ten zaproponowany przez badacza zestaw o konieczność ciągłego udowadniania męskości przez sięganie po władzę i prestiż, dbanie o niezależność finansową i dobrą kondycję fizyczną.

Jednak w tak szeroko nakreślonym modelu istniały i istnieją rozmaite typy. Ekstremalnym wizerunkiem tradycyjnej męskości jest typ *macho*. Termin ten został zapożyczony z języka hiszpańskiego lecz ściśle związany jest z kulturą meksykańską. Rewolucja społeczna i polityczna, jaka przetoczyła się przez ten kraj w latach 1910–1917 poskutkowała swoistym dowartościowaniem męskości klas niższych. W konsekwencji stereotypy związane z *machismo* stały się ważnym składnikiem kapitału symbolicznego jakim operują Meksykanie, urastając do rangi istotnych elementów dziedzictwa narodowego i tożsamości społeczno-kulturowej⁶. Jakie są zatem cechy *macho*?

„*Macho jako przedstawiciel ekstremalnej męskości jest pewny siebie, a jego agresywne zachowania wynikają z przekonania, iż w ten sposób prezentuje swoją męskość, siłę i odwagę. Jest on zdolny do zachowań ryzykownych, gdyż lubi czuć się bohaterem. Dąży do posiadania władzy i dominacji, odczuwa wyższość nad innymi, w szczególności nad kobietami. Jest przy tym agresywny, konfliktowy i nie stroni od alkoholu*”⁷. Kolejne istotne cechy *macho* to ciągła gotowość do konfrontacji, skłonność do hazardu, egoizm a także wysoka sprawność seksualna.

Termin ten nabiera w różnych kontekstach kulturowych rozmaitych znaczeń⁸. Cechy *machismo* odnajdujemy w innych wizerunkach np. argentyńskiego *gaucho* lub amerykańskiego kowboja. Za sprawą literatury i filmu przeniknęły także do polskich reprezentacji męskości o dosyć odległej w czasie metryce. Odnajdujemy je w sylwetkach niektórych powojennych przedstawicieli pokolenia „Kolumbów”, krzewicieli nowego ładu na oceanie bezprawia (film *Prawo i pięść* w reżyserii Jerzego Hoffmana i Edwarda Skórczewskiego), bohaterów literackich Marka Hłaski (nowela *Następny do rajy*) i in. Są to oczywiście wizerunki oswojone i dostosowane do rodzimych okoliczności, świadczące jednak o tym, że ekstremalna męskość w czasach bliskich Broniewskiemu była traktowana jako osobny, wyrazisty model. Czy postać poety, ukazywana wielokrotnie w spiżowej obwolucie niekwestionowanej męskości, wpisuje się w nakreślony wyżej stereotyp *macho*?

Bez wątplenia Broniewski był człowiekiem konfrontacji. Jako 17-latek opuścił rodzinne miasto zaciągając się do Legionów Piłsudskiego, mimo jawnej dezaprobaty plockiego środowiska dla działań na rzecz państw centralnych. W czasie zmagania frontowych, w których uczestniczył w czasie I wojny światowej a następnie wojny polsko-sowieckiej (służbę zakończył w stopniu kapitana), nie unikał kontaktu z wrogiem a często wykazywał się brawurą. Po odzyskaniu niepodległości, szczególnie zaś w latach

rządów sanacyjnych, sama lewicowa postawa polityczna skazywała go na permanentną konfrontację z obozem władzy, co zresztą zaprowadziło go w 1931 roku do więziennej celi.

Wiele spektakularnych wydarzeń z życia poety pretendować może do miana awantur. Pojedynek w 1933 roku, o którym jeszcze będzie mowa, okoliczności w jakich trafił „na dywanik” gen. Władysława Andersa w Iraku w 1942 roku (Anders wysłał wówczas Broniewskiego na długi urlop), kłopotliwe sytuacje, które prowokował na partyjnych salonach po wojnie, ze słynnym epizodem, kiedy zdecydowanie odrzucił propozycję Bieruta napisania nowych słów hymnu narodowego albo awantura z Bohdanem Czeszką, która wybuchła, gdy Broniewski dowiedział się o jego romansie ze swoją córką Joanną (Anką). Jeśli przyjmiemy definicję słownikową, według której awanturnik to człowiek skłonny do wszczynania kłótni, zaś awanturnictwo to nieodpowiedzialna, prowokująca, nieobliczalna w skutkach działalność, zwłaszcza polityczna lub społeczna⁹, to Broniewski zasługiwał na miano awanturnika. Jeden z publicystów pisał o poecie: „Łączą się w nim utońska fantazja i kłótniowość godna hreczkosieja, prometejskie pragnienie zmiany świata i małe prywatne animozje, romantyczna poza wieszczca i całkiem prozaiczny alkoholizm”¹⁰.

Ze stereotypowym wizerunkiem macho korespondują także skłonności Broniewskiego do alkoholu i hazardu. Po 1989 roku zaczęto otwarcie pisać o jego alkoholizmie. Obszerna biografia autorstwa Mariusza Urbanka¹¹ pełna jest anegdot, momentami zabawnych, ukazujących jednak dramatyczne oblicze rozwijającej się choroby alkoholowej. Również namiętność do hazardu towarzyszyła Broniewskiemu od czasów legionowych, praktycznie do końca życia¹².

„*Machismo to również męskość rozumiana jako potencja seksualna*”¹³. W stereotyp macho, obok awanturnictwa, skłonności do konfrontacji, alkoholu i hazardu wpisana jest zatem gotowość do odbycia akt seksualnego, bez specjalnych wymagań dotyczących miejsca i czasu, którego podstawowym celem jest zaspokojenie własnych (męskich) potrzeb.

Pamiętnik pisany przez Broniewskiego w latach 1918–1922 pełen jest opisów seksualnych przygód młodego żołnierza, którego frontowa codzienność przeplatana była pełnymi swobody okresami urlopów. Czas ten spędzał Broniewski zazwyczaj w Warszawie, Płocku lub jakimś mieście znajdującym się w pobliżu frontu. Po jednym z urlopów spędzonych w stolicy pisał: „*Podświadomie czułem w sobie jakiś samczy instynkt, który popychał mnie do samicy. Zaczynałem już ciekawie patrzeć nawet na kurwy, wszystkie kobiety znane mi dotychczas złąły się w tej chwili w jedną*

pożądaną przeze mnie samicę”¹⁴. W okolicach Szyrwint, latem 1919 „*dawał upust wzburzonej krwi*”, w Warszawie w czerwcu 1921 uprawiał „*pospieszne cudzołóstwo na ławce w Alejach Ujazdowskich*”, zaś wizytę w Kijowie w 1920 roku skwitował następującym zapisem: „*Drogo w tym Kijowie, że niech szlag trafi! A na odjeźdźnym odwiedziłem jakąś rodaczkę, prostytutkę*”¹⁵. Zauważmy, że aktywność, czy też nadaktywność seksualną, utrzymywał Broniewski także po odejściu z wojska. Charakterystyczne, że stan, który towarzyszył mu w okresach pewnej izolacji skutkującej brakiem kontaktu z kobietami określał mianem „*nudy*”¹⁶.

Z wizerunkiem *macho* współgrają upór, odwaga osobista i wspomniana już brawura, które cechowały Broniewskiego zdaniem biografów i wspominających go osób. Broniewski dawał temu niejednokrotnie wyraz szczególnie w warunkach więziennych. Wspomnijmy tu jeden tylko epizod, który po dziesiątkach lat może wciąż wywoływać emocje i budzić respekt. Gdy polscy więźniowie polityczni trafili w 1941 roku do więzienia w Saratowie zaistniała potrzeba wywalczenia podstawowych praw u zasiedziatych tam kryminalistów. W składzie specjalnej „delegacji”, która udała się do rosyjskich urków znalazł się także autor *Ulicy Miłej*. Negocjacje przyniosły pożądaną przez „stronę polską” efekt¹⁷.

Renata Hryciuk do pozytywnych cech stereotypu macho zalicza między innymi postawę honorową – dziś nieco zapomniany element tradycyjnej męskości¹⁸. Pewne wspomniane już wydarzenie, w którym uczestniczył poeta, ukazuje jak męski habitus rozumiany jako splot kulturowych atrybutów i oczekiwań, staje się realnym wyzwaniem.

W 1933 roku żonaty od 6 lat poeta wdał się w romans z młodą, pochodzącą z kupieckiej rodziny żydowskiej studentką prawa Ireną Hellman. Związek ten spotkał się nawet początkowo z wyrozumiałością Janiny Broniewskiej – żony poety, nie zyskał jednak akceptacji brata Ireny - Anatola, który wyzwał Broniewskiego na pojedynek. Poeta mając do tego prawo wybrał starcie na szable. Pojedynek odbył się 16 listopada 1933 roku i zakończył przerwaniem walki po dwóch starciach na skutek ran odniesionych przez Anatola Hellmana (Broniewski także odniósł obrażenia)¹⁹.

W środowisku oficerskim (post-oficerskim) i szlacheckim do którego zaliczał się Broniewski obowiązywały normy życia honorowego, regulowane przez kodeksy, w tym słynny *Polski kodeks honorowy* Władysława Boziewicza. Tożsamość płciowa w wymiarze kulturowym jest kreowana w rozmaity sposób, także performatywny, czyli przez podejmowanie różnego rodzaju działań o odpowiednim znaczeniu. Performaty-

wy w tym kontekście to słowa lub gesty zrozumiałe tylko w określonych kulturowo okolicznościach, czytelne tylko wówczas, gdy zainteresowani uznają te same reguły postępowania²⁰.

To właśnie wspomniane kodeksy były jednym ze źródeł reguł, które musieli przestrzegać pretendenci do grona honorowych mężczyzn. Łukasz Kielban – badacz codzienności kadry oficerskiej II Rzeczypospolitej, znawca kodeksów honorowych tamtej epoki stoi na stanowisku, że stosowanie się do kodeksu pozwalało oficerom budować tożsamość nie tylko członków elity społeczeństwa ale i tożsamość mężczyzn²¹. Wzory oficera były z jednej strony uznawane za archaiczne, przede wszystkim przez nowoczesną cywilną inteligencję, z drugiej zaś elementy etosu oficerskiego, na skutek m.in. tradycji wychowawczych i edukacyjnych a także znaczącej roli armii i wojska w strukturach władzy, przenikały do szerszych warstw społeczeństwa.

Broniewski stanął „na rozdrożu” – sam oficer rezerwy i szlachcic, a z drugiej strony inteligent o coraz bardziej krystalizujących się poglądach lewicowych. Drażniła go konieczność sprostania wyzwaniom męskości określonym w kodeksie honorowym – dokumencie ideowo wybitnie konserwatywnym. Można przypuszczać, że podstawowe znaczenie odegrała tu istota sporu – honor kobiety, która w świetle kodeksów nie mogła go sama bronić, polegając w tym względzie na „naturalnym obrońcy” w postaci ojca, męża, brata lub innego gentlemana. O ile Broniewski jako szlachcic i oficer rezerwy był w świetle kodeksów człowiekiem honorowym, to nieco dyskusyjny wydaje się być status Hellmana – Żyda z rodziny kupieckiej. Nie tyle jednak wykształcenie i znaczny zapewne stopień zasymilowania rodziny Hellmanów, co przede wszystkim wspomniane wyżej okoliczności sprawiły, że Broniewski zdecydował się uczynić zadość zasadom honorowym nie bacząc na etnos swojego rywala. Obaj w zasadzie bronili tego samego – honoru i czci kobiety. To dowód na performatywny charakter pojedynków, związany dodatkowo z męskim habitusem tamtej, już dość odległej epoki. Zaznaczmy także, że pojedynek, to rodzaj gestu performatywnego wymagającego od uczestników skłonności do ryzyka – skłonności o którą już wcześniej posądziliśmy Broniewskiego. „*Gentlemanowie bowiem musieli odznaczać się męskością, czyli zdecydowaniem, odwagą i walecznością, i powinni być zawsze gotowi udowodnić to w pojedynku. Oskarżenie o tchórzostwo należało do jednych z najbardziej dotkliwych (...) Niektóre kodeksy potępiały nawet osoby, które nie żądały satysfakcji za uczynioną im zniewagę, co było jawnym szantażem moralnym. Do rycerskich zachowań należała również obrona kobiet. Mężczyźni nie walczący o dobre imię*

niewiast byli skazani na ostracyzm”²².

Wracając do zasadniczego nurtu naszych rozważań zauważmy, że hołdowanie pewnym tradycyjnym zasadom zawartym w kodeksach honorowych można potraktować jako niespójne z wzorcem *macho*. *Macho* to raczej nonkonformista pozostający w opozycji do świata konwensansów. To nie jedyna okoliczność sprawiająca, że sylwetka Broniewskiego nie pasuje idealnie do klasycznego, rzec by można „meksykańskiego” wzorca *macho*.

Choć Broniewski wykazywał skłonność do konfrontacji i awantur, nie wiązały się one z przemocą fizyczną. Wprawdzie, będąc w wojsku, w 1921 roku uderzył jednego ze swoich podwładnych (czego zresztą żałował), a okoliczności aresztowania poety we Lwowie w 1940 roku łączy się z knajpianą bijatyką (sprowokowaną zresztą przez NKWD), element wizerunku *macho* jako mężczyzny brutalnego i agresywnego nie pasuje do sylwetki poety. Przemoc domowa, przypisywana niejednokrotnie *macho*, nie była nigdy domeną Broniewskiego.

Poeta jawi się wprawdzie jako egocentryk, nie potrafiący dochować wierności swoim wybrankom, zwraca jednak uwagę szacunek, jakim obdarzał na kolejnych etapach swojego życia bliskie mu kobiety. Ani w poezji Broniewskiego, ani we wspomnieniach bliskich mu osób, ani też we wnioskach biografów nie odnajdujemy znamion mizoginika wrogo nastawionego do kobiet. Spotykało się to zresztą z ich (kobiet) życzliwą reakcją. Ze swoją pierwszą żoną Janiną utrzymywał przyjacielskie i częste kontakty do końca swoich dni.

Broniewski dosyć wcześnie, jako 5-latek, stracił ojca, wychowując się w towarzystwie: matki, babki (którą cenił szczególnie) oraz dwóch starszych sióstr. Zapewne w tym najbliższym otoczeniu szukał autorytetów. Specyficzna postawa szacunku wobec kobiet mogła mieć jeszcze inne podłoże. Broniewski wyrastał w środowisku szlacheckim. Prezentując poglądy zdecydowanie lewicowe, nigdy nie wypierał się jednak swoich korzeni, dumny był z patriotycznej postawy swoich przodków (dwaj bracia jego babki – Walerian i Romuald Ostrowscy – zginęli w powstaniu styczniowym). Jak zauważa Maria Świstak-Fus charakterystyczny model Matki-Polki, dominujący w XX wieku, został zbudowany na bazie etosu szlacheckiego, który skutkowało swoistą idealizacją roli kobiety i zapewniał stosunkowo wysoką jej pozycję w społeczeństwie. „*Rozbiory Polski i utrata państwowości spowodowały, że wychowanie dzieci na patriotów stało się niemal sprawą polityczną, ponieważ wartości przekazane w rodzinie były jedynym gwarantem utrzymania tożsamości narodowej, tradycji, ciągłości języka, kultury oraz wiary. Godząc swe aspi-*

racje z potrzebami zbiorowości, poświęcając się dla ojczyzny i rodziny, Matka-Polka zyskała wysoki prestiż i pozycję w rodzinie oraz w społeczeństwie²³. Oczywiście to tylko jeden z aspektów modelu Matki-Polki, jednak istotny dla naszych rozważań, gdyż uwydatniony szczególnie w środowisku szlacheckim, z którego wywodził się Broniewski.

Ciekawie w tym kontekście prezentują się relacje małżeńskie Janiny i Władysława Broniewskich (to pierwsze z trzech małżeństw poety). Związek ten określić można jako na wskroś nowoczesny, bliski modelowi „małżeństwa koleżeńskiego” postulowanego przez Irenę Krzywicką – pisarkę, publicystkę i tłumaczkę a nade wszystko czołową feministkę polskiego międzywojnia, blisko związaną ze środowiskiem intelektualnym w którym poruszał się także Broniewski. Krzywicka wskazywała na ostateczną kompromitację modelu kultury tworzonej na fundamencie męskich wartości, czego ostatecznym dowodem miała być wojna światowa. Pisała o równouprawnieniu erotycznym kobiet i mężczyzn, postulowała odejście od wymagań wierności seksualnej i monogamii. Powołując się na wywołaną wojną nadwyżkę liczebną kobiet nad mężczyznami, opowiadała się za „trójkątem”, powstającym na skutek związku żonatego mężczyzny z wolną kobietą. Poddawała także krytyce postawę uzewnętrzniania zazdrości o partnera²⁴. Broniewskiemu jako mężczyźnie wychowanemu w dość konserwatywnych warunkach realizacja wszystkich tych nowoczesnych postulatów nie przychodziła łatwo. O ile nie miał problemów z odstępstwem od wierności seksualnej i monogamii, to jednak zdarzało mu się dawać upust zazdrości o życiowe partnerki²⁵. Niemniej jednak małżeństwo Broniewskiego z Janiną należy uznać za nowoczesne i liberalne. Nawet po rozwodzie mieszkali w jednej kamienicy, a Janina utrzymywała kontakty z kolejną partnerką poety Marią Zarębińską. Kobiety, z którymi związany był Broniewski wymykały się zresztą spod tradycyjnego schematu niewiasty – jednostki słabej, biernej, uzależnionej od mężczyzny. Janina Kunig, Maria Zarębińska a także trzecia żona Broniewskiego Wanda Burawska były samodzielne zawodowo, twardo stąpały po ziemi, nie pozostawały „na utrzymaniu męża”. Janina i Wanda z powodzeniem angażowały się w życie społeczno-polityczne. Można też powiedzieć, że Bro-

niewski swoją postawą wyprzedzał epokę. Był bowiem zwiastunem mężczyzny PRL-u, uciekającego od wizerunku głowy rodziny, opiekuna i autorytetu przyjmując postawę wiecznie niedojrzałego chłopca²⁶. To również świadczyłoby o pewnej mutacji postawy *macho* z którą skonfrontowaliśmy sylwetkę poety.

Trudno też nie wspomnieć o niezwykłym stosunku poety do córki Joanny (Anki), której tragiczna śmierć w 1954 roku zrujnowała psychicznie Broniewskiego, wypychając go ostatecznie w otchłań alkoholizmu. Stereotypowy macho ukrywa emocje, nie pisuje trenów jak czynił to Broniewski. Nadmienmy także, że to właśnie do córki poeta skierował strofę, którą uznać można za swoisty manifest męskości:

*To nic, córeczko, nic, że ciężko
za ciosem spada cios:
ja jestem z tych, co zimne męstwo
ciskają w twarde los.*

(fragment wiersza *List z więzienia* z tomu *Bagnet na broń*, 1943)

Wychodząc z kardynalnych ustaleń poczynionych w ramach gender studies można spojrzeć na męskość Władysława Broniewskiego jako konstrukt powstały w trakcie interakcji społecznych w określonym kontekście kulturowym. Czasy w których żył i tworzył Broniewski to zdecydowany dyktat tradycyjnego paradygmatu męskości, którego ekstremalnym wzorem jest typ *macho*. Kontekst kulturowy sprawił, że skrajna męskość w rodzimych warunkach różniła się i różni od tej latynoskiej ujętej tym terminem. Została przyprawiona solidną porcją tradycji romantycznych, patriotycznych, martyrologicznych, straceńczych. Termin *macho*, choć rozgościł się w języku polskim, zyskał jednak swojskie reprezentacje.

Do niedawna o męskości Broniewskiego świadczyła jego twórczość – prosta i odporna na literackie mody, zaangażowana politycznie, ujmowana w kategoriach walki. Obecnie, gdy wszelkie, nawet te ukrywane przed 1989 rokiem epizody z życia poety ujrzały światło dzienne, możemy powiedzieć, że oto mamy do czynienia z endemicznym przypadkiem ekstremalnej męskości, której nieobca była wrażliwość w rozmaitych jej odmianach.

Przypisy

¹ S. Kostanecki, *Władysław Broniewski i Płock*, Płock 1978, s. 103.

² A. A. Winiarska, *Mężczyzna. Znaczy: Kto?*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, red. A. Radomski, B. Truchlińska, Lublin 2008, s. 25.

³ Por. K. Arcimowicz, *Obraz mężczyzny w polskich mediach. Prawda. Fałsz. Stereotyp*, Gdańsk 2003, s. 45-46.

⁴ Por. A. A. Winiarska, dz. cyt., s. 26.

⁵ K. Arcimowicz, dz. cyt., s. 28.

⁶ R. E. Hryciuk, *Macho versus maricón? O meksykańskich reprezentacjach męskości*, „Kultura i Społeczeństwo” 2007, nr 4, s. 55-57.

⁷ M. Świstak-Fus, *Modele kobiecości i męskości w Polsce*, „Kultura Współczesna” 2005, nr 3, s. 144.

⁸ Tamże, s. 140.

⁹ *Język polski. Współczesny słownik języka polskiego*, tom I, red.

- B. Dunaj, Warszawa 2007, s. 54.
- ¹⁰ P. Witkowski, *Święty Władysław, poeta, Polak, komunista*, „Przekrój” 2012, nr 6, s. 43.
- ¹¹ M. Urbanek, Broniewski. *Miłość, wódka, polityka*, Warszawa 2011.
- ¹² Tamże, s. 314.
- ¹³ R. E. Hryciuk, dz. cyt., s. 55.
- ¹⁴ W. Broniewski, *Pamiętnik 1918-1922*, oprac. F. Lichodziejewska, Warszawa 1984, s. 98.
- ¹⁵ Tamże, s. 129, 180, 236.
- ¹⁶ Tamże, s. 97, 119, 210, 213 i in.; M. Urbanek, dz. cyt., s. 190, 322 i in.
- ¹⁷ M. Urbanek, dz. cyt., s. 178.
- ¹⁸ R. E. Hryciuk, dz. cyt., s. 55-57.
- ¹⁹ M. Urbanek, dz. cyt., s. 102.
- ²⁰ Ł. Kielban, *Performatywna moc obraz. Obrona honoru a budowanie tożsamości płciowej oficerów II Rzeczypospolitej*, [w:] *Karuzela z mężczyznami. Problematyka męskości w polskich badaniach społecznych*, red. K. Wojnicka, E. Ciaputa, Kraków 2011, s. 299.
- ²¹ Tegoż, *Chcesz spokoju - nie żeń się! - czyli kawalerów opinia o małżeństwie w korpusie oficerskim WP w 1926 roku*, [w:] *Homo sum: humani nil a me alienum puto. Życie codzienne wczoraj i dziś*, red. M. Moskalewicz, A. Paradowska, Poznań 2011, s. 42.
- ²² Tegoż, *Człowiek honorowy - mężczyzna. Kodeksy honorowe a kategoria męskości w Polsce międzywojennej*, [w:] *Męski, supermęski czy nijaki. Kulturowy obraz mężczyzny / Na stole i pod stołem. Materiały z ogólnopolskich studencko-doktoranckich konferencji naukowych zorganizowanych przez Sekcję Dawną Koła Naukowego Historyków Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego*, red. J. Jagła, Łódź 2011, s. 89.
- ²³ M. Świstak-Fus, dz. cyt., s. 133.
- ²⁴ Por. A. Zawiszewska, *Męskość w myśli emancypacyjnej Ireny Krzywickiej*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, red. A. Radomski, B. Truchlińska, Lublin 2008, s. 177-179.
- ²⁵ Por. M. Urbanek, dz. cyt., s. 105.
- ²⁶ Por. P. Perkowski, *Męskość w PRL. Rekonesans*, [w:] *Męskość w kulturze współczesnej*, red. A. Radomski, B. Truchlińska, Lublin 2008, s. 104.

WŁADYSŁAW (MACHO) BRONIEWSKI. OUTLINE TO THE PORTRAIT OF A POET AND A TROUBLEMAKER

Summary

The article presents the figure of Władysław Broniewski in the perspective of studies on maleness within gender studies. The aspects of life of the author of the poem *Bagnet na broń* (*Fix bayonets*), though well known, have not been analyzed in this light. In this text the concept of habitus was used in the meaning provided by Pierre Bourdieu – a French sociologist, anthropologist and philosopher.

INNOWACYJNOŚĆ REGIONU CIECHANOWSKOPŁOCKIEGO WEDŁUG DANYCH OECD I UNII EUROPEJSKIEJ

Abstrakt

W pracy przedstawiono innowacyjność regionu ciechanowskopłockiego i województwa mazowieckiego na podstawie danych Eurostat i OECD. Omówiono różne wskaźniki wykorzystywane do oceny innowacyjności krajów oraz dużych i małych regionów.

Słowa kluczowe: innowacyjność, innowacje, patent.

Wprowadzenie

Innowacja to wg definicji Głównego Urzędu Statystycznego „Wdrożenie nowego lub istotnie ulepszonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody organizacyjnej lub nowej metody marketingowej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub stosunkach z otoczeniem. Produkty, procesy oraz metody organizacyjne i marketingowe nie muszą być nowością dla rynku, na którym operuje przedsiębiorstwo, ale muszą być nowością przynajmniej dla samego przedsiębiorstwa. Produkty, procesy i metody nie muszą być opracowane przez samo przedsiębiorstwo, mogą być opracowane przez inne przedsiębiorstwo bądź przez jednostkę o innym charakterze (np. instytut naukowo-badawczy, ośrodek badawczo-rozwojowy, szkołę wyższą, itp.)¹.

Innowacyjność krajów i regionów jest obiektem zainteresowania wielu instytucji między innymi Unii Europejskiej oraz OECD. Urząd Statystyczny Wspólnot Europejskich Eurostat² oraz Komisja Europejska³ zbierają wiele danych oraz opracowują publikacje dotyczące innowacyjności krajów, regionów oraz przedsiębiorstw. Innowacyjnością zajmuje się również OECD Organization for Economic Co-operation and Development Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju⁴, która została utworzona w 1960 r. i skupia 34 najbardziej rozwinięte państwa świata. Celem jej działalności jest wspieranie rozwoju państw sygnatariuszy porozumienia. OECD monitoruje działalność państw członkowskich, zbiera i analizuje dane, na tej podstawie tworzy średnio i długoterminowe prognozy zmian gospodarczych oraz przygotowuje zalecenia dla rządów poszczególnych państw. OECD opracowuje międzynarodowe standardy współpracy oraz porozumienia w sprawach będących w kręgu zainteresowania organizacji np. korupcji, lecnictwa, ładu korporacyjnego lub ochrony środowiska. OECD dokumentuje dane zbierane od

krajów członkowskich i udostępnia je w bibliotece cyfrowej⁵. W bibliotece tej dane dostępne są tylko do 2010 r. a dla wybranych zmiennych do roku 2011. Jedynie wybrane zagadnienia omawiane są w publikacjach dotyczących lat późniejszych. Według OECD Regions at a Glance 2013⁶ dokumentowanie działalności w regionach jest bardzo ważne, ponieważ to regiony, szczególnie metropolitalne, są głównym motorem wzrostu. Jednak nie tylko dane dla wielkich aglomeracji są ważne. Do rozwoju gospodarki przyczyniają się również regiony mniejsze – miejskie lub wiejskie i dane ich dotyczące są niezbędne dla decydentów. Kryzys gospodarczy wywarł duży wpływ na rozwarstwienie znaczenia regionów metropolitalnych i prowincjonalnych, jednak nawet małe regiony mogą stać się konkurencyjne, jeśli wysiłki będą zintegrowane na wszystkich szczeblach administracji. Zgodnie z informacją przedstawioną we wspomnianej publikacji 39% wzrostu zatrudnienia oraz wzrostu dochodu narodowego brutto zostało osiągnięte jedynie przez 10% regionów metropolitalnych krajów OECD. W związku z kryzysem z 2008 r. większość regionów odnotowała spadek wyżej wymienionych wskaźników. W krajach OECD 75% mieszkańców mieszka w miastach, z czego 50% mieszkańców mieszka w miastach metropolitalnych. Obszary te są najbardziej innowacyjne, ponieważ aż 65% patentów zgłaszanych jest właśnie tutaj. Kryzys spowodował, że wzrosła liczba mieszkańców metropolii, a w szczególności zwiększyła się liczba osób tam pracujących. Bezrobocie wzrasta w regionach, a pracę można znaleźć jedynie w metropoliach. Według OECD Polska jest jednym z krajów najbardziej zagrożonych tym zjawiskiem⁷.

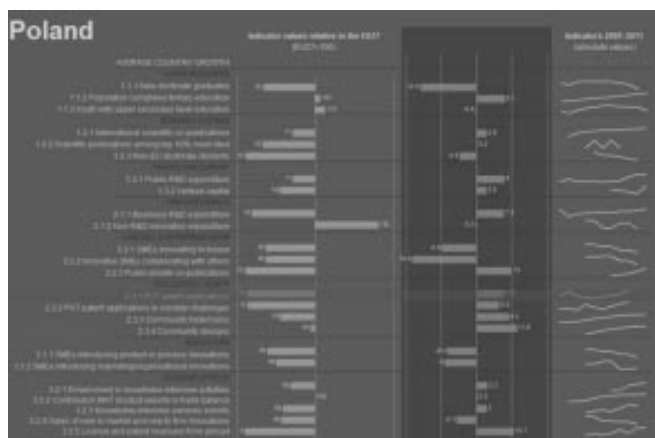
Według Innovation Union Scoreboard 2013⁸ innowacyjność poszczególnych krajów Unii Europejskiej się poprawia, jednak Polska pozostaje jednym z najgłębiej rozwiniętych pod tym

względem państw. Polska wyprzedza jedynie Bułgarię, Rumunię i Litwę i jest o prawie 40% gorsza od średniej w Unii Europejskiej. Innowacyjność krajów mierzona jest za pomocą zintegrowanego wskaźnika, na który składają się 24 zmienne podzielone na 3 główne grupy i 8 podgrup. Wśród czynników składających się na zagregowany wskaźnik innowacyjności znalazły się między innymi liczba osób z wyższym wykształceniem, liczba obronionych doktoratów, liczba publikacji i cytowań, wydatki na badania i rozwój, inwestycje kapitału wysokiego ryzyka

Rys. 1. Miejsce Polski w Unii Europejskiej w rankingu innowacyjności ze względu na zagregowany wskaźnik innowacyjności (Summary Innovation Index SII)

Źródło: Innovation Union Scoreboard <http://ec.europa.eu/enterprise/archives/ius2013/IUS2013.html>⁹

Rys. 2. Zmienne składające się na zagregowany wskaźnik innowacyjności (SII). "W kolumnie 1. zestawiono wszystkie zmienne składające się na ogólny wskaźnik SII, w kolumnie 2. przedstawiono wartości zmiennych dla Polski w odniesieniu do średniej Unii Europejskiej, w kolumnie 3. przedstawiono roczny wzrost poszczególnych zmiennych, w kolumnie 4. przedstawiono zmianę absolutnych wartości zmiennych w latach 2001 do 2011"

Źródło: Innovation Union Scoreboard <http://ec.europa.eu/enterprise/archives/ius2013/IUS2013.html>¹⁰

w nowe przedsięwzięcia, aktywność małych i średnich przedsiębiorstw wprowadzających innowacyjne rozwiązania, liczba międzynarodowych patentów i posiadanych praw własności intelektualnych. Na rysunku 1 przedstawiono miejsce Polski w Unii Europejskiej w rankingu innowacyjności ze względu na zagregowany wskaźnik innowacyjności (Summary Innovation Index). Na rysunku 2 przedstawiono wartości poszczególnych zmiennych składających się na ogólny wskaźnik w odniesieniu do średniej Unii, roczny wzrost poszczególnych zmiennych oraz zmianę ich absolutnych wartości w latach 2001 do 2011.

W podobny sposób jak wskaźnik innowacyjności dla Unii Europejskiej tworzony jest światowy wskaźnik innowacyjności. Wskaźnik obejmuje 84 zmienne podzielone na 7 grup¹¹. Wskaźnik ten wyznaczany jest przez Uniwersytet Cornell, Szkołę Biznesu INSEAD, Światową Organizację Własności Intelektualnej WIPO oraz Organizację Narodów Zjednoczonych. Od początku lat 70. opracowano ponad 150 różnych wskaźników. Jak podaje Kozłowski¹² wskaźniki te są bardzo zróżnicowane, nie ma pełnych danych potrzebnych do ich wyznaczenia oraz nie odzwierciedlają one poziomu innowacyjności krajów o zróżnicowanym poziomie rozwoju. Trudno jest ustalić optymalną wartość poszczególnych zmiennych i wskaźników oraz trudno jest wnioskować o poziomie innowacyjności na podstawie zmian wskaźników. Wysoki lub niski poziom wskaźników wcale nie musi oznaczać wysokiego lub niskiego poziomu innowacyjności, a jedynie może wskazywać na błędy w przeprowadzeniu badań. Według Kozłowskiego nie udowodniono związku między nakładami na innowacyjność z jej poziomem, a wartością wskaźników innowacyjności powinna być jedynie przyczynkiem do dyskusji nad strategią lepszego wykorzystania ograniczonych zasobów.

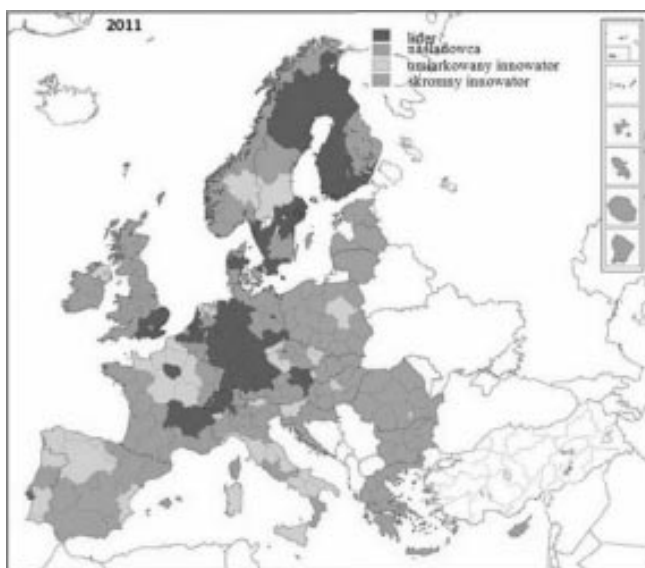
Według komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów¹³ polityka regionalna dotycząca innowacji przyczynia się do wzrostu innowacyjności. Konieczne jest jednak zapewnienie spójności pomiędzy unijnym, krajowym i regionalnym wsparciem dla innowacji.

Innowacyjność województwa mazowieckiego wg danych Eurostatu

Na poziomie regionalnym podobnie jak na poziomie Unii Europejskiej oraz poziomie globalnym opracowano wskaźniki innowacyjności. Regionalny wskaźnik innowacyjności (Regional Innovation Scoreboard – RIS) obejmuje 4 grupy zmiennych, z których tylko niewiele zgadza się ze zmiennymi zagregowanego wskaźnika wy-

znaczanego na poziomie krajowym (Innovation Union Scoreboard IUS). Wskaźnik jest wyznaczany zgodnie z procedurą przedstawioną w Regional Innovation Scoreboard 2012¹⁴. Przykładowo liczba osób z wyższym wykształceniem dla wskaźnika IUS wyznaczana jest dla osób w wieku 30-34 lat, zaś dla wskaźnika RIS dla osób w wieku 25-64 lat. Liczba patentów dla wskaźnika IUS dotyczy patentów składanych zgodnie z procedurą PCT (Patent Cooperation Treaty – porozumienie dotyczące udzielania patentów w państwach sygnatariuszach porozumienia na podstawie jednego zgłoszenia patentowego) w WIPO (World Intellectual Property Organization – Światowa Organizacja Własności Intelektualnej), zaś wskaźnik RIS uwzględnia patenty wydane przez Europejski Urząd Patentowy (European Patent Office – EPO). Dla większości zmiennych IUS nie ma danych na poziomie regionalnym, trudno więc określić w jaki sposób regiony przyczyniają się do zwiększania innowacyjności kraju i w jaki sposób odnosi się to do innowacyjności innych krajów.

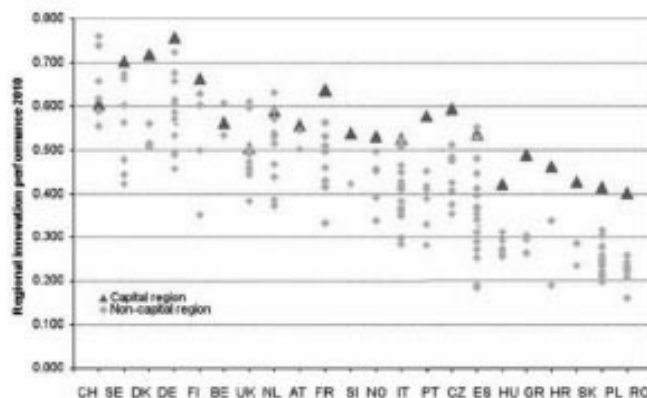
Według wskaźnika RIS regiony w Unii Europejskiej podzielono na cztery grupy: liderów, naśladowców, regiony umiarkowane i regiony o skromnych osiągnięciach. Na rysunku 3 poziom innowacyjności regionów w Europie. Wszystkie polskie regiony za wyjątkiem województwa mazowieckiego znalazły się w grupie o najniższym stopniu innowacyjności, zaś województwo mazowieckie osiągnęło status umiarkowanego innowatora. Jak podaje Regional Innovation Scoreboard 2012¹⁵, obszar województwa mazowieckiego znacznie odstaje od pozostałych polskich regionów.

Rys. 3. Poziom innowacyjności regionów w Unii Europejskiej określony na podstawie wskaźnika innowacyjności regionów (RIS)

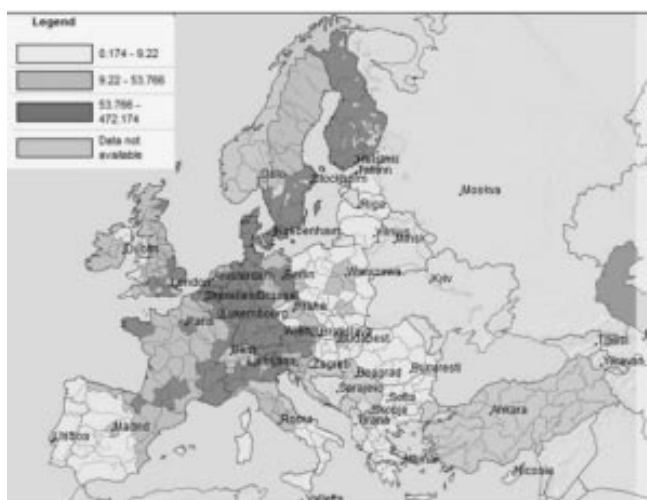
Źródło: Regional Innovation Scoreboard 2012, European Union, 2012¹⁶ s. 6

Na rys. 4 przedstawiono porównanie regionów w Unii Europejskiej na podstawie wskaźnika RIS. Województwo mazowieckie wypada najgorzej ze wszystkich obszarów stołecznych i znajduje się w środku rankingi regionów w Unii Europejskiej. Najważniejszym wskaźnikiem świadczącym o innowacyjności regionu jest liczba przyznawanych patentów. W województwie mazowieckim w 2010 r. EPO przyznało niespełna 10 patentów na 1 mln mieszkańców, co plasuje województwo mazowieckie w przedostatniej grupie regionów pod względem uzyskiwania patentów EPO (rys. 5).

Rys. 4. Porównanie regionów stołecznych i pozostałych w Unii Europejskiej na podstawie wskaźnika innowacyjności regionów (RIS)

Źródło: Regional Innovation Scoreboard 2012, European Union, 2012¹⁷ s. 16

Rys. 5. Liczba patentów przyznanych przez Europejski Urząd Patentowy (EPO) w 2010 r. na 1 mln mieszkańców w regionach Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat¹⁸

Niestety w 2010 r. udzielono jedynie 1,4 patentów z tzw. wysokich technologii (m.in. elektronicznych, lotniczych, kosmicznych, motoryzacyjnych, optycznych, farmaceutycznych i biotechnologicznych) na 1 mln mieszkańców (rys. 6).

Rys. 6. Liczba patentów w sektorze wysokich technologii przyznanych przez Europejski Urząd Patentowy (EPO) w 2010 r. na 1 mln mieszkańców w regionach Unii Europejskiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat¹⁹

Liczba patentów przyznawanych przez EPO wahała się i znacznie wzrosła w roku przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, obecnie jest najwyższa od 2000 r. Liczba patentów dotyczących wysokich technologii jest w województwie mazowieckim ciągle wiele razy mniejsza niż ogólna liczba patentów (rys. 7).

Rys. 7. Liczba patentów przyznanych przez Europejski Urząd Patentowy (EPO) w województwie mazowieckim w latach 2000-2010 r. na 1 mln. mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat²⁰

W województwie mazowieckim wg badań Eurostatu w 2010 r. w sektorze nauki i technologii zatrudnionych było ponad 45% populacji aktywnej gospodarczo, co plasuje to województwo w drugiej grupie wśród regionów Unii Europejskiej (rys. 8), niestety nie przekłada się to na liczbę pozyskanych patentów.

Innowacyjność regionu ciechanowskopłockiego wg danych OECD

Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju OECD opracowała metodykę gromadzenia i interpretowania danych dotyczących innowacji²², której głównym celem jest zapewnienie

Rys. 8. Procent populacji zatrudnionej w sektorze nauki i technologii w województwie mazowieckim w 2010 r. w regionach Unii Europejskiej.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat²¹

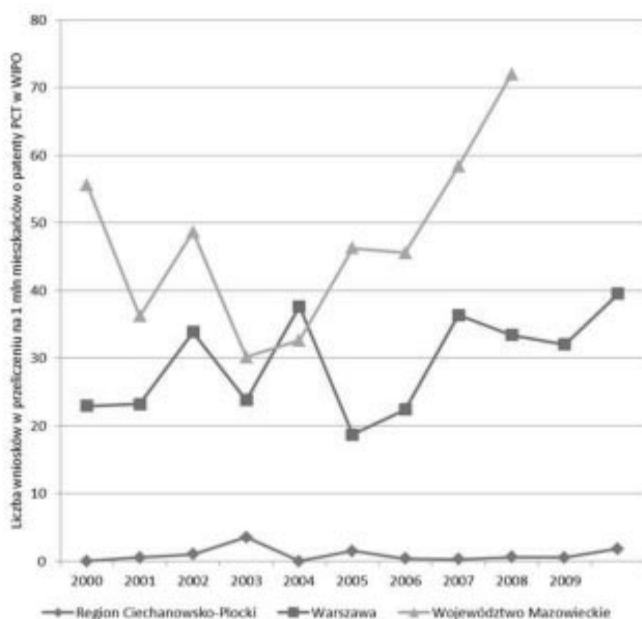
możliwości porównywania danych między krajami. Dane dotyczące regionów zbierane są na dwóch poziomach: dużych i małych regionów. Duże regiony obejmują województwa natomiast małe obszary odpowiadają województwom zgodnie z poprzednim podziałem administracyjnym. Najnowsza metodyka do oceny zjawiska innowacji na poziomie dużych regionów obejmuje:

- finansowanie badań naukowych przez sektor prywatny, publiczny, szkolnictwo wyższe i sektor pozarządowy w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego,
- poziom wydatków na badania i rozwój w porównaniu do produktu krajowego brutto,
- poziom wykształcenia społeczeństwa oraz liczbę osób kształcących się na poszczególnych poziomach edukacji,
- procent gospodarstw domowych mających dostęp do szerokopasmowego Internetu,
- zatrudnienie – wielkość zatrudnienia i poziom wykształcenia dla wszystkich osób w wieku produkcyjnym, pracowników sektora badań i rozwoju oraz sektora wysokich technologii,
- liczbę patentów PCT liczbę aplikacji i udzielonych patentów wykonanych w danym kraju i we współpracy z zagranicą z podziałem na grupy: technologii informacyjnych, nanotechnologii, biotechnologii, wynalazków medycznych i farmaceutycznych,
- wybranych technologii dotyczących środowiska:
 - specyficznych dla zmian klimatu,
 - efektywności energetycznej i zmniejszenia emisji,
 - technologii mających potencjalny lub pośredni wpływ na zmniejszenie emisji,
 - generowania energii ze źródeł odnawialnych,
 - efektywności energetycznej budynków

i oświetlenia,

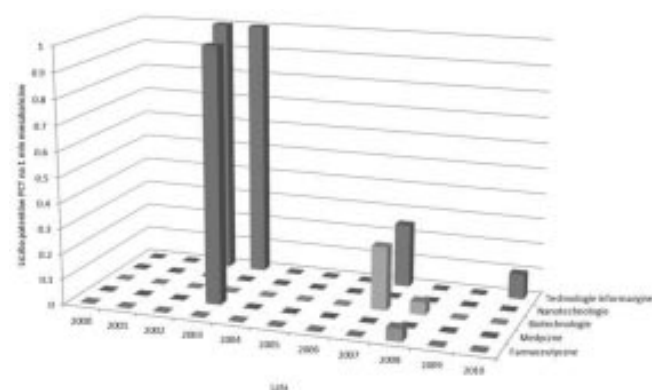
- ogólnego zarządzania środowiskiem – technologii dotyczących wody, powietrza i odpadów,
- technologii spalania paliw kopalnych, biomasy oraz odpadów.

Dla małych regionów podawane są tylko informacje dotyczące patentów i wykorzystywanych technologii. Na rysunku 9 przedstawiono liczbę aplikacji o patenty PCT w latach 2000 do 2010. Na wykresie przedstawiono dane dotyczące regionu ciechanowsko-płockiego, Warszawy oraz dla województwa mazowieckiego. Wartości zestawiane w bazach danych OECD dowodzą, że dane nie zawsze są spójne, na co wskazują dane dla roku 2004 (rys. 9).

Rys. 9. Liczba wniosków patentowych PCT złożonych w WIPO z regionu ciechanowsko-płockiego, Warszawy oraz w województwa mazowieckiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OECD²³

Rys. 10. Liczba wniosków patentowych złożonych w WIPO w regionie ciechanowsko-płockim w podziale na grupy technologii

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OECD²⁴

Przedstawione wartości wskazują, że o innowacyjności województwa mazowieckiego decyduje przede wszystkim innowacyjność Warszawy. Liczba wniosków patentowych z regionu ciechanowsko-płockiego jest znikoma. Dane dotyczące wniosków złożonych w grupach technologii w regionie ciechanowsko-płockim przedstawiono na rysunku 10.

Bazy danych OECD nie podają liczby wniosków patentowych złożonych w Europejskim Urzędzie Patentowym, nie można więc ich porównać z danymi zebranymi w EUROSTAT.

Podsumowanie

Przedstawione w artykule zmienne dotyczące innowacyjności są różne w zależności od poziomu oceny. Inne zmienne podawane są na poziomie światowym, inne na poziomie Unii Europejskiej, inne na poziomie krajowym i inne na poziomie regionalnym. Dane regionalne są trudno dostępne i często są podawane z dużym opóźnieniem. przedstawiane wskaźniki innowacyjności niestety nie dają pełnego obrazu poszczególnych krajów i regionów, ponieważ już na poziomie światowym i europejskim wskaźniki te są nieporównywalne, gdyż obejmują zupełnie różne zmienne wchodzące w ich skład. Obok danych gromadzonych dla krajów i regionów brana jest pod uwagę innowacyjność przedsiębiorstw w regionach. Podsumowanie takich badań można znaleźć w Community Innovation Survey 20082010²⁵. Dane zawarte w tym opracowaniu mimo, że dotyczą innowacyjności przedsiębiorstw w regionach, podane są w formie skumulowanej bez uwidocznienia szczegółów. Piekut również podaje informacje dotyczące innowacyjności przedsiębiorstw, jednak analizę prowadzi korzystając z danych zagregowanych dla krajów²⁶. O innowacyjności regionu płockiego w aspekcie kształcenia pisze również Portalski przedstawiając działalność Politechniki Warszawskiej Filii w Płocku²⁷. Dane dotyczące małych regionów w bazach OECD przedstawione są jedynie w ograniczonym zakresie i nie obejmują wszystkich zmiennych podawanych dla dużych regionów. Najnowsze znalezione dane dotyczą roku 2010. Trudno jest więc porównywać małe regiony do dużych i podejmować na tej podstawie decyzje strategiczne. Innowacyjność wymaga szybkich decyzji i wnioskowanie o rozwoju regionów na podstawie nieaktualnych danych jest niemożliwe. Obecnie bazy danych OECD nie mogą stanowić zadowalającego źródła danych o innowacyjności regionów.

Przypisy

1. Strona internetowa Głównego Urzędu Statystycznego http://www.stat.gov.pl/gus/definicje_PLK_HTML.htm?id=POJ-7060.htm.
2. Strona internetowa Europejskiego Urzędu Statystycznego Eurostat epp.eurostat.ec.europa.eu.
3. Innowacje w Europie, strona internetowa Komisji Europejskiej http://ec.europa.eu/news/science/120208_pl.htm.
4. Strona internetowa Organization for Economic Co-operation and Development Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju <http://www.oecd.org>.
5. Cyfrowa baza danych statystycznych OECD <http://stats.oecd.org>.
6. OECD (2013), OECD Regions at a Glance 2013: OECD Publishing. http://dx.doi.org/10.1787/reg_glance-2013-en.
7. Ibidem.
8. Innovation Union Scoreboard 2013. European Union, 2013, „<http://ec.europa.eu/enterprise/archives/ius2013/IUS2013.html>”, „http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf”.
9. Ibidem.
10. Ibidem.
11. Strona internetowa dotycząca globalnego indeksu innowacji <http://www.globalinnovationindex.org>.
12. Zadura-Lichota P. red. Świt innowacyjnego społeczeństwa. Trendy na najbliższe lata, PARP 2013, ss. 21-40. <http://www.parp.gov.pl/files/74/81/626/15959.pdf>.
13. Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Polityka regionalna jako czynnik przyczyniający się do inteligentnego rozwoju w ramach strategii Europa 2020. Komisja Europejska 2010. http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/communic/smart_growth/comm2010_553_pl.pdf.
14. Regional Innovation Scoreboard 2012, European Union, 2012 http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ris-2012_en.pdf.
15. Ibidem.
16. Ibidem s. 6.
17. Ibidem s. 16.
18. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tgs00040&toolbox=types#>.
19. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tgs00041&toolbox=types#>.
20. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tgs00040>, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tgs00041>.
21. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/mapToolClosed.do?tab=map&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tgs00038&toolbox=types#>.
22. Podręcznik OSLO. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji. Wyd. 3. Wspólna publikacja OECD oraz EUROSTAT. <http://www.oecd.org/sti/inno/oslomanualguidelinesforcollectingandinterpretinginnovationdata3rdedition.htm> „<http://www.uwm.edu.pl/ciitt/wp-content/uploads/2013/10/Podręcznik-OSLO-MANUAL1.pdf>”.
23. OECD (2010), „Large regions, TL2: Innovation indicators”, OECD Regional Statistics (database). doi: 10.1787/data-00521-en. (Dostęp 02 marzec 2014), OECD (2013), „Small regions, TL3: Innovation indicators”, OECD Regional Statistics (database). doi: 10.1787/data-00526-en. (Dostęp 02 marzec 2014).
24. Ibidem.
25. Community Innovation Survey 2008 2010. An Phríomh-Oifig Staidrimh. Central Statistics Office. Stationery Office, Dublin, Ireland. 2012. <http://www.cso.ie/en/media/csoie/releasespublications/documents/multisectoral/2010/comminn0810.pdf>.
26. M. Piekut, *Innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce i w innych krajach europejskich*. Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie. 2011, nr 2(19), s. 87-97.
27. M. Portalski Mariusz, *Politechnika Warszawska Filia w Płocku i jej 45 lat działalności*. „Notatki Płockie” 2013, nr 1, s. 51-57.

INNOVATIVENESS OF CIECHANÓW-PŁOCK REGION ACCORDING TO OECD AND EUROPEAN COMMUNITY DATA

Summary

This work presents the innovativeness of Ciechanów-Płock region and Mazovian Province based on Eurostat and OECD data. It discusses various indicators used to evaluate the innovativeness of other countries and big and small regions.

PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE PŁOCKIM

Abstrakt

Na przykładzie Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie płockim na lata 2012-2014 przedstawiono zadania powiatu wynikające z zapisów ustawowych. Polskie prawo-dawstwo Ustawą z 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej spowodowało konieczność opracowywania w/w Programu.

Słowa kluczowe: polityka społeczna, pomoc społeczna, pomoc rodzinie, piecza, rodzina, dziecko, samorząd, powiat.

Do najważniejszych zadań państwa względem obywateli należy ich ochrona socjalna. Poziom i zakres tej ochrony zależy od polityki społecznej realizowanej przez państwo. Politykę społeczną należy rozumieć jako narzędzie kształtowania określonych zachowań społecznych. Polityka społeczna wskazuje na odpowiedzialność państwa za przyszły kształt społeczeństwa, jego poziom dobrobytu oraz sposób zaspokajania wielu potrzeb. Polityka społeczna jest zatem działalnością, która ma realizować określone cele rządzących wobec społeczeństwa. Realizacja tych celów i działanie na ich rzecz w ogólnej polityce państwa demokratycznego powinna zapewniać rozwój kraju, ład społeczny i zadowolenie obywateli. W politykę społeczną państwa wpisuje się pomoc społeczna.

Jednym z zadań pomocy społecznej jest zapobieganie i pomoc w sytuacjach, w których osoby lub rodziny nie są w stanie samodzielnie pokonać swoich trudnych sytuacji życiowych. Pomoc społeczna powinna sprowadzać się do umożliwienia osobie lub rodzinie pokonania samodzielnie swoich trudności życiowych. Polskie prawo-dawstwo wskazuje, że pomoc ta winna sprowadzać się do:

- przyznawania i wypłacania przewidzianych ustawą świadczeń,
- pracy socjalnej,
- prowadzenia i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej,
- analizy i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenie z pomocy społecznej,
- realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych,
- rozwijania nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb.

Obowiązek realizacji powyższych zadań pomocy społecznej w pierwszej kolejności spoczy-

wa na jednostkach samorządu terytorialnego oraz na organach administracji państwowej. W polskim systemie polityki społecznej, oprócz organów administracji rządowej i samorządowej, pomoc tę organizują:

- organizacje społeczne i pozarządowe,
- Kościół katolicki i inne kościoły, związki wyznaniowe,
- osoby fizyczne i prawne.

Do jednostek organizacyjnego systemu pomocy społecznej można zaliczyć:

- regionalne ośrodki polityki społecznej,
- powiatowe centra pomocy społecznej,
- ośrodki pomocy społecznej,
- domy pomocy społecznej,
- placówki specjalistycznego poradnictwa, w tym rodzinnego,
- placówki adopcyjno-opiekuńcze,
- ośrodki wsparcia,
- ośrodki interwencji kryzysowej,
- rodziny zastępcze.

Zgodnie z prawem w Polsce system świadczeń obejmuje następujące rodzaje pomocy:

- pomoc finansową – system zasiłków, świadczeń,
- pomoc rzeczową – przekazywanie potrzebującym odzieży, żywności, posiłków itp.,
- pomoc w usługach – opieka nad chorymi lub niepełnosprawnymi, nauczanie indywidualne, dowożenie do lekarza, dowożenie na świetlicę, np. dziennego pobytu itp.,
- pomoc instytucjonalną – placówki wsparcia dziennego, placówki interwencyjne, ogniska wychowawcze, domy pomocy społecznej, świetlice środowiskowe, domy dziecka, rodziny zastępcze, kluby seniora itp.

Sejm RP w 2011 r. uchwalił Ustawę¹, która zmieniła dotychczasowe prawodawstwo w Polsce odnośnie pomocy społecznej, a szczególnie pomocy rodzinie. Ustawa kładzie nacisk na profilaktykę oraz pracę z rodziną biologiczną po-

przez lokalny system wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej ma być ostatecznością, po wykorzystaniu przez gminy wszystkich możliwych form wsparcia rodziny naturalnej. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, posiada, jako jedna z nielicznych ustaw wydawanych przez polski parlament, preambułę. Świadczy to jednoznacznie o ważności politycznej tej ustawy, wyjaśnia okoliczności wydania, jak też określa cele, którym powinna ona służyć. W preambule czytamy: „Dla dobra dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, środowiska rodzinnego, atmosfery szczęścia, miłości i zrozumienia, w trosce o ich harmonijny rozwój i przyszłą samodzielność życiową, dla zapewnienia ochrony przysługującym im praw i wolności, dla dobra rodziny, która jest podstawową komórką społeczeństwa oraz naturalnym środowiskiem rozwoju i dobra wszystkich członków, a w szczególności dzieci, w przekonaniu, że skuteczna pomoc dla rodziny przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu dzieci oraz skuteczna ochrona dzieci i pomoc dla nich może być osiągnięta przez współpracę wszystkich osób, instytucji i organizacji pracujących z dziećmi i rodzicami – uchwała się (...) – niniejszą ustawę”. Preambuła ta została przytoczona ze względu na to, że warto ją upowszechnić, ale również z jeszcze jednego bardzo ważnego powodu. Zawiera bowiem zapis, który prawie nie występuje w polskim prawodawstwie, brak go nawet w Konstytucji RP (choć w aktach prawnych wielu krajów demokratycznych istnieje, np. w USA, w Danii) tj. słowo szczęście³.

Ustawa z 2011 r.⁴ określa zasady i formy wspierania rodziny, która ma trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, jak też sprawowania pieczy zastępczej oraz pomocy w usamodzielnianiu pełnoletnich wychowanków. Za wspieranie rodziny przyjmuje się zespół planowanych działań, mających na celu przywrócenie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Natomiast system pieczy zastępczej jest to zespół osób, instytucji i działań, których celem jest zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieci, których rodzice nie mogą sprawować. Jednostkami organizacyjnymi wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej są jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej. Zobowiązania swoje realizują we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi, a także organiza-

cjami społecznymi. Ustawa bardzo mocno akcentuje podmiotowość dziecka i rodziny. W art. 4 wskazuje na prawa dziecka do: wychowania w rodzinie, a w razie konieczności wychowania dziecka poza rodziną - do opieki i wychowania w rodzinnych formach pieczy zastępczej, jeśli to jest zgodne z dobrem dziecka:

- powrotu do rodziny,
- utrzymania osobistych kontaktów z rodzicami, z wyjątkiem przypadków, w których sąd zakazał takich kontaktów,
- stabilnego środowiska wychowawczego,
- kształcenia, rozwoju uzdolnień, zainteresowań i przekonań oraz zabawy i wypoczynku,
- pomocy w przygotowaniu do samodzielnego życia,
- ochrony przed arbitralną lub bezprawną ingerencją w życie dziecka,
- informacji i wyrażania opinii w sprawach, które go dotyczą odpowiednio do jego wieku i stopnia dojrzałości,
- ochrony przed poniżającym traktowaniem i karaniem,
- poszanowania tożsamości religijnej i kulturowej,
- dostępu do informacji dotyczącej jego pochodzenia.

Ustawa precyzuje między innymi, jakie zadania należą do zadań własnych gminy czy powiatu, jak też jakie zadania należą do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej tym jednostkom samorządu terytorialnego.

Ustawodawca w art. 180 określił zadania własne powiatu. Do zadań tych należy między innymi⁵:

- 1) opracowanie i realizacja trzyletnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej, zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych;
- 2) zapewnienie dzieciom pieczy zastępczej w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka oraz placówkach opiekuńczo-wychowawczych;
- 3) organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym, opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze, regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne, przez wspieranie procesu usamodzielniania;
- 4) tworzenie warunków do powstania i działania rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka i rodzin pomocowych;
- 5) prowadzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych oraz placówek wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym;
- 6) organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka i dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego oraz kandydatów do peł-

nienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego;

7) organizowanie wsparcia dla rodzinnej pieczy zastępczej w szczególności przez tworzenie warunków do powstawania: grup wsparcia, specjalistycznego poradnictwa

8) powoływanie centrów administracji do obsługi placówek opiekuńczo-wychowawczych;

9) wyznaczanie organizatora rodzinnej pieczy zastępczej;

10) zapewnienie przyjętemu do pieczy zastępczej dziecku przeprowadzenia niezbędnych badań lekarskich;

11) prowadzenie rejestru danych, o których mowa w art. 46 cyt. ustawy;

12) kompletowanie we współpracy z właściwym ośrodkiem pomocy społecznej dokumentacji związanej z przygotowaniem dziecka do umieszczenia w rodzinie zastępczej albo rodzinnym domu dziecka;

13) finansowanie:

a) świadczeń pieniężnych dotyczących dzieci z terenu powiatu, umieszczonych w rodzinach zastępczych, rodzinnych domach dziecka, placówkach opiekuńczo-wychowawczych, regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych, interwencyjnych ośrodkach preadopcyjnych lub rodzinach pomocowych na jego terenie lub terenie innego powiatu,

b) pomocy przyznawanej osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze lub regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne,

c) szkoleń dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, prowadzenia rodzinnego domu dziecka lub pełnienia funkcji dyrektora placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego oraz szkoleń dla rodzin zastępczych, prowadzących rodzinne domy dziecka oraz dyrektorów placówek opiekuńczo-wychowawczych typu rodzinnego;

14) sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej.

Zgodnie z art. 181 cyt. ustawy do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy:

1) realizacja zadań wynikających z rządowych programów wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;

2) finansowanie pobytu w pieczy zastępczej osób, o których mowa w art. 5 ust. 3 cyt. ustawy.

Cytowana ustawa z 2011 r. w art. 182 określa, kto wykonuje w imieniu starosty zadania powiatu w zakresie pieczy zastępczej. Zadania

te starosta winien wykonywać za pośrednictwem centrum pomocy rodzinie oraz organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Ustawa z 2011 r. w Dziale VII określa zasady finansowania wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Art. 191 ust. 1 określa, że właściwy powiat ze względu na miejsce zamieszkania dziecka przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej ponosi:

– koszty związane z opieką i wychowaniem dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka,

– koszty średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej albo interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym,

– koszty związane z finansowaniem pomocy na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie.

W artykule tym określone zostały inne przypadki i możliwości finansowania ze względu na miejsce zamieszkania dziecka jak też ze względu na zmiany tego miejsca zamieszkania. Opłaty za dziecko są zróżnicowane w zależności od placówki, w której dziecko zostało umieszczone, jak też od czasu pobytu dziecka w placówce. Miesięczne uśrednione wydatki określa starosta w stosunku do podległych powiatowi placówek.

Do wydatków na opiekę i wychowanie dziecka zalicza się:

– świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka w rodzinie zastępczej lub w rodzinnym domu dziecka,

– dodatek do świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dziecka,

– świadczenia na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z rehabilitacją dziecka po wypadku,

– świadczenia na pokrycie niezbędnych wydatków związanych z potrzebami przyjmowanego dziecka,

– świadczenia przyznane w związku z wystąpieniem zdarzenia losowego,

– środki finansowe na pokrycie nieprzewidzianych kosztów związanych z opieką i wychowaniem dziecka w rodzinnym domu dziecka lub funkcjonowaniem rodzinnego domu dziecka,

– środki finansowe na pomoc na kontynuowanie nauki i usamodzielnienie się,

– środki finansowe na utrzymanie lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym zamieszkuje rodzina zastępcza lub prowadzony jest dom dziecka,

– świadczenia związane z remontem lokalu mieszkalnego w budynku wielorodzinnym lub domu jednorodzinnego, w którym zamieszkuje

rodzina zastępcza zawodowa lub jest prowadzony rodzinny dom dziecka,

– wynagrodzenie wraz z pochodnymi od wynagrodzenia dla zawodowej rodziny zastępczej, prowadzącego rodzinny dom dziecka i osób zatrudnionych w rodzinie zastępczej oraz rodzinnym domu dziecka lub zajmujących się opieką i wychowaniem w rodzinnym domu dziecka,

– świadczenia dla rodziny pomocowej.

Ustawa określa, że za pobyt dziecka w pieczy zastępczej rodzice ponoszą miesięczną opłatę uzależnioną od średnich miesięcznych wydatków przeznaczonych na utrzymanie dziecka.

Za aplikację działań powiatu w obszarze programu rozwoju wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej przyjęto powiat płocki.

Powiat płocki znajduje się w północno-zachodniej części województwa mazowieckiego. Składa on się z piętnastu jednostek administracyjnych gmin wraz z miastami w tych gminach (Bielsk, Bodzanów, Brudzeń Duży, Bulkowo, Drobin z miastem Drobin, Gąbin z miastem Gąbin, Łąck, Mała Wieś, Nowy Duninów, Radzanowo, stara Biała, Staroźreby, Słubice, Słupno, Wyszogród z miastem Wyszogród). Powiat zajmuje 1800 km² ⁶. Zamieszkiwany jest przez ponad 109 tys. mieszkańców.

W powiecie płockim zgodnie z Zarządzeniem Starosty Płockiego nr 91/2011 z 5 grudnia 2011 r. jednostką organizacyjną realizującą zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest Powiatowe Centrum pomocy Rodzinie z siedzibą w Płocku⁷. W Powiatowym Centrum funkcjonuje Zespół do spraw pieczy zastępczej realizujący zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz Zespół do spraw świadczeń pieczy zastępczej – rodzinnych i instytucjonalnych.

Realizując zapisy ustawy w powiecie płockim pojawiła się konieczność opracowania Powiatowego Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej. Program ten, z uwzględnieniem lokalnych uwa-

runkowań nakreślił kierunki działań w trzyletniej perspektywie (2012-2014). Program ten wpisuje się, zdaniem autorów⁸, w założenia Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2008-2013 oraz Powiatowego Programu Pomocy Dziecku i Rodzinie na lata 2011-2015⁹.

W Programie przedstawiono diagnozę i ocenę systemu pieczy zastępczej w powiecie płockim obrazującą funkcjonowanie różnych form pieczy zastępczej typu rodzinnego i instytucjonalnego. W diagnozie zwrócono szczególną uwagę na problematykę usamodzielniania się wychowanków z rodzin zastępczych i placówek opiekuńczo-wychowawczych. Zostały też wskazane zasoby instytucjonalne wsparcia i pomocy dla dzieci i rodzin zamieszkujących powiat płocki. W Programie określono również kierunki działań, które winny przyczynić się do rozwoju pieczy zastępczej wraz z harmonogramem realizacji zaplanowanych działań. W Programie tym zawarto także zagadnienia związane z ewaluacją i monitoringiem w celu oceny skuteczności działań, jak też ewentualnych kierunków zmian w Programie.

Za najważniejszy cel w Powiatowym Programie Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie płockim na lata 2012–2014 uznano, „stworzenie warunków dla skutecznego rozwoju systemu pieczy zastępczej z ukierunkowaniem na rodzinne jej formy”¹⁰. Cel zasadniczy został wsparty pięcioma celami szczegółowymi.

Za cele szczegółowe przyjęto:

- 1) promowanie idei rodzicielstwa zastępczego,
- 2) rozwój i wspieranie rodzinnych form pieczy zastępczej,
- 3) wielokierunkową pracę z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej,
- 4) organizowanie pomocy i integracji ze środowiskiem wychowanków opuszczających zastępcze formy opieki,

Tabela 1. Promowanie idei rodzicielstwa zastępczego

Kierunki działania	Sposób realizacji
1. Pozyskiwanie kandydatów do tworzenia i realizacji rodzinnej pieczy zastępczej.	1. Prowadzenie akcji i inicjatyw promujących idee rodzicielstwa zastępczego 2. Rozmowy i spotkania z osobami zainteresowanymi utworzeniem rodziny zastępczej.
2. Profesjonalizacja rodzin zastępczych poprzez polepszanie ich wiedzy oraz umiejętności w zakresie pełnienia funkcji rodzin zastępczych.	1. Prowadzenie strony internetowej. 2. Organizowanie imprez środowiskowych promujących rodzicielstwo zastępcze 3. Audycje radiowe promujące dobre praktyki 4. Organizowanie szkoleń 5. Organizowanie poradnictwa 6. Organizowanie spotkań integracyjnych połączonych z wymianą doświadczeń

5) dostosowanie systemu instytucjonalnych form pomocy dziecku i rodzinie do wymagań ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W realizacji celów częściowych przyjęto zarówno priorytetowe pozyskiwanie kandydatów oraz rodzin zastępczych jak też objęcie ich specjalistycznym szkoleniem i wsparciem. Założono, że umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno być ostatecznością. Ponadto, że jeżeli zajdzie konieczność umieszczenia dziecka w tym systemie to powinno mieć ono warunki do najlepszego rozwoju. Uznano, że warunki takie mogą zagwarantować tylko odpowiednio wybrane, przeszkolone i przygotowane rodziny zastępcze. W tabeli 1 przedstawiono kierunki

działań i sposób ich realizacji dla celu częściowego pierwszego¹¹.

Przy realizacji celu szczegółowego drugiego założono, że zmiany które dokonują się w pomocy społecznej dotyczące jej roli oraz sposobów rozwiązywania problemów wymagają odpowiedniego szkolenia i doskonalenia osób z pieczy zastępczej. Osoby te potrzebują wiedzy w celu podniesienia ich kompetencji opiekuńczo-wychowawczych, jak też wsparcia metodycznego i merytorycznego ze strony odpowiednich służb m.in. Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Płocku.

W tabeli 2 przedstawiono kierunki działań i sposób ich realizacji dla celu częściowego drugiego¹².

Tabela 2. Rozwój i wsparcie rodzinnych form pieczy

Kierunki działania	Sposób realizacji
1. Tworzenie niezawodnych i zawodowych rodzin zastępczych.	1. Kwalifikowanie spośród już istniejących rodzin. 2. Podnoszenie umiejętności i kwalifikacji rodzin już istniejących 3. Informowanie rodzin o możliwości zmiany funkcji rodziny.
2. Tworzenie nowych rodzinnych domów dziecka.	1. Przekształcanie zawodowych wielodzietnych rodzin zastępczych w rodzinnym domu dziecka. 2. Utworzenie nowych rodzinnych domów dziecka.
3. Utworzenie nowych rodzin pomocowych.	1. Poszukiwanie rodzin pomocowych wśród istniejących rodzin. 2. Tworzenie nowych rodzin pomocowych. 3. Przekazywanie na spotkaniach i szkoleniach z kandydatami i rodzinami zastępczymi informacji o możliwości tworzenia rodzin pomocowych.
4. Stałe organizowanie szkoleń dla rodzin zastępczych.	1. Zapraszanie na szkolenia specjalistów z zewnątrz z dziedziny: psychologii, pedagogiki oraz praktyków pracy z rodziną 2. Prowadzenie spotkań z udziałem własnych specjalistów. 3. Opracowywanie i realizacja programów szkoleń.
5. Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zawodowych.	1. Diagnoza i analiza oczekiwań i potrzeb rodzin w tym zakresie. 2. Organizowanie cyklicznych spotkań z rodzinami. 3. Możliwość zorganizowania poradnictwa specjalistycznego dla rodzin.
6. Pozyskiwanie wolontariuszy do pracy z rodzinami.	1. Przeprowadzenie ankiet wśród rodzin jako narzędzie do badania potrzeb w tym zakresie. 2. Nawiązywanie kontaktu z osobami chętnymi i właściwymi instytucjami (np.: szkoły, uczelnie itp.)
7. Zorganizowanie rodzinom specjalistycznej pomocy w formie poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego i prawnego.	1. Dokonywanie analizy potrzeb w tym zakresie wśród rodzin. 2. Bieżące monitorowanie rodzin podczas wizyt. 3. Pełna oferta wsparcia dla rodzin.
8. Stworzenie systemu wsparcia rodziny ze środowiskiem lokalnym i instytucjami wspomagającymi.	1. Stała współpraca organizatora ośrodkami pomocy społecznej oraz asystentami rodziny, pedagogicznymi szkolnymi itp. 2. Organizowanie okresowych spotkań przez organizatora z ośrodkami pomocy społecznej. 3. Organizowanie spotkań ze specjalistami w środowisku lokalnym.

Istotnym problemem przy realizacji pieczy zastępczej są relacje pomiędzy rodzinami biologicznymi a dziećmi umieszczonymi w pieczy zastępczej. Celem działań w tym obszarze jest powrót, o ile to możliwe jak najszybszy dzieci do środowiska rodzinnego. Niezbędnym warunkiem realizacji tego celu jest otwarcie się, właściwa postawa rodziców biologicznych jak i dzieci na

oferowaną pomoc i działania. Ważną rolę w tych działaniach odgrywa asystent rodziny, jak również organizator pieczy zastępczej. W tabeli 3 przedstawiono kierunki działania i sposób realizacji w obszarze pracy z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej¹³.

Tabela 3. Wielokierunkowa praca z rodzinami biologicznymi dzieci umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej

Kierunki działania	Sposób realizacji
1. Wzbudzanie i podtrzymywanie motywacji rodziców biologicznych do współpracy i uświadamianie rodzicom, że dzieci ich potrzebują.	1. Możliwość skorzystania z porad specjalistów. 2. Kontakt z dziećmi przebywającymi w zastępczych formach opieki. 3. Grupy wsparcia. 4. Stały kontakt z ops i asystentem rodziny.
2. Pomoc w przywróceniu równowagi w rodzinie, uświadomienie rodzicom i dzieciom ich ról społecznych.	1. Możliwość pracy asystenta rodziny w środowisku lokalnym. 2. Kontakt organizatora pieczy zastępczej z asystentem. 3. Organizowanie zajęć warsztatowych. 4. Indywidualne rozmowy oraz wsparcie psychologa i pedagoga.

Często, a prawie zawsze osoby usamodzielniające się w pieczy zastępczej nie mogą liczyć na wsparcie ze strony swojej rodziny biologicznej. Dużego znaczenia nabiera pomoc i wspieranie młodych ludzi, którzy opuszczają zastępcze formy opieki. Pomoc ta dotyczy między innymi: uzyskania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, wsparcia finansowego, rzeczowego mieszkaniowego. Działania w tym obszarze

powinny sprzyjać aktywizacji młodych ludzi w życiu społecznym, jak też umożliwiać usamodzielnianie się.

W tabeli 4 przedstawiono kierunki działania i sposób realizacji organizowania pomocy i integracji ze środowiskiem wychowanków opuszczających rodziny zastępcze przewidziane w Programie¹⁴.

Tabela 4. Organizacja pomocy i integracja ze środowiskiem wychowanków opuszczających rodziny zastępcze

Kierunki działania	Sposób realizacji
1. Tworzenie i realizacja programów usamodzielnienia pełnoletnich wychowanków zastępczych form opieki.	1. Pomoc w opracowywaniu programów usamodzielniania. 2. Monitorowanie funkcjonowania wychowanków w środowisku lokalnym. 3. Stworzenie dodatkowej oferty szkoleń. 4. Możliwość skorzystania ze wsparcia specjalistów.
2. Wdrażanie i realizacja projektów w ramach środków Unii Europejskiej na rzecz osób usamodzielnianych.	1. Możliwość ukończenia kursów zawodowych. 2. Specjalistyczne wsparcie psychologa, doradcy zawodowego, prawnika. 3. Uzyskanie pomocy rzeczowej.
3. Wsparcie finansowe i rzeczowe.	1. Pomoc na kontynuowanie nauki. 2. Pomoc na usamodzielnianie.
4. Wspieranie osób usamodzielnianych w aktywnym uczestniczeniu w życiu społecznym.	1. Organizowanie imprez integracyjnych dla wychowanków. 2. Uczestnictwo w zajęciach z autoprezentacji, motywacji i kompetencji społecznych.

Ważnym zadaniem dla organizatorów pieczy zastępczej jest odchodzenie od prowadzenia zbiorowych domów opieki zastępczej na rzecz placówek rodzinnych. Od dawna wskazano naukowo, że ta druga forma wpływa pozytywnie na rozwój młodego człowieka. Działania w tym obszarze są trudne do zrealizowania z wielu powodów m.in. wystarczającej liczby chętnych osób do prowadzenia rodzinnych domów dziecka.

Jednak działania w tym kierunku winny być podejmowane i intensyfikowane. Stąd Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w powiecie płockim uznaje te działania za ważne i wymagające określonych prac. W tab. 5 przedstawiono kierunki działania i sposób realizacji w celu szczegółowym „Dostosowanie systemu instytucjonalnych form pomocy dziecku i rodzinie do obowiązującej ustawy” w przedstawionym Programie¹⁵.

Tabela 5. Dostosowanie systemu instytucjonalnych form pomocy dziecku i rodzinie do obowiązującej ustawy

Kierunki działania	Sposób realizacji
1. Prowadzenie placówki opiekuńczo-wychowawczej typu rodzinnego.	1. Dostosowanie instytucjonalnych form pieczy zastępczej do obowiązującej ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
2. Funkcjonowanie na terenie powiatu Ośrodka interwencji Kryzysowej.	1. Pomoc w zakresie przeciwdziałania przemocy zwłaszcza dla rodzin biologicznych. 2. Możliwość skorzystania z porad specjalistów.

Jak można zauważyć, w tab. 1-5 cele szczegółowe obejmują pięć kategorii, które są istotne, na terenie powiatu płockiego, dla wspierania dzieci przebywających poza rodziną biologiczną oraz nowego ich otoczenia (pieczy zastępczej). W Powiatowym Planie rozpisano dla każdego celu szczegółowego kierunki działań jak i sposób realizacji, aby osiągnąć – zakładany cel.

Istotnym elementem w Programie jest sposób jego monitorowania. Założono, że monitorowanie będzie realizowane w oparciu o sprawozdanie z wykonania zadań oraz oceny stopnia osiągnięcia efektów¹⁶. Koordynatorem Programu jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Płocku. Koordynator programu przedkłada Radzie Powiatu i Zarządowi Powiatu coroczne sprawozdania ze swojej działalności. Założono, że Program ma charakter otwarty i będzie podlegał modyfikacji w zależności od występujących potrzeb i oczekiwań społecznych.

W Programie zastrzeżono, że harmonogram działań i limity, liczby odpowiednich rodzin zastępczych będą corocznie oceniane i modyfikowane w zależności od potrzeb i możliwości finansowych powiatu w zakresie rozwoju pieczy zastępczej¹⁷.

W Powiatowym Programie Pieczy Zastępczej dla powiatu płockiego założono rezultaty, jakie winien przynieść ten Program. Tymi założonymi rezultatami, są¹⁸:

1. Wzmocnienie systemu wsparcia dla rodzin niewydolnych wychowawczo, zagrożonych bezradnością opiekuńczo-wychowawczą oraz rodzin dysfunkcyjnych.

2. Zwiększenie świadomości społeczności lokalnej odnośnie wartości rodziny (działania profilaktyczne i promocyjne).

3. Tworzenie wewnętrznego systemu wspierania rodzin w oparciu o działania profilaktyczne we współpracy ze środowiskiem lokalnym.

4. Organizowanie i udostępnianie rodzinom zastępczym pomocy terapeutycznej i wsparcia (psychologicznego, pedagogicznego i prawnego).

5. Pozyskiwanie kandydatów do tworzenia i realizacji zadań rodzinnej pieczy zastępczej.

6. Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

7. Wsparcie istniejących rodzin zastępczych poprzez organizowanie specjalistycznych szkoleń mających na celu wzmocnienie ich kompetencji opiekuńczo-wychowawczych oraz poprzez prowadzenie grup wsparcia.

8. Zatrudnienie kandydatów celem udzielania pomocy rodzinom sprawującym pieczę zastępczą.

9. Zapewnienie kompleksowej pomocy osobom usamodzielnianym.

Przedstawiony Powiatowy Program Pieczy Zastępczej w powiecie płockim na lata 2012-2014, spełnia wymogi formalne i odpowiada zapisom ustawy. Program ten jest próbą wyznaczenia jak najlepszych kierunków działań w środowisku lokalnym w obszarze pieczy zastępczej. Wpisuje on się w politykę społeczną państwa.

W programie wskazano na konieczność podjęcia działań wspierających i wspomagających rodzinną pieczę zastępczą oraz usamodzielniających się wychowanków. Jednak należy zwrócić uwagę, że Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jednoznacznie podzieliła kompetencje między samorząd gminy i powiatowy w zakresie pracy z rodziną biolo-

giczną – co należy do zadań gminy, a organizacją pieczy zastępczej – co należy do zadań powiatu. W systemie tym nie do przecenienia jest praca z rodziną biologiczną oraz profilaktyka i wspieranie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej powinien być ostatecznością po wykorzystaniu przez gminę wszystkich możliwych form wsparcia rodziny biologicznej.

Jak można zauważyć Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2011, Nr 149 poz. 887 ze

zm.) nakłada szereg obowiązków na władze samorządowe gminne i powiatowe. Od jakości działań tych władz, ich zaangażowania i wrażliwości będzie zależała jakość życia dzieci na ich terenie. Żadne, nawet najlepsze zapisy ustawowe, jak i intencje ustawodawcy nie są w stanie zapewnić bezpieczeństwa i prawidłowego rozwoju dziecka, czy to w rodzinie naturalnej czy w pieczy zastępczej. Tylko człowiek, bezpośrednio opiekujący się dzieckiem decyduje o jego losie, wychowaniu i szczęściu. Prawne rozwiązania mogą co najwyżej pomagać w tych działaniach.

Przypisy

- ¹ J. Auleytner (red.), *Polityka społeczna stan i perspektywy*, Warszawa 1995.
- ² B. Balcerzak-Paradowska (red.), *Sytuacja dzieci w Polsce w okresie przemian*. Studia i Materiały, IPISS, Warszawa 1999.
- ³ H. Domański, *Hierarchie i bariery społeczne w latach dziewięćdziesiątych*, Instytut Spraw Społecznych, Warszawa 2000.
- ⁴ S. Golinowska (red.), *Polska bieda. Kryteria. Ocena. Przeciwdziałanie.*, IPISS, Warszawa 1997.
- ⁵ M. Grewiński, S. Kamiński, *Obywatelska polityka społeczna*, Wyd. Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa 2007.
- ⁶ D. Lalak, T. Pilch, *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Wyd. Akad. „Żak”, Warszawa 1999.
- ⁷ E. Marynowicz-Hetka, J. Piekarski, D. Urbaniak-Zajęc, *Pedagogika społeczna i praca socjalna. Przegląd stanowiska i komentarze.*, Wyd. „Śląsk”, Katowice 1998.
- ⁸ S. Pawlas-Czyż, *Praca socjalna wobec współczesnych problemów społecznych*, Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2007.
- ⁹ K. Piątek, K. Wódz, *Socjologia i polityka społeczna a aktualne problemy pracy socjalnej. Dylematy teorii i praktyki społecznej*, Wyd. Edukacyjne Akapit, Toruń 2004.
- ¹⁰ W. Sroczyński, *Wybrane zagadnienia pedagogiki społecznej. Funkcja środowiskowa i socjalna*, Siedlce 2011

FOSTER CARE PROGRAM DEVELOPMENT IN PŁOCK COUNTY

Summary

Based on County Program of Foster Care Development in Płock country in 2012-2014, there were presented tasks of the county which resulted from provisions of statutes. Polish legislation in Act of 2011 of supporting family and foster care system induced the necessity of elaboration of the above mentioned Program.

* * *

LISTA RECENZENTÓW kwartalnika „Notatki Płockie” w roku 2013

prof. zw. dr hab. Andrzej Chodubski
dr Grzegorz Gołębiewski
ks. prof. dr hab. Andrzej Gretkowski
dr Andrzej Kansy
doc. dr Wiesław Koński
prof. zw. dr hab. Eugeniusz Kwiatkowski
dr Andrzej Milke
dr Andrzej Jerzy Papierowski
prof. zw. dr hab. Paweł Samuś
prof. dr Tadeusz Stępień
dr hab. inż. Renata Walczak
prof. zw. dr hab. Danuta Walczak-Duraj

KS. JANUSZ WIŚNIEWSKI

PIĘĆDZIESIĄT LAT RAZEM

ROMOWIE W PŁOCKU

Abstrakt

Romowie to bardzo zróżnicowana wewnętrznie i zamknięta grupa etniczna rozproszona w Europie, obu Amerykach oraz części Azji. Społeczność romska, jej problematyka była marginalizowana i miała charakter lokalny. Dopiero Unia Europejska, w swoich dyrektywach i programach socjalnych jest szczególnie zainteresowana promowaniem multikulturalizmu i wieloetniczności w myśl hasła "Jedna wspólna, różnorodna Europa". Działania na rzecz ochrony romskiego dziedzictwa kulturowego oraz pomoc społeczności romskiej w sferze edukacji, dostępu do służby zdrowia, infrastruktury sanitarno-mieszkaniowej, pracy, usług i dóbr kultury powinny w dłuższej perspektywie przynieść wymierne rezultaty. Poszczególne państwa członkowskie korzystając ze środków unijnych realizują różne programy skierowane do społeczności romskiej. W Płocku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej od 2004 r. realizuje wiele projektów socjalnych i edukacyjnych, w których uczestniczy ok. 60 rodzin romskich mieszkających w Płocku.

Słowa kluczowe: Romowie w Płocku (1964-2014), programy unijne, MOPS.

Romowie to bardzo zróżnicowana wewnętrznie grupa etniczna rozproszona w Europie, obu Amerykach oraz w części Azji. Brak własnego terytorium na przestrzeni wieków zmuszał Romów do wędrownego trybu życia. Dane o ich liczebności wahają się od 8 do 15 milionów. Najnowsze badania nad pochodzeniem Romów wykazały, że pochodzą z Indii.

Dzieje Romów płockich są ściśle związane z losami Romów w powojennej Polsce. Po wojnie władze komunistyczne podjęły działania mające na celu tzw. produktywizację Romów i nakłonienie ich do osiedlania się. W 1950 r. została wydana instrukcja w sprawie rejestracji ludności cygańskiej, a w roku 1952 rząd podjął uchwałę w sprawie pomocy dla ludności cygańskiej przy przechodzeniu na osiadły tryb życia. W 1964 r. został wprowadzony zakaz podróżowania taborami i nasiliły się działania władz, utrudniające Romom wędrowanie. Ostro egzekwowano wobec nich ogólnie obowiązujące przepisy, głównie meldunkowe, sanitarne, drogowe, dotyczące obowiązku szkolnego oraz zgromadzeń publicznych. Wiosną tego roku Milicja Obywatelska przeprowadziła akcję ewidencyjno-kontrolną taborów. Wędrujących Romów „zachęcano” do osiedlania się, grożąc sankcjami w przypadku dalszego wędrowania. Poruszających się wozami Romów karano na mocy ustaw o zgromadzeniach (nielegalne przebywanie dużej liczby osób w jednym miejscu), o zwalczaniu chorób zakaźnych (zaniedbanie obowiązku szczepień ochronnych), o ochronie przeciwpożarowej (palenie ognisk w lesie, brak sprzętu gaśniczego), o realizacji obowiązku szkolnego (nieposyłanie dzieci do szkół). Surowe egzekwowanie tych przepisów, nakładanie na niepokor-

nych Romów kar grzywny i aresztu, wprowadzenie przyspieszonego trybu orzekania sądowego sprawiły, że stopniowo – do połowy lat 70. całkowicie ustał ruch taborów.

Wszystkie te ograniczenia obowiązywały także Romów osiedlanych w Płocku. Miejsce osiedlenia wybrali sami, kierując się przekonaniem, że w mieście zaplanowanym jako centrum polskiej chemii łatwo znajdą zajęcie i zarobek.

18 kwietnia 1964 roku przyjechali do Płocka kolorowym taborom, ulokowali się przy ulicy Norbertańskiej i zostali tam do listopada. Utrzymywali się z muzykowania i wróżenia. Na zimę Urząd Miejski przydzielił im mieszkania na ulicach: Misjonarskiej, Kwiatka, Kościuszki, Kolegialnej, Grodzkiej, Piekarskiej i na Cholerce. Były to kwatery bardzo skromne, często bez kanalizacji, z ogrzewaniem piecowym, które wymagało dużej ilości węgla. Zagospodarowanie w ciasnych lokalach nie było dla Romów łatwe, poza koniecznością przystosowania się do osiadłego życia były jeszcze kłopoty wynikające z sąsiedztwa, bo nie wszyscy płocczanie akceptowali romskich sąsiadów. Ówczesne obawy dotyczyły głównie kradzieży, chociaż nie odnotowano ani jednego zgłoszenia tzw. kradzieży sąsiedzkiej. Druga obawa wynikała z przekonania, że środowisko romskie jest nosicielem chorób i nie było to pozbawione podstaw, ponieważ wędrujących Cyganów dziesiątkowała przez długie lata gruźlica¹.

Pierwszy okres osiadłego życia Romów w Płocku nacechowany był wzajemną animozją polsko-romską, do której przyczyniły się przede wszystkim kobiety romskie, nachalnie wdzierające się do mieszkań z ofertą wróżenia, a właściwie dla kradzieży. Zaufania do nich nigdy

już środowisko miejskie nie odzyskało, nawet po 50 latach płocczanie nie wpuszczają do domów Cyganek, chociaż nie odmawiają wsparcia. Ciekawe, że początkowa niechęć, nawet przejawy nienawiści grupowej, zamieniły się w poszczególne sąsiedzkie przypadkach w zażyłość i wzajemną pomoc. Rodzinę M. mieszkającą na ulicy Piekarskiej wspierali finansowo i żywnościowo prawie wszyscy polscy sąsiedzi, ujmowani uprzejmością ojca rodziny i jego wybitnymi zdolnościami muzycznymi oraz urodą matki, zresztą ciężko chorej na gruźlicę. Żadne z dzieci Państwa M. nie było nigdy głodne lub obdarte, ale też żadne z nich nie ukończyło nawet szkoły podstawowej. Rodziców nie można było przekonać do sensowności wykształcenia. Nie wszystkie romskie rodziny, które zdecydowały się osiedlić w Płocku po roku 1964 wytrzymały ustabilizowany tryb życia. Większa ich część ruszyła w świat, niektórzy wyemigrowali do Niemiec, część do USA.

Nie powiodły się próby zatrudnienia Romów w Fabryce Maszyn Zniwnych, gdzie proponowano im pracę kowali. Nawet jeśli dawali sobie radę zawodowo, nie wytrzymywali w pracy ośmiu godzin, nie chcieli pracować na zmiany ani w godzinach nadliczbowych, pili w pracy².

Udało się natomiast pozyskać środowisko romskie do współpracy artystycznej. Młodzieżowy Dom Kultury „przygarnął” w roku 1965 muzyczną młodzież romską, oddał ją pod opiekę instruktorów i to okazało się pomysłem znakomitym. Młodzi Romowie chcieli ćwiczyć, szybko się uczyli śpiewu, tańca i gry na gitarze. Uwielbiali występy i uznanie publiczności płockiej, chętnie uczestniczyli w życiu społeczności MDK, zyskiwali przyjaciół, ufali opiekunom.

Zespół działał krótko, ponieważ częste zmiany składu uniemożliwiały systematyczną pracę. O likwidacji zespołu zdecydowali w gruncie rze-

czy romscy rodzice, którzy bali się jawnie zbyt zażytych związków dzieci romskich z polskimi, poza tym często znikali na długi czas, albo przepadali bez wieści. W grupie romskiej młodzieży przeważali Romowie Lovari - o ciekawych obyczajach i pięknym folklorze muzycznym. Jeszcze wtedy, za namową instruktorów, śpiewali w swoim języku stare pieśni cygańskie. Współczesne zespoły cygańskie czynią to dzisiaj bardzo rzadko. Przy okazji zajęć artystycznych Romowie otwierali się niekiedy w opowieściach o swoich zwyczajach. Starsi wychowankowie MDK pamiętają na pewno opowiadania o gotowaniu, myciu garnków nad rzeką (cygańską patelnię myje się po każdym użyciu cztery razy, za każdym razem inaczej), być może przechowali też w pamięci cygańskie baśnie i anegdoty, między innymi tę, że „życie jest za krótkie, żeby pracować”. O możliwości wzajemnego zrozumienia się, przy dobrej woli, świadczą dwa momenty z dziejów polsko - romskiej współpracy artystycznej w MDK. Polskie i romskie dzieci śpiewały piosenki po polsku i w dialekcie lowari.

Pięćdziesiąt lat od momentu osiedlenia płockich Romów konieczne jest postawienie pytań o dawne i obecne relacje między środowiskami zasiedziały płocczan i romskich przybyszów. W tym celu wylosowanym 28 osobom zaproponowano udział w ankiecie, zawierającej 5 pytań: 1. Czy Romowie są widoczni w Płocku? 2. Czy ma Pani/Pan kontakty ze środowiskiem romskim, jakie? 3. Jaka jest Pani/Pana ocena środowiska płockich Romów? 4. Czy rozważała Pani/Pan koncepcje rozwiązania problemów romskich? Czy może się Pani/Pan podzielić swoimi refleksjami? Ankietę przeprowadzono 28 lutego 2014 r. i zwrócono się tylko do stałych mieszkańców Płocka z wykształceniem co najmniej średnim. Informacje podstawowe o respondentach zawiera tabela 1.

Tabela 1. Uczestnicy wywiadu według wieku i wykształcenia

Grupa wiekowa, rocznik urodzenia		Liczba respondentów	Wykształcenie	Lata stałego pobytu w Płocku /przeciętnie/
I	1940-1952	8	Wyższe – 8 Średnie – 0	68
II	1951-1970	8	Wyższe – 7 Średnie – 1	52
III	1971-1990	10	Wyższe – 8 Średnie – 2	32
IV	Po roku 1990	2	Wyższe – 2 Średnie – 0	22
Razem		28	Wyższe – 25 Średnie – 3	43

Tabela 2. Kontakty ze środowiskiem Romów

Grupa	Liczba respondentów	Lata stałego pobytu w Płocku /przeciętnie/	Odpowiedzi			
			Są widoczni	Mam bliski kontakt towarzyski	Kontakty zawodowe	Nie mam żadnych kontaktów
I	8	68	8	1	2	5
II	8	52	8	---	3	5
III	10	32	8	---	3	7
IV	2	22	2	1	---	1
Razem	28	43	26	2	8	18

Na pytanie pierwsze: Czy Romowie są widoczni w Płocku? 26 odpowiadających potwierdziło, że są widoczni, ale mówiło przede wszystkim o ubóstwie tego środowiska rzucającym się w oczy na ulicach, w sklepach, w miejscach zamieszkania. Uwagi te nacechowane były przede wszystkim troską i współczuciem. W grupie IV - najmłodszych respondentów - jedna z osób podała, że „Romowie są częścią marginesu społecznego, którego nie da się uratować”.

Na pytanie o kontakty ze środowiskiem romskim starsi respondenci (8 osób) wypowiadali się dość obszernie. Ośmioro respondentów podało, że ma z Romami kontakty zawodowe, pracują w tych samych zakładach pracy, uczą romskie dzieci albo pracują z nimi jako lekarze - rehabilitanci lub działacze społeczni. Opinie na temat współpracy są zróżnicowane, największe trudności zgłaszają nauczyciele, narzekający że uczniowie pochodzenia romskiego są trudni wychowawczo. Jedna osoba (ponad 50 lat mieszkająca w Płocku) zachowuje przyjazne osobiste kontakty z dwiema rodzinami romskimi. Przyjaźń zrodziła się w niezwykłych okolicznościach, gdy w bardzo trudnej sytuacji rodzinnej (śmierć męża respondentki) Romowie zaproponowali, że zaopiekują się na kilka dni dziećmi. Rzeczywiście, bardzo troskliwie zajęli się córką i synem respondentki, dbali o dzieci nadzwyczajnie, starali się ze wszystkich sił złagodzić ból dzieci po stracie ojca. Respondentka powiedziała: „Nie potrafiłabym sama tak mądrze wytłumaczyć moim dzieciom sensu śmierci, jak uczynili to moi cygańscy przyjaciele, nigdy im nie zapomnę tego serdecznego wsparcia, tej dyskretnej opieki nade mną i moimi sprawami. W nieszczęściu są solidarni i bardzo uczuciowi”. Inny respondent

(z grupy najmłodszych) przyjaźni się z kolegą romskim, połączyła ich pasja muzyczna, razem grają w zespole rockowym. Respondent napisał: „Gramy w całej Europie od lat, z wieloma ludźmi pracowałem, ale przyjaciela mam tylko jednego, Romowie są w przyjaźni niezawodni”.

Osiemnaście osób przyznało, że nie ma żadnych osobistych kontaktów z grupą płockich Romów, a siedem osób oświadczyło, że starannie takich kontaktów unika; jedna osoba uważa, że różnice mentalności i obyczajowości w ogóle wszelki kontakt wykluczają.

Na pytanie o ogólną ocenę środowiska płockich Romów odpowiedzi były zróżnicowane: trzy osoby stwierdziły, że nie wyrobiły sobie zdania, 19 osób wypowiadało się negatywnie, zwłaszcza o niechęci Romów do pracy, o niskim poziomie higieny, o nieprzystosowaniu do życia miejskiego (uciążliwość sąsiedzka), na temat niechęci do nauki. Niektórzy stwierdzali, że ich niedobłą opinią pogłębił widok żebrzących nie tak dawno na ulicach Cyganów rumuńskich. Dwie osoby starszego pokolenia przyznały, że ukształtowane w dzieciństwie przekonanie o nieuczciwości Romów zbyt mocno w nich tkwi, aby mogli je zrewidować. Cztery osoby powiedziały, że w ogóle nie żywią zaufania do mniejszości narodowych. (tabela 3)

Dyskusja z respondentami na temat koncepcji rozwiązania problemów romskich wykazała, że osiemnaście osób nie ma orientacji w społecznych i prawnych staraniach o zmiany w życiu Romów. Aż 18 osób z 28 nie wierzy w powodzenie wysiłków instytucjonalnych w tej dziedzinie. Respondenci podkreślają, że dopóki sami Romowie nie zmienią swoich obyczajów i nie podejmą wysiłku kształcenia się, postęp będzie

Tabela 3. Ocena środowiska Romów płockich

Grupa	Liczba respondentów	Lata stałego pobytu w Płocku /przeciętnie/	Opinia o Romach płockich		
			Pozytywna	Negatywna	Nie mam zdania
I	8	68	3	5	---
II	8	52	1	6	1
III	10	32	2	6	2
IV	2	22	---	2	---
Razem	28	43	6	19	3

niemożliwy. W wypowiedziach kilku osób pojawił się argument długiej tradycji osobnego życia Romów i niechęci ich samych do ludzi spośród własnego kręgu. Brak wiary respondentów w rozwiązanie spraw Romów rzadko (2 osoby) jest nacechowany osobistą niechęcią, przeważa raczej troska i poczucie bezradności. Jeden z respondentów powiedział: „Romowie to jedna z tych spraw, z którą kłopoty ma cała Europa. Mści się na naszych wzajemnych stosunkach brak wiedzy o Romach, dopiero od niedawna upowszechniły się rzetelne opracowania, które pomagają cokolwiek zrozumieć. Myślę, że książki Jerzego Ficowskiego są znakomite, a kto czytał wiersze Papuszy, jest w stanie pojąć cygańską duszę”.

O rozległych planach i programach społecznych przygotowanych przez płocki MOPS wie 8 osób, ale odnosi się do nich sceptycznie. Czwooro respondentów jest przekonanych, że jednak da się, powoli, ale systematycznie wdrożyć programy społeczne do praktyki i zmienić w najbliższych latach sytuację płockich Romów. W wypowiedzi jednego z respondentów znalazła się ważna uwaga: „W końcu trzeba się pozbyć klaustrofobii narodowej, przyzwyczaić do inności Cyganów, Żydów, wyznawców prawosławia, unitów, mahometan itd. Stany Zjednoczone nie są dla mnie wzorem państwa ani wzorem kultury, ale życie nauczyło Amerykanów, że tylko akceptacja inności pozwala żyć razem i razem tworzyć. Zaczniemy więc od siebie”. (tabela 4)

Tabela 4. Koncepcja rozwiązania problemów środowiska Romów

Grupa	Liczba respondentów	Lata stałego pobytu w Płocku /przeciętnie/	Koncepcja rozwiązania problemów Romów		
			Możliwa - realna	Niemożliwa	Nie mam zdania
I	8	68	2	---	---
II	8	52	---	8	---
III	10	32	2	8	---
IV	2	22	---	2	---
Razem	28	43	4	18	---

Ostatnie pytanie kwestionariusza dotyczyło zainteresowania respondentów folklorem cygańskim. Okazuje się, że cieszy się wielkim zainteresowaniem i uznaniem; 22 respondentów chętnie ogląda w telewizji artystów romskich, bywa w Płocku na koncertach, śledzi festiwal w Ciechocinku, odwiedza lokale z cygańskimi zespołami muzycznymi. Jedna z respondentek wspomina: „W 1994 roku przychodziły do MDK dzieci romskie. Postanowiłam je zaangażować do teatru dziecięcego, który przygotowywał pastorałkę z okazji Świąt Bożego Narodzenia. Dzieci chętnie podjęły się uczestnictwa, szybko porozumiały się z całą grupą. W czasie prób zaproponowały, żeby rolę Dzieciątka powierzyć romskiej dziewczynce - ślicznej i ciemnej jak oliw-

ka. Nazwaliśmy pastorałkę: „Cygańskie skrzypczki grajcie Jezusowi...”. Spektakl został wystawiony między innymi w Teatrze Płockim i cieszył się wielkim powodzeniem. Muzycznie opracowali i wykonali piękną muzykę świetni muzycy: Edward Karpiński, Krzysztof Misiak na gitarze i Bogdan Rozumek na skrzypcach”³.

Respondenci starszego pokolenia skarżą się, że współczesne produkcje muzyczne zespołów romskich mało już przypominają dawne pieśni cygańskie i dawne wirtuozyjne wykonania, ale rozumieją, że muzyka też nie zastyga na zawsze w dawnym kształcie.

Przeprowadzone ankiety potwierdziły hipotezę na temat niedostatecznej wiedzy społeczeństwa o Romach, ich historii, tradycji, obyca-

Tabela 5. Stosunek do folkloru cygańskiego

Grupa	Liczba respondentów	Lata stałego pobytu w Płocku /przeciętnie/	Lubię, słucham, oglądam	Nie interesuje mnie	Nie mam zdania
I	8	68	8	---	---
II	8	52	7	1	---
III	10	32	6	2	2
IV	2	22	1	1	---
Razem	28	43	22	4	2

jach, nawet wśród ludzi wykształconych. Zmiany następują powoli, w znacznym stopniu dzięki transformacji ustrojowej po roku 1989 i po włączeniu problematyki romskiej do działań UE, ale przede wszystkim dzięki wielkiemu zaangażowaniu pracowników służb socjalnych.

W 2011 r. Główny Urząd Statystyczny przeprowadził Narodowy Spis Powszechny i do narodowość romskiej przyznało się 17049 osób, z czego 9899 uznało ją jako jedyną. Natomiast według „Ethnologue” w Polsce językiem romskim posługuje się ponad 35 000 osób.

Po 1989 r. transformacja ustrojowa w krajach Europy Środkowej i Wschodniej stworzyła szansę na modernizację społeczności romskiej w warunkach systemu demokratycznego. Politykę asymilacji zastąpiono polityką integracji. Wraz z procesem integracji europejskiej i akcesją krajów Europy Środkowo-Wschodniej do Unii Europejskiej, Romowie stali się największą mniejszością Europy. Dotychczas problematyka romska była marginalizowana i miała charakter lokalny. Unia Europejska jest szczególnie za-

interesowana promowaniem multikulturalizmu i wieloetniczności w myśl hasła: „Jedna wspólna, różnorodna Europa”. Działania na rzecz ochrony romskiego dziedzictwa kulturowego oraz pomoc społeczności romskiej w sferze edukacji, dostępu do służby zdrowia, infrastruktury sanitarno-mieszkaniowej, pracy, usług i dóbr kultury powinny w dłuższej perspektywie przynieść wymierne rezultaty. 29 czerwca 2000 r. UE wydała Dyrektywę wprowadzającą w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne. Dokument zakazuje dyskryminacji ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne. Wszystkie kraje UE wcieliły przepisy dyrektywy do swojego prawa krajowego. W grudniu 2007 r. Rada Europejska uznała po raz pierwszy w historii, że Romowie znajdują się w specyficznej sytuacji w całej Unii Europejskiej (UE). W swoich konkluzjach liderzy UE wezwali państwa członkowskie i Unię Europejską do stosowania wszystkich środków w celu poprawy dramatycznej sytuacji Romów. W 2008 r. UE opublikowała raport „EU instruments and policies for

Roma inclusion 2008". Według raportu społeczność romska rozrzucona po Europie jest dotknięta dużą stopą bezrobocia i biedą w większym stopniu niż inne grupy społeczne, średnia długość życia jest krótsza o 10-15 lat. Problemem jest także m.in. niski odsetek romskich dzieci uczęszczających do szkół. Szczegółowe dane nie są dostępne, ponieważ w wielu krajach prawo zabrania prowadzenia badań statystycznych pod kątem przynależności do danej grupy etnicznej.

W 2010 r. Komisja Europejska opublikowała komunikat Komisji do Rady Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie: „Integracja społeczna i gospodarcza Romów w Europie”. Czytamy w tym dokumencie, że „Integracja Romów jest też zgodna z priorytetem „wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu” strategii UE 2020, a w szczególności z jej projektem przewodnim pt. „Europejski program walki z ubóstwem”. Pełna integracja Romów może przynieść istotne korzyści gospodarcze dla naszych społeczeństw, szczególnie w krajach o zmniejszającej się liczbie ludności, które nie mogą sobie pozwolić na wykluczenie dużej części potencjalnych zasobów pracowników”. Komisja zachęca państwa członkowskie do podjęcia między innymi następujących działań: skorzystania z funduszy strukturalnych promujących równość szans i zwalczania segregacji, rozwijania odpowiednich narzędzi i metod oceny, jako warunku dla opracowania polityki w zakresie integracji Romów opartej na dowodach, na podstawie doświadczeń zebranych między innymi podczas oceny pilotażowego projektu integracji Romów, wykorzystanie informacji i pomocy technicznej, otrzymanej przez Komisję Europejską w zakresie skutecznego wykorzystania funduszy strukturalnych i funduszu rozwoju obszarów wiejskich do celów rozwiązywania problemów społeczno-gospodarczego wykluczenia Romów. Programy unijne od roku 2003 są realizowane w Polsce. Kultura romska potrzebuje upowszechniania, przede wszystkim ze względu na swą bogatą tradycję muzyczną oraz rzemiosło kowalskie⁴.

W całej Polsce jest zarejestrowanych 31 stowarzyszeń skupiających i promujących kulturę Romów. Największą organizacją, liczącą według sprawozdań zarządu 7,5 tys. członków, jest Stowarzyszenie Mniejszości Narodowej Cyganów w Polsce „Solidarność” z siedzibą w Kielcach. W Gorzowie Wielkopolskim (Międzynarodowe Spotkania Zespołów Cygańskich „Romane Dyvesa”) oraz w Ciechocinku (Międzynarodowy Festiwal Piosenki i Kultury Romów) odbywają się coroczne międzynarodowe festiwale kultury romskiej⁵. W 1990 r. w Polsce - w Serocku odbył się IV Światowy Kongres Romów. Od tego roku uka-

zuje się miesięcznik „Rrom p-o Drom” wydawany w Białymstoku. Zajmuje się życiem i kulturą społeczności romskiej w Polsce.

Z dokumentów MOPS w Płocku wynika, że w mieście żyje obecnie 60 rodzin romskich skupionych głównie wokół ulic: Grodzka, Kwiatka, Stary Rynek, Zduńska, Kazimierza Wielkiego, Misjonarska (po 1964 r. osiadło w Płocku 8 rodzin romskich)⁶. Poziom wykształcenia większości płockich Romów należy określić jako bardzo niski. Frekwencja uczniów romskich w szkole jest marna. Dzieci często wyjeżdżają z rodzicami na dłuższy czas, weekendy oraz dni świąteczne, które wydłużane bywają ponad miarę. Dziewczynki w wieku 13-16 lat są już kandydatkami na żonę. Po zamążpójściu młode mężatki najczęściej nie wracają do szkoły. Brak wykształcenia daje obraz społeczności romskiej jako zmarginalizowanej, wyłączonej z życia publicznego, żyjącej często z poczuciem krzywdy doznawanej ze strony przedstawicieli instytucji publicznych, których działań i uwarunkowań Romowie nie rozumieją. Sytuacja Romów w dobie przemian ustrojowych i gospodarczych uświadomiła liderom i działaczom romskim, że edukacja jest warunkiem koniecznym pełnosprawnego uczestnictwa w nowoczesnym świecie.

W 2000 r. Polska ratyfikowała Konwencję Ramową Rady Europy o Ochronie Mniejszości Narodowych, a rok później Rada Ministrów przyjęła do realizacji „Pilotażowy Program Rządowy na Rzecz Społeczności Romskiej na lata 2001-2003”. W 2004 r. rozpoczęto realizację „Rządowego Programu na Rzecz Społeczności Romskiej w Polsce”.

W 2003 r. w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Płocku powstała sekcja do spraw integracji mniejszości narodowych przed wejściem Polski do Unii Europejskiej. Przedstawiciele MOPS udali się do Małopolski, gdzie był realizowany rządowy Pilotażowy „Program na rzecz społeczności romskiej w latach 2001-2003”⁷. W Płocku, jak i w innych obszarach kraju, społeczność cygańska borykała się z wieloma problemami. Najważniejszy to niski poziom wykształcenia. Bardzo duży procent dzieci romskich nie uczęszcza regularnie do szkoły. Inne poważne problemy to: ubóstwo, bezrobocie, złe warunki mieszkaniowe, zły stan zdrowia, niski poziom higieny. Równocześnie Romowie charakteryzują się małą aktywnością na rzecz zmiany własnej sytuacji życiowej. W 2004 r. odbyły się konsultacje ze środowiskiem romskim o aktywnym udziale rodzin romskich w różnego rodzaju projektach. Wcześniej zorganizowano ognisko muzyczne dla dzieci romskich i pierwszy projekt w 2005 r. pt.: „Przedszkole jako możliwość zapewnienia dzieciom romskim właściwych warunków prawidłowego rozwoju oraz przygotowania do rozpo-

częcia nauki” mógł być realizowany. Od września 2013 r. w ramach projektu edukacją przedszkolną objęto siedmioro dzieci ze społeczności romskiej. Są to dzieci w wieku od 4 do 6 lat, które uczęszczają do trzech przedszkoli na terenie miasta Płocka. Dzieci romskie są rekrutowane do przedszkoli, klas zerowych i klas pierwszych na ogólnych zasadach, jakie oferuje system oświatowy w naszym mieście. Podobnie jak w przypadku ich polskich rówieśników, rodzice romscy muszą zalogować się w systemie i wypełnić elektronicznie „Kartę zgłoszeniową” do przedszkoli i szkół. Pomocą służy im pracownik Działu Integracji Społecznej MOPS oraz pracownicy poszczególnych placówek oświatowych. Dzieci romskie mają finansowany pobyt w przedszkolu z pełnym wyżywieniem, koszt zajęć dodatkowych (tj. rytmika, gimnastyka korekcyjna, język angielski, nauka tańca towarzyskiego). Poprzez edukację przedszkolną dzieci z rodzin romskich mają możliwość pokonania barier edukacyjno-adaptacyjnych i przygotowania do rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej w systemie zintegrowanym, natomiast społeczność lokalna ma możliwość dostrzeżenia walorów tradycji i kultury Romów. Innym bardzo ważnym aspektem tego programu jest uświadomienie rodzinom romskim, że edukacja przedszkolna jest koniecznym warunkiem pełnoprawnego uczestnictwa Romów w nowoczesnym świecie⁸.

Innym zadaniem realizowanym przez MOPS w ramach obszaru edukacji jest projekt: „Podręczniki i przybory szkolne dla uczniów romskich przełamaniem bariery finansowej dla ukończenia szkoły”. U podstaw tego projektu leży wyrobienie u rodziców dzieci romskich zmysłu przedsiębiorczości. Na początku roku szkolnego rodzice i dzieci udają się do sklepu lub hurtowni z przyborami szkolnymi, wybierając potrzebne im przybory na cały rok szkolny w ramach odpowiedniej kwoty przeznaczonej na jedną rodzinę. Następnie wspólnie z przedstawicielem MOPS dokonują zakupu i przez cały rok szkolny gospodarują zakupionymi przyborami. Podobnie dokonuje się zakupu niezbędnej odzieży i obuwia dla dwudziestu uczniów romskich ze szkoły podstawowej i gimnazjum z terenu miasta Płocka⁹.

W obszarze edukacji realizowany jest projekt pt. „Asystent edukacji romskiej”. Projekt jest realizowany od 2006 r. i jest to kontynuacja wcześniejszego, realizowanego w latach ubiegłych. Projekt angażuje społeczność cygańską, ponieważ przy realizacji tego zadania zaangażowana jest jedna osoba ze społeczności romskiej, która jest równocześnie zatrudniona w MOPS w Płocku w charakterze asystenta edukacji romskiej. Zadania asystenta są realizowane w trzech obszarach. Pierwszy to wszechstronna pomoc

uczniom romskim w kontaktach ze środowiskiem szkolnym. Polega ona na budowaniu wśród uczniów romskich pozytywnego obrazu szkoły i korzyści płynących z wykształcenia, wsparcie emocjonalne dla uczniów romskich, rozpoznawanie preferencji, talentów uczniów i troska o ich właściwy rozwój; rozpoznawanie potrzeb i ewentualnych problemów poszczególnych uczniów, przedstawianie uczniom praw i obowiązków oraz oczekiwań związanych z ich edukacją, kontrola frekwencji i postępów w nauce. Drugi obszar to współpraca z rodzicami uczniów romskich. Ta współpraca polega na pośredniczeniu między szkołą a rodzicami w sytuacjach konfliktowych, informowanie o zebraniach rodziców i kontrolowanie stałego w nich uczestnictwa, rozpoznawanie sytuacji rodzinnej i materialnej jako ewentualnych przeszkód w nauce dzieci. I ostatnie pole działania asystenta - współpraca ze szkołą. Współpraca polega na przekazywaniu wiedzy na temat kultury Romów i jej specyfiki, informowanie nauczycieli o problemach i potrzebach romskich uczniów, pomoc w wyjaśnianiu sytuacji trudnych i konfliktowych. Asystent szkolny ma 2013/2014 roku szkolnym pod swoją opieką 15 uczniów w szkołach podstawowych i w gimnazjum na terenie miasta Płocka¹⁰.

W ramach programów odnoszących się do szeroko rozumianej kultury jest realizowany projekt „Spotkania z kulturą romską”. Projekt ma na celu promowanie postawy otwartości na inne kultury, zarówno wśród społeczności polskiej jak i wśród samych Romów. Głównym celem projektu jest poprawa stanu wiedzy na temat społeczności romskiej wśród nie-romskiej większości, a w konsekwencji poprawa wizerunku Romów w społeczeństwie polskim oraz próba zmiany negatywnych stereotypów związanych z tą społecznością. Główne elementy spotkań to: pogadanka i krótki film na temat historii i kultury Romów, czytanie baśni romskich, prezentacja estradowego stroju romskiego, przedstawienie kilku utworów z repertuaru muzyki cygańskiej (śpiew i akordeon), nauka piosenki pt. „Ore, Ore...”, słuchanie muzyki cygańskiej w wykonaniu cygańskiego zespołu „ROMEN” z Płocka (CD i DVD), zajęcia plastyczne pt. „Flaga romska” – technika dowolna. Mieszkańcy Środowiskowego Domu wykazywali duże zainteresowanie romską kulturą, chętnie uczestniczyli w rozmowach z przedstawicielami ze strony romskiej. Muzyka romska i wspólna zabawa są zawsze miłymi elementami każdego spotkania. W 2013 r. zorganizowano 5 spotkań w Środowiskowym Domu Samopomocy, prowadzonym przez MOPS w Płocku¹¹.

Projekty realizowane przez MOPS w Płocku są bardzo pozytywnie oceniane przez przedsta-

wicielei władz centralnych. Kontrola zarządzana przez Wojewodę Mazowieckiego, która odbyła się w 2012 r., bardzo wysoko oceniła przebieg realizacji projektów. Nie wydała żadnych zaleceń, a tylko wskazywała na pozytywne aspekty programów edukacyjnych. Osoba prowadząca wszystkie projekty – pani Joanna Szmul otrzymała prestiżową Nagrodę Ministra Polityki Społecznej i Pracy za swoją działalność na rzecz społeczności romskiej.

W Płocku działa od ponad 30 lat zespół muzyczny Romen. Jest to dzieło Zbigniewa Kowalskiego, znanego raczej jako Parno Ray. Zespół w roku 2012, reprezentując Polskę, wystąpił z 45-minutowym koncertem podczas Cygańskiego Festiwalu w Sztokholmie. Sam lider zespołu Romen to przykład integracji romskiej mniejszości. Parno Ray urodził się w Polsce, w Gorzowie Śląskim. W latach sześćdziesiątych przyjechał do Płocka, gdzie ukończył szkołę muzyczną, założył rodzinę. Założony przez niego w 1980 r. zespół (wówczas aż 36-osobowy!) od ponad 30 lat krzewi kulturę romską, występując na mniejszych i większych imprezach miejskich i reprezentując nasze miasto (a także sławiąc je, bo w piosenkach zespołu nietrudno odnaleźć płockie akcenty) na różnych cygańskich festiwalach na całym świecie¹².

Od ponad pięciuset lat Polacy i Romowie żyją i mieszkają obok siebie. Corocznie 8 kwietnia na pamiątkę I Światowego Kongresu Romów w Orpington jest obchodzony Międzynarodowy Dzień Romów. Odbywają się koncerty i spotkania, które mają służyć otwarciu granic międzyludzkich i międzysąsiedzkich. W lipcowy weekend płocki rynek opanowuje muzyka i tańce w wykonaniu cygańskich zespołów z kraju i z zagranicy.

Brak wiedzy o tradycjach i kulturze mniejszości etnicznych rodzi lęk i brak zaufania, co prowadzi w konsekwencji do nietolerancji i niechęci, dlatego działalność MOPS w Płocku skierowana na realizację programów socjalnych dla społeczności romskiej jest dobrym przykładem troski o „Młodsze i mniejsze Brata”, który mieszka na tej samej ulicy, w tym samym budynku, często pod podobnym numerem. Wszystkie programy realizowane przez miejską instytucję wpisują się w działania w ramach polityki społecznej, w obszar wyrównywania szans. Jednak bez świadomego udziału mieszkańców Płocka i ich bezpośredniego zaangażowania, zrozumienia Romów, ich odmienności, a jednocześnie ich polskiej tożsamości, nie zbliżą obu narodowości żyjących od wieków na Mazowieckiej Ziemi.

Przypisy

1. kb, *Romowie są w Płocku już 50 lat. Rocznica przyjazdu 18 kwietnia*, „Gazeta Wyborcza - Płock” 2014 z 24 lutego, s. 23.
2. Relacja Czesława Ambroziaka z dnia 22 lutego 2012 r., archiwum Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku.
3. Relacja Romy Ludwiczak-Mierzejewskiej z 27 lutego 2014 r. Zob. także R. Ludwiczak-Mierzejewska, *Nastolatek w poszukiwaniu tajemnicy teatru*, Płock 1999, s. 30.
4. W 1979 r. w Muzeum Okręgowym w Tarnowie powstał osobny dział gromadzący zbiory, dokumentację naukową oraz ikonografię dotyczącą kultury i historii Romów. <http://www.muzeum.tarnow.pl/>
5. M. Chmielewski [w:] G. Gudaszewski, M. Chmielewskim, *Wyznania Religijne i Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2006-2008*, Warszawa GUS 2010, s. 150.
6. W. Kowalski, *Romowie w Płocku*, „Notatki Płockie” 2003, nr 2, s. 49-53
7. Relacja Joanny Szmul, pracownika Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, z 1 marca 2014 r.
8. Tamże.
9. Relacja Anny Zielińskiej – asystenta edukacji romskiej, pracownika MOPS, z 2 marca 2014 r.
10. Tamże.
11. Relacja Joann Szmul, pracownika Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, z 1 marca 2014 r.
12. Relacja Anny Zielińskiej - asystenta edukacji romskiej, pracownika MOPS, z 2 marca 2014 r.

FIFTY YEARS TOGETHER. ROMANI PEOPLE IN PŁOCK

Summary

Romani people are internally diversified and closed ethnical group dispersed in Europe, both Americas and parts of Asia. Romani society and its problematic issues were marginalized and were of local character. It is European Community through its directives and social programs that is particularly interested in promotion of multiculturalism and multi-ethnicity according to the term 'One common, diversified Europe.' The actions to protect Romani cultural heritage and the help to Romani society in education, access to healthcare, sanitary-residential infrastructure, work, services and cultural property should in the long term bring some measurable results. Using the EU programs resources, the member countries realize various programs oriented at Romani society. In Płock the City Centre of Social Help (MOPS) since 2004 has been realizing a lot of social and educational projects which span about 60 Romani families living in Płock.

RECENZJA

BARBARA EWA GIERULA, *Naprzeciw wyzwaniom. NSZZ „Solidarność” w społeczności lokalnej Gostynina, Region Płock (1980-1990)*, Wyd. Towarzystwo Naukowe Płockie, Płock 2013, ss. 376, fotografie.

Napisana przez Barbarę Gierulę książka poświęcona jest działalności NSZZ „Solidarność” w Gostyninie w latach 1980-1990. Opracowana została pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. Michała M. Grzybowskiego i początkowo miała być doktoratem autorki. Praca ma charakter pionierski, jest to bowiem pierwsze opracowanie tego typu w regionie płockim. Wydany kilka lat temu przez Jacka Pawłowicza zbiór dokumentów z zasobów Instytutu Pamięi Narodowej ma inny charakter i dotyczy w absolutnej większości Płocka¹. Podobnie jest z opracowaniem dziejów „Solidarności” w Regionie Płockim w latach 1980-1981. Jest tam wprawdzie tekst B. Gieruli na temat „Solidarności” gostynińskiej, jednak autorka potraktowała temat skrótowo i nie wyszła poza 13 grudnia 1981 r.²

Barbara Gierula jest chyba jedną z niewielu osób, które mogły podjąć ten temat. W latach 80. była zaangażowana w działalność „Solidarności” oświatowej w Gostyninie. Jej mąż - Zygmunt - był czołowym działaczem Związku w mieście i członkiem Zarządu Regionu Płockiego. Barbara Gierula po 1989 r. była przewodniczącą Międzyzakładowej Komisji Oświaty i Wychowania „Solidarności” w Gostyninie, przewodniczącą Zarządu Oddziału „S” w Gostyninie, członkiem Zarządu Regionu Płockiego i radną powiatu gostynińskiego. Z racji więc swojej aktywności związkowej i społecznej doskonale zna historię gostynińskiej „Solidarności” i jej działaczy.

Praca B. Gieruli składa się z trzech rozdziałów:

I – Powstanie nowego związku, jego rola w zakładach pracy i na terenie miasta

II – Stan wojenny, jego konsekwencje i reperkusje

III – Odrodzenie związku, „Solidarność” w życiu społecznym i politycznym.

Opracowanie zaopatrzone jest w indeks nazwisk, bardzo obszerną bibliografię oraz aneksy – przede wszystkim fotokopie i kserokopie licznych dokumentów, dotyczących gostynińskiej „Solidarności”. Nie brakuje też zdjęć, publikowanych w większości po raz pierwszy.

Autorka oparła się o szeroką kwerendę archiwalną w Instytucie Pamięi Narodowej w Warszawie, Bydgoszczy, Łodzi i Gdańsku oraz Archiwum Państwowym w Płocku. Wykorzystała też archiwa „Solidarności” Regionu Płockiego i Oddziału gostynińskiego, liczne relacje i wspomnienia świadków i uczestników opisywanych wydarzeń. Zaliczyć do nich należy także własne

wspomnienia i spostrzeżenia oraz relacje męża - Zygmunta Gieruli. Poza tym wykorzystata prasę lokalną i regionalną i opracowania naukowe. Jest to więc bardzo solidna baza źródłowa, pozwalająca na wszechstronną charakterystykę działalności „Solidarności” w Gostyninie.

W pierwszym rozdziale omówiła sytuację społeczno-polityczną w Gostyninie w latach 70. XX w. i okoliczności powstania struktur NSZZ „Solidarność” w miejscowych zakładach pracy. Pierwszym przewodniczącym Związku został Bogdan Wójcik, zastąpiony potem przez Michała Kubiaka. W początkach swojej działalności „Solidarność” koncentrowała się na rozbudowie organizacji oraz sprawach pracowniczych i społecznych. W nieuchronny sposób prowadziło to do konfliktów z władzami partyjnymi i państwowymi Gostynina. Władze jednak ugięły się pod naciskiem Związku i odwołały dyrektorów kilku największych zakładów Gostynina. Nowy dyrektor w „Polamie” został wyłoniony w konkursie, co wówczas było metodą bardzo nowatorską.

Działalność Związku została przerwana wprowadzeniem stanu wojennego 13 grudnia 1981 r., czego dotyczy rozdział drugi. Z Gostynina początkowo internowano trzech działaczy, a do końca grudnia 1981 r. - kolejnych pięciu. Autorka sięgnęła do ich relacji, obrazowo opisujących okoliczności zatrzymania. Szczególnie brutalnie potraktowany został Jan Majewski. Strajk okupacyjny, podjęty w zakładach „Mera” został rozbity, nastąpiły aresztowania i internowanie czołowych działaczy z terenu Gostynina. Zaczęły się różnego rodzaju represje wobec działaczy „Solidarności”. 30 sierpnia 1982 r. internowano następnych pięciu działaczy „S”. W listopadzie 1982 r. Zygmunt Gierula oraz czterech innych miejscowych działaczy zostało na kilka tygodni powołanych na ćwiczenia wojskowe, co było ukrytą formą represji. Rezerwiści wykonywali ciężkie prace fizyczne nie mające nic wspólnego ze szkoleniem wojskowym. Mimo to lokalni działacze stopniowo podejmowali aktywność opozycyjną, w czym duże wsparcie okazał im Kościół. Księża organizowali pomoc dla aresztowanych i ich rodzin, odprawiali patriotyczne nabożeństwa i prowadzili pielgrzymki, m.in. do pobliskiego Głogowca, który stał się centrum spotkań działaczy „Solidarności” z Regionu Płockiego.

W rozdziale III Autorka przedstawiła sytuację w Gostyninie w końcu lat 80. do wyborów samorządowych w 1990 r. Rozmowy Okrągłego stołu i wybory czerwcowe w 1989 r. zaktywizowały także gostynińską „Solidarność”, która wyszła z konspiracji i rozpoczęła jawną działalność. Działacze Związku włączyli się w kampanię wyborczą Komitetu Obywatelskiego „Solidarność”, rozprowadzając ulotki i materiały informacyjne oraz organizując spotkania z kandydatami na posłów i senatorów, reprezentujących Komitet Obywatelski „Solidarność”. Po zwycięstwie wyborczym w czerwcu 1989 r. Związek się odrodził i podjął legalną działalność w zakładach pracy. Wkrótce zaczęto przygotowania do udziału w wyborach samorządowych. „Solidarność” wystawiła własnych kandydatów, którzy uzyskali większość w Radzie Miasta i Gminy. Od tego czasu to miejscowi działacze „Solidarność” przejęli odpowiedzialność za funkcjonowanie miasta, obejmując funkcje przewodniczącego Rady (Z. Gierula) i burmistrza (M. Jasiński).

Praca B. Gieruli ma duży walor poznawczy, ponieważ - jak już wspomniano - jest to pierw-

sze opracowanie na temat gostynińskiej „Solidarności”. I sądząc z ilości podawanych faktów i wykorzystanych źródeł pozostanie nim na długo. Książka jest oczywiście ważna przede wszystkim dla mieszkańców Gostynina: starsi przypomną sobie wydarzenia sprzed lat, młodszy zapoznają się z nimi, konfrontując je z opowiadaniem swoich rodziców i dziadków. Książka przywołuje szereg nazwisk lokalnych działaczy miejscowej „Solidarności”, którym należy się uznanie i upamiętnienie za aktywność i niezłomną postawę w tych trudnych czasach.

Uwagę zwraca bardzo oryginalna okładka, według projektu Mariusza Gieruli, na której widzimy akwarelę gostynińskiej wieży ratuszowej autorstwa Pawła Tencera z dodanymi dwoma dużymi orłami, z których jeden - w koronie - siedzi na ratuszu, a drugi nadlatuje z flagą „Solidarności”. Wokół ratusza latają czarne wrony. Oczywiście okładka w dowcipny sposób nawiązuje do WRON-u i zwycięstwa „Solidarności”.

Praca napisana jest językiem łatwym w odbiorze i czyta się ją z dużym zainteresowaniem. Wszak autorka jest emerytowaną nauczycielką języka polskiego i językiem ojczystym włada w sposób nienaganny. Wydanie książki było możliwe dzięki wsparciu finansowemu komisji zakładowych „Solidarności” z Płocka i Gostynina. Opracowania redakcyjnego podjął się sekretarz generalny TNP doc. dr Wiesław Koński.

Trudno wskazać na jakieś konkretne niedostatki opracowania, które oparte jest o szeroką bazę źródłową. Dla części czytelników może nim być nieco zbyt emocjonalny język B. Gieruli w odniesieniu do rzeczywistości komunistycznej, działań władzy i Służby Bezpieczeństwa. Autorka, zaangażowana osobiście w opisywane wydarzenia często używa języka publicystyki historycznej, nie kryjąc swojego stosunku do byłej już władzy.

Jak zwykle w tego typu pracach część bohaterów wydarzeń może się czuć niedowartościowana i niedoceniona, inni - zaangażowani po stronie komunistycznej - pewno woleliby, żeby o nich nie wspominać, ale jest to specyfika podejmowania historii najnowszej, która dotyczy osób jeszcze żyjących. Niemniej warto było podjąć to ryzyko, bo powstała praca bardzo interesująca i wartościowa, która w środowisku gostynińskim powinna spotkać się z żywym zainteresowaniem.

Grzegorz Gołębiowski

Przypisy

¹ *Nieznane świadectwa. Opozycja i opór społeczny w województwie płockim w tajnych dokumentach Służby Bezpieczeństwa*, wstęp, wybór i opracowanie J. Pawłowicz, Toruń 2005.

² *17 miesięcy. Narodziny wolności 1980-1981*, praca zbiorowa pod red. B. Konarskiej-Pabiniak, Płock 2006.

BIBLIOGRAFIA MAZOWSZA PŁOCKIEGO za okres 1 I - 31 III 2013 r.

I. DZIAŁ OGÓLNY

Bibliografie

1. **Bibliografia Mazowska Płockiego za okres 1 I - 31 III 2012 r.** / oprac. Małgorzata Bielak, Elżbieta Dobroń, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska. // Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 59-71

Czasopisma regionalne i lokalne

2. **Aktualności Teatru Płockiego**/red. kolegium. – 2013, [R. 5], nr styczeń-luty. -Płock : Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego, 2013. – Niereg.
3. **Auto Kurier Płock i region:** dwutygodnik informacyjno-reklamowy. – 2013, [R. 13], nr 1(393)–6(398). – Płock: [b.w.], 2012. – Dwutyg.
4. **Biuletyn Informacyjny Powiatu Gostynińskiego**/red. nac. Andrzej Adamski. – 2013, [R. 3], nr 13 (marzec). – Gostynin: Powiat Gostyniński, 2013. – Mies. – ISSN 2084-0896
5. **Biuletyn. Kwartalnik Okręgowej Izby Lekarskiej w Płocku**/red. nac. Joanna Sokołowska. – 2013, [R. 23], nr 1/117–Płock : OIL, 2013. – Kwart. – ISSN 509–0051
6. **Biuletyn Muzealny:** kwartalnik Muzeum Mazowieckiego w Płocku/red. nac. Leonard Sobieraj. –2013, [R.13], nr 1/29. – Płock : Muzeum Mazowieckie, 2013. – Kwart. – ISSN 1734–6935
7. **Czas Wisły : bezpłatny magazyn piłkarskiej Wisły.** –2013, nr 1, 2. – Płock: Wisła Płock SA, 2013. – Niereg.
8. **Echo Mochowa:** Biuletyn Informacyjny Samorządu Gminnego/red. zespół. – 2013, nr 58 (marzec). – Mochowo: Urząd Gminy, 2013. – Niereg.
- 8a. **Edukacja Otwarta /Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica:** [red. nac. Anna Frąckowiak]. – 2012, [R.11], nr 2. – Płock: SWPW, 2012. – Półroc. – ISSN 1642–5227
9. **Extra Płock**/red. nac. Marek Tucholski. – 2013, [R.1], nr 1–2. –Płock: Płockie Media Marek Tucholski, 2013. – Niereg.
10. **FanFary:** Czasopismo Parafii św. Bartłomieja w Płocku/Red. zespół, opiekun ks. Wojciech Kruszewski. – 2013, [R. 9], nr 1(42). – Płock: Parafia św. Bartłomieja, 2013. – Niereg.
11. **Fundusze Europejskie dla Mazowsza**/red. Ilona Nasiadka, Marianna Jeż, Michał Nędziałak. – 2013 [R. 4], nr 1. – Warszawa: Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych, 2013. – Kwart. – ISSN 2082–3517
12. **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Mazowsza:** Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013/red. Ilona Nasiadka, Magdalena Kubacz, Michał Nędziałak. – 2013 [R. 4], nr 1. – Warszawa: Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych, 2013. – Kwart. – ISSN 2082–3436
13. **Galeria Reklamy:** bezpłatny dwutygodnik informacyjno-reklamowy/[red. nac. K. Falkowska. –2013, [R. 2], nr 16-26. – Płock : Expert–cars, Brwilno, 2013. – Dwutyg. – ISSN 2299–2731
14. **Gazeta Łącka:** Informator Urzędu i Rady Gminy w Łącku / red. zespół, przewod. Alicja Zbyszewska. – 2013, [R. 19], nr 1(58) marzec. – Łąck: UG, 2013. – Niereg. – ISSN 2299 –0372
15. **Gazeta Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica**/red. nac. Kamila Bielińska. – 2013, [R. 20], nr 37. – Płock: SWPW, 2013. – Półroc. – ISSN 1425–2740
16. **Gazeta Wyborcza**/red. nac. Adam Michnik. – 2013, nr 1–76. – Warszawa: Agora SA, 2013. – Dz. – ISSN 0860–908X
Zawiera dod. „Gazeta Wyborcza Płock”; red. nac. Arkadiusz Adamkowski.
17. **Głos PSML–W.** – 2013, [R.9], nr 12 (marzec). – Płock: Płocka Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa, 2013. – Niereg.
18. **Głos Słupna:** Gminny Biuletyn Informacyjny/red. Emilia Adamkowska. – 2013, nr 30 marzec. – Słupno: UG, 2013. – Niereg.
19. **Głos Trzepowa.** – 2013, [R. 2], nr 3-5. – Płock: Parafia św. Aleksego, 2013. – Mies.
20. **Gość Niedzielny:** tygodnik katolicki/red. nac. ks. Marek Gancarczyk. – 2013, R. 90, nr 1–13. – Katowice: Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej w Katowicach, 2013. – Tyg. – ISSN 0137–7604
Zawiera dod. „Gość Płocki”.
21. **Humanizacja Pracy** / Fundacja Humanizacja Pracy, Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica w Płocku; [red. nac. Danuta Walczak–Duraj]. – 2013, nr 1(271). – [S.l.]: FHP; Płock: SWPW, 2013. – Kwart. – ISSN 1643–7446
22. **In Puls:** miesięcznik. Magazyn Lokalny/red. nac. Marcin Alan Jelec. – 2013, [R. 1], nr 02. – Płock: InPuls W.A.R., 2013. – Mies.
23. **Kontakt:** Biuletyn Informacyjny Burmistrza i Rady Miejskiej w Drobinie/red. nac. Sławomir Wiśniewski. – 2013, nr 85 (marzec). – Drobin: UMiG, 2013. – Kwart. – ISSN 1730–8208
24. **Kronika Mazowiecka:** Pismo Samorządu Województwa Mazowieckiego/red. nac. Elwira Kasprzak. – 2013, [R. 11], nr 1(119)-3(121). – Warszawa: Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego, 2013. – Mies. – ISSN 1730-749X
25. **Kurier Sierpecki**/red. nac. Anna Matuszewska. – 2013, [R.5], nr 1-13. – Sierpc: Mazowiecka Agencja Prasowa, Klaudiusz Kwieciński 2013. – Tyg. – ISSN 2080-1556
26. **Lokalna Gazeta Kutna i Regionu:** plus Łęczycza, Gostynin /red. nac. Patryk Ślęzak. – 2013, [R. 4], nr 189–201. – Kutno: „IMEDIA”, 2013. – Tyg. – ISSN 2080-2269
27. **M jak Miszewko**/red. zespół. – 2013, [R. 8], nr 01(74)-03(76). – Miszewko Strzałkowskie: Parafia św. Mikołaja, 2013. – Mies.
28. **M 4:** gazeta Mazowieckiej Spółdzielni Mieszkaniowej/red. zespół. – 2013, [R. 2], nr 1 (marzec). – Płock: Skiwer Enterprises, 2013. – Dwumies.
29. **Mariawita:** pismo Kościoła Starokatolickiego Mariawitów/red. Kolegium. – 2013, [R. 55], nr 1-3. – Płock: Kościół Starokatolicki Mariawitów, 2013. – Mies. – ISSN 0209–3103
30. **Mazowiecka Szwajcaria:** Brudzeń Duży zaprasza: bezpłatne pismo społeczno-kulturalne Towarzystwa Przyjaciół Gminy Brudzeń im. Pawła Włodkowica/red. nac. Andrzej Dwojnych. – 2013, [R. 13], [właśc. R. 11], nr 1(29–30). – Brudzeń Duży: TPGB, 2013. – Dwumies. – ISSN 1642-9214
31. **Mazowiecki Rynek Pracy:** Biuletyn Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Warszawie/red. nac. Wiesława Lipińska. – 2013, R. 10, nr 1(51). – Warszawa: Wojewódzki Urząd Pracy, 2013. – Dwumies. – ISSN 2082-856X
32. **Meritum:** Mazowiecki Kwartalnik Edukacyjny/red. nac. Janina Ziętek. – 2013 [R. 8], nr 1(28). – Warszawa: Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów, 2012. – Kwart. – ISSN 1896-2521
33. **Miasto Płock i okolice:** bezpłatne pismo informacyjno-promocyjne/red. nac. Tomasz Krajewski. – 2013. [R.7], nr 36. – Płock: Wydawnictwo TOM-PRESS, 2013. – Niereg.
34. **MiastOlŻyje:** płocki miesięcznik kulturalny/oprac. Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki i Wydział Promocji i Informacji Urzędu Miasta Płocka. – 2013, [R. 2], nr 1-3. – Płock: Urząd Miasta, 2013. – Mies.

- 35. Miesięcznik Politechniki Warszawskiej:** Pismo Społeczności Akademickiej PW/red. zespół pod kier. Iwony Kolińskiej. – 2013, R. 16, nr 1(181)-3(183). – Warszawa: Politechnika Warszawska, 2013. – Mies. – ISSN 1640-8411
- 36. Nasz Płock:** bezpłatny magazyn mieszkańców Płocka i Mazowsza Płockiego/red. nac. Jan Bolesław Nycek. – 2013, [R.10], nr 1. – Płock: Wydawnictwo MAROW – Jan Bolesław Nycek, 2013. – Niereg. – ISSN 1713-5484
- 37. Nasz Sierpc:** biuletyn Rady i Burmistrza/red. kolegium. – 2013, nr 1. – Sierpc: Urząd Miasta, 2013. – 2013. – Kwart.
- 38. Nasza Gmina Nasze Miejsce:** miesięcznik wydawany przez Gminę Mała Wieś. – 2013 [R. 2], nr 1. – Mała Wieś: [Gmina Mała Wieś], 2013. – Mies.
- 39. Nasza Gmina Radzanowo:** monitor samorządowy gminy Radzanowo/red. zespół. – 2013, [R. 3], nr 6 marzec. – Radzanowo: Urząd Gminy, 2013. – Kwart. – ISSN 2084-0853
- 40. Nasza Gmina:** informator Gminy Stara Biała/red. zespół. – 2013, [R. 3], nr 1(6). – Stara Biała: Urząd Gminy, 2013. – Kwart.
- 41. Nasza Katedra:** biuletyn informacyjny Parafii pw. św. Zygmunta przy Bazylice Katedralnej pw. Wniebowzięcia NMP w Płocku/red. ks. Dariusz Nowotka, kl. Krzysztof Stawicki, Jakub Szczepański przy współpracy ks. kan. Marka Zawadzkiego i s. Hiacenty. – 2013, [R. 4], nr 1(52)–9(60). – Płock: Parafia św. Zygmunta, 2013. – Tyg.
- 41a. Notatki Płockie:** kwartalnik Towarzystwa Naukowego Płockiego/[red. nac. Wiesław Koński]. – 2013, [R. 57], nr 1/34. – Płock: TNP, 2013. – Kwart. – ISSN 0029-389X
- 42. Orlen Ekspres:** magazyn wewnętrzny Polskiego Koncernu Naftowego ORLEN Spółka Akcyjna/red. nac. Renata Krawczyńska. – 2013, [R.14], nr 1-3. – Płock: PKN ORLEN SA, 2013. – Mies. – ISSN 1641-0629
- 43. Powiat Płocki:** Biuletyn Samorządowy/red. nac. Urszula Tomaszewska. – 2013, nr 55: styczeń-marzec. – Płock: Rada i Zarząd Powiatu w Płocku, 2013. – Kwart. ISSN 1507-6652
- 44. Sierpecka Fara:** pismo Parafii p.w. Św. Wita, Modesta, Krescencji. Na prawach maszynopisu/red. zespół. – 2013, nr 01(195)-03(197). – Sierpc: Parafia p.w. Św. Wita, Modesta, Krescencji, 2013. – Mies.
- 45. Słowo Gozdowa:** biuletyn Wójta i Rady Gminy/red. zespół. – 2013, nr 1(52). – Gozdowo: Urząd Gminy, 2013. – Kwart. – ISSN 1896-172X
- 46. Sportowiec Płocki/red.** Rafał Jerzy Wereszczaka. – 2013, [R.3], nr 1(23)-3(25). – Płock: Skiwer Enterprises, 2013. – Mies. – ISSN 2082-8780
- 47. Spotkanie/red.** zespół. – 2013, [R. 7], nr 1(74)-3(76). – Rogozino: Parafia św. Faustyny Apostołki Bożego Miłosierdzia, 2013. – Mies.
- 48. Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2012/red.** Andrzej Kansy. – 2013. – Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 2013. – Rocz. – ISSN 1233-6696
- 49. Studia Mazowieckie/red.** nac. Zbigniew Ptasięwicz. – R. 8/15(2013), nr 1. – Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, 2013. – Niereg. – ISSN 1231-2797
- 50. Trendy Rozwojowe Mazowsza/[Red. nac. Zbigniew Strzelecki].** – 2013, nr 9. – Warszawa: Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, 2013. – Niereg. – ISSN 2084-5669
- 51. Tygodnik Płocki/red.** nac. Tomasz Szatkowski. – 2013, [R. 41], nr 1-13. – Płock: Dziennikarsko-Wydawnicza Spółdzielnia Pracy „AKAPIT”, 2013. – Tyg. – ISSN 0208-6992
- 52. U Świętego Marcina:** pismo Parafii Św. Marcina w Słupnie/red. nac. Andrzej Dzięgielewski/. 2013, [R. 3], nr 1(14)-3(16). – Słupno: Parafia św. Marcina, 2013. – Mies.
- 53. W Duchu i Prawdzie:** katolicka gazeta gostynińska/red. nac. Janina Przygocka. – 2013, R. 20, nr 1(210)-4(213). – Gostynin: Parafia św. Marcina, 2013. – Mies. – ISSN 1425-4727
- 54. Wieś Mazowiecka:** Miesięcznik Mazowieckiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Warszawie/red. nac. Ewa Gregorczyk. – 2013 [R. 15], nr 1(153)-3(155). – Warszawa: Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego, 2013. – Mies. – ISSN 1507-4714
- 55. Wieści Gminne:** pismo Urzędu Gminy Bielsk. – 2013, nr 24(1). – Bielsk: Urząd Gminy, 2013. – Niereg.
- 56. Wieści z Ziemi Sochaczewskiej:** Magazyn Informacyjny Starostwa Powiatowego w Sochaczewie/red. Marcin Podsek. – R. 6(2013), nr 1(38)-2(39). – Sochaczew: Starostwo Powiatowe w Sochaczewie, 2013. – Niereg. – ISSN 1898-9756
- 57. Wieści z nad Wisły/red.** Ewa Smuk-Stratenwerth, Malwina Rzepecka. – 2013, [R. 20], nr 87 marzec. – Grzybów: Stowarzyszenie „Ziarno”, 2013. – Niereg. – ISSN 1643-7810
- 58. Zeszyty Jagiellońskie:** Pismo Uczniów, Nauczycieli i Przyjaciół LO im. Króla Władysława Jagiełły w Płocku/opiekun zespołu Wiesław Kopec. – 2013, [R. 13], nr 81. – Płock: LO im. Wł. Jagiełły, 2013. – Niereg.
- 59. Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Nauki Ekonomiczne/[red. nac. Krzysztof A. Kuczyński].** – T. 17(2013). – Płock: Wydawnictwo PWSZ, 2013. – Niereg. – ISSN 1644-888X
Tyt. okł.: Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne
- 60. Ziemia Wyszogrodzka:** biuletyn informacyjny. red. zespół. – 2013, R.3, nr 01/8 – Wyszogród: Urząd Gminy i Miasta Wyszogród, 2013. – Niereg.

Poszczególne okręgi i miejscowości

Sierpc

- 61. JAM.:** Taki był rok 2012: podsumowanie minionych 12 miesięcy/JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 1, s. 12-13; nr 2, s. 12-13 il.

Pamiętniki. Wspomnienia

- 62. GOŁĘBIEWSKI, Zdzisław.:** Wspomnienia z lat wojny i okupacji (1939-1945) / Zdzisław Gołębiński, Wiesława Gołębińska ; oprac. Grzegorz Gołębiński.//Notatki Płockie. –2013, nr 1/234, s. 30-33. – Streszcz. w jęz. ang.

Biografie

- 63. SZATKOWSKA, Lena.:** Losy płockich Sybiraków: świadectwo pamięci/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 5, s. 16, il.

Zawiera rec. książki : Biogramy i wspomnienia Sybiraków Płockich/Remigiusz Bielewicz, Mieczysław Sikora. – Płock, 2012.

- 64. SZATKOWSKA, Lena.:** O kobietach, które zmieniły miasto: książka/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 5, s. 9, il.

Zawiera rec. książki: Płocczanki Liderki/Anna Maria Stogowska. – Płock, 2012.

Bógdał, Wojciech

- **BLINKIEWICZ, Krzysztof.:** Jagiellończyk z podniebną pasją = poz. 189

Broniewski, Władysław

- **(lesz).:** Co za radość w Twoim powrocie... = poz. 277
Dobrowolski, Franciszek

- 65. NYCEK, Jan B.:** Franciszek Dobrowolski, zapomniany bohater powstania styczniowego: gąbinianin wybitnym obywatelem miasta Poznania/Jan B. Nycek.//Nasz Płock. – 2013, nr 1, s. 4, il.

Giżyńska-Burakowska, Halina

- 66. STANISZEWSKA, Magdalena.:** Halina Giżyńska-Burakowska: z żalobnej karty/Magdalena Staniszevska.//Bibliotekarz. – 2013, nr 3, s. 46-47, il.

Graczyk, Andrzej

67. GRACZYK, Andrzej.: Z miłości do ptaków/Andrzej Graczyk; rozm. przepr. Iwona Dybowska.//Kronika Mazowiecka. – 2013, nr 1, s. 46-47, il.

Rzeźbiarz ludowy Andrzej Graczyk ze wsi Worowice-Wyroby, gm. Staroźreby.

– (gsz).: Z miłości do ptaków = poz. 96

Kaszewski, Adam

68. STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.: Supermodel z Gostynina: dziś Mediolan, jutro Paryż.../Blanka Stanuszkiewicz-Cegłowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 10, s. 17, il. Kejna, Jerzy

69. SZATKOWSKA, Lena.: Pożegnanie: Jerzy Kejna 1935-2013/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 13, s. 10, il.

Konarska-Pabiniak, Barbara

– **NYCEK, Jan Bolesław.**: Dr Barbara Konarska-Pabiniak laureatką Nagrody Marszałka Województwa Mazowieckiego = poz. 185

Masiukiewicz, Stanisław

70. ŚCIBŁO, Andrzej.: Stanisław Masiukiewicz: pożegnanie (1931-2013)/Andrzej Ścibło.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 27, s. 10, il.

71. Wspomnienie: Stanisław Masiukiewicz (1931-2013).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 6, s. 8, il.

Stanisław Masiukiewicz – wieloletni Dyrektor Oddziału ZUS w Płocku.

Rembieliński, Rajmund

72. KONARSKA-PABINIAK, Barbara.: Rajmund Rembieliński – wybitna postać epoki Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Zasłużony dla ziemi płockiej i gostynińskiej/Barbara Konarska-Pabiniak.//Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 3-15, il. – Streszcz. w jęz. ang.

Rutska, Halina

73. HORODYSKA-GIZIŃSKA, Ewa.: Halina Rutska dla „Kodeksu Dyplomatycznego Mazowsza”/Ewa Horodyska-Gizińska.//Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 20-29, il. – Streszcz. w jęz. ang.

Rycharski, Daniel

74. Kulturysta Roku 2012: plebiscyt radiowej Trójki/oprac. JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 2, s. 6, il.

Smoleński, Władysław

– (I).: Spuścizna profesora Smoleńskiego w wersji cyfrowej = poz. 183

Themerson, Stefan i Franciszka

75. BANASIAK, Joanna.: Skwer Themersonów?: rozmowa o (nie)znanym/Joanna Banasiak; rozm. przepr. Rafał Kowalski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 21, s. 2, il.

Rozmowa z dyrektorką Książnicy Płockiej – Joanną Banasiak nt. obchodów Roku Themersona z okazji 103. rocznicy urodzin Stefana Themersona.

76. JARECKA, Dorota.: Kiedy ułan się przesuwca: kultura/Dorota Jarecka.//Gazeta Wyborcza. – 2013, nr 50, s. 12, il.

Wystawa „Themersonowie i awangarda” w Muzeum Sztuki w Łodzi.

77. KOSIEWSKI, Piotr.: Franciszka i Stefan/Piotr Kosiewski.//Tygodnik Powszechny. – 2013, nr 12, s. 42-43, il.

Wystawa „Themersonowie i awangarda” w Muzeum Sztuki w Łodzi.

78. KUC, Monika.: Awangarda ponad podziałami/Monika Kuc.//Rzeczpospolita. – 2013, nr 47, s. A15, il.

Wystawa twórczości Franciszki i Stefana Themersonów w Muzeum Sztuki w Łodzi.

79. ŁUPAK, Sebastian.: Awangardowi bliźniacy/Sebastian Łupak. // Newsweek Polska. - 2013, nr 10, s. 92-94, il.

Życie i twórczość Franciszki i Stefana Themersonów. Wystawa „Themersonowie i awangarda” w Muzeum Sztuki w Łodzi.

80. REICHARDT, Jasia.: Z archiwum T. / Jasia Reichardt; rozm. przepr. Martyna Sztaba. // Przekrój. - 2013, nr 9, s. 54-57, il.

Wystawa „Themersonowie i awangarda” w Muzeum Sztuki w Łodzi. Rozmowa z siostrzenicą Franciszki Themerson, Jasią Reichardt, nt. twórczości i archiwum Themersonów.

Żmijewski, Lech

81. RAD.: Wszystkiego najlepszego, panie profesorze! / rad. // Tygodnik Płocki. – 2013, nr 6, s. 13, il.

Lech Żmijewski – zasłużony sierpecki pedagog, trener, sportowiec.

II. ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE

Geologia. Hydrologia.

– **BOSZKO, Michał.**: Z prac Zarządu = poz. 150

– **FISCHBACH, Jarosław.**: W kapciach na spływ = poz. 83

– **KĘSY, Robert.**: Dobrze wykorzystany czas – działania przeciwpowodziowe na Mazowszu = poz. 122

82. LEŚNIEWSKI, Michał.: Zaakceptować powodzie/Michał Leśniewski, Lucyna Wydra, Zbigniew Zajęc.//Miesięcznik Politechniki Warszawskiej. – 2013, nr 3, s. 6-11, il.

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Pod rękę z prof. Wilczurem = poz. 84

Geografia. Krajoznawstwo. Turystyka

83. FISCHBACH, Jarosław.: W kapciach na spływ/Jarosław Fischbach.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 75, s.1, 6-7, il. – (Płock: trasy magiczne.)

Na podbój Skrwy. Dolina Skrwy Lewej na Pojezierzu Gostynińskim.

84. LEWANDOWSKA, Anna.: Pod rękę z prof. Wilczurem/Anna Lewandowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 69, s. 1, 7, il. – (Płock: trasy magiczne.)

Magiczny urok Sikorza. Sikorz w Brudzeńskim Parku Krajoobrazowym.

85. MICHALIK, Piotr.: Na deptaku przy ulicy Tumskiej: spacerkiem po Mazowszu/Piotr Michalik.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 3, s. 19, il.

86. MICHALIK, Piotr.: Z kulturą za pan brat: spacerkiem po Mazowszu/Piotr Michalik.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 9, s. 22, il.

– **SKIBOWSKA, Jadwiga.**: Biznes w płockim = poz. 120

III. LUDNOŚĆ

– **BLINKIEWICZ, Krzysztof.**: Kultura olenderska = poz. 202

IV. HISTORIA

Nauki pomocnicze historii

– **GRABOWSKI, Janusz.**: Dynastia Piastów mazowieckich = poz. 87

Archeologia

– **DANIELUK, Jacek.**: Archeolodzy i konserwatorzy mają pełne ręce roboty = poz. 190

– **DYBIEC, Aleksandra.**: Cmentarzysko w szkole: ponad 60 szkieletów w Małachowiance, najstarsze z XIII wieku = poz. 191

– **KOWALSKI, Rafał.**: Na tropie księcia = poz. 193

– **KUNKEL, Robert.**: Książęce skarby Płocka = poz. 194

Historia okręgów i miejscowości

Mazowsze

87. GRABOWSKI, Janusz.: Dynastia Piastów mazowieckich: studia nad dziejami politycznymi Mazowsza, intytulacją i genealogią książąt/Janusz Grabowski. – Warszawa: Archiwum Główne Akt Dawnych; Kraków: Wydawnictwo Avalon T. Janowski, 2012. – 735 s., [22] s. tabl. kolor.: il.; 24 cm. – Bibliogr. s. [623]-665. Indeks. – Fragm. tekstów źródł. w jęz. łac. Streszcz. ang. – ISBN 978-83-935137-8-9 (Archiwum Główne Akt Dawnych) – ISBN 978-83-7730-066-4

– **KOPER, Sławomir.**: Piastowie = poz. 89

– **LICA-KACZAN, Magdalena.**: Osadnictwo olenderskie na Mazowszu: świątynie ewangelickie = poz. 267

– **LICA-KACZAN, Magdalena.**: Osadnictwo olenderskie na Mazowszu: świątynie mennonickie = poz. 268

Płock

88. ANTONI JULIAN NOWOWIEJSKI (bt.; 1858-1941.):

Płock: monografia historyczna napisana podczas wojny wszechświatowej, poprawiona i uzupełniona w roku 1930/ A. J. Nowowiejski. – Wyd. 2. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, [2013]. – VII, [3], 714, [3] s.: fot., mapy, portr.; 29 cm. – ISBN 978-83-63012-14-4

– **GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.**: [Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918-1939 – recenzja] = poz. 172

– **Jol.**: Szyld można uratować = poz. 118

– **KOWALSKI, Rafał.**: Twój pieniądz nie będzie próżniakiem i dezerterem = poz. 283

Płocka, diecezja (katol.)

– **ZEMBRZUSKI, Sławomir Roman.**: Z dziejów diecezji płockiej, Sarbiewa i parafii sarbiewskiej = poz. 270

Sierpc

– **POTOCKA, Anna.**: Piękno dawnego Mazowsza: Sierpc = poz. 218

Sikórz (gm. Brudzeń Duży)

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Pod rękę z prof. Wilczurem = poz. 84

Opracowania według okresów

Historia do 1795 r.

– **GRABOWSKI, Janusz.**: Dynastia Piastów mazowieckich = poz. 87

89. **KOPER, Sławomir (1963-)**: Piastowie: wędrówki po Polsce pierwszej dynastii/Sławomir Koper. – Warszawa: Bellona, 2013. – 439, [1] s.: il.; 21 cm. – ISBN 978-83-11-12593-3

Historia 1795-1918 r.

90. **A. B.**: Atak powstańców na Płock: 23 stycznia 1863 roku /A.B./Mówią Wieki. – 2013, nr 1, s. 4, il.

Błaszczczyński, Kazimierz Konrad (-1863)

– **KONARSKA-PABINIAK, Barbara.**: Rajmund Rembieleński – wybitna postać epoki Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego. Zasłużony dla ziemi płockiej i gostynińskiej = poz. 72

– **KRUKOWSKI, Tomasz.**: Miasto za czasów Imperium Rosyjskiego = poz. 262

– **(lesz).**: A kobiety i tak śpiewały... = poz. 184

– **(lesz).**: Muzeum Mazowieckie w hołdzie powstańcom styczniowym = poz. 211

91. **LISSOWSKI, Czesław (1895-1942)**: Powstanie Styczniowe w Ziemi Dobrzyńskiej/ks. Czesław Lissowski. – Płock: Płocki Instytut Wydawniczy, [2013]. – 326, [2] s.: il., portr.; 21 cm. – Reprint wydany na podstawie egzemplarza z biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku przez Płocki Instytut Wydawniczy, w 150 rocznicę Powstania Styczniowego staraniem Starostwa Powiatowego w Rypinie oraz Muzeum Diecezjalnego w Płocku. – ISBN 978-83-63012-13-7

92. **LISZEWSKA, Ewa.**: Tajemnice płockich Powązek: kobiety w powstaniu styczniowym/Ewa i Bogumił Liszewscy.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 7, s. 16, il.

Maria Paulina Krzyżanowska, Aniela Radzicka, Marianna Żytowiecka, Julia Prejbisz, Władysława nieznanego nazwiska. W powstaniu listopadowym - Antonina Tomaszewska-Wierzbicka.

Historia 1918-1939 r.

– **GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.**: [Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918-1939 – recenzja] = poz. 172

93. **PIEKARSKI, Tomasz.**: Ziemianstwo Mazowsza Płockiego w latach 1918-1939/Tomasz Piekarski. – Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2013. – 394 s.; 24 cm. – Bibliogr. s. 373-391. – ISBN 978-83-7177-914-5

Historia 1939-1945 r.

– **GOŁĘBIEWSKI, Zdzisław.**: Wspomnienia z lat wojny i okupacji (1939-1945) = poz. 62

94. **LEWANDOWSKA, Anna.**: Tatuś podkreślał, że jest Polakiem/Anna Lewandowska.//Gazeta Wyborcza - Płock. – 2013, nr 27, s. 5, il.

Zawiera rec. książki: Biogramy i wspomnienia sybiraków płockich / Remigiusz Bielewicz, Mieczysław Sikora. – Płock, 2012.

– **SZATKOWSKA, Lena.**: Losy płockich Sybiraków = poz. 63
Historia 1944-1989 r.

– **CELMER, Mariusz.**: Władze komunistyczne wobec uroczystości Milenium Chrztu Polski w Płocku w 1966 roku = poz. 265

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Tatuś podkreślał, że jest Polakiem = poz. 94

– **SZATKOWSKA, Lena.**: Losy płockich Sybiraków = poz. 63

V. ETNOGRAFIA

– **LICA-KACZAN, Magdalena.**: Osadnictwo olenderskie na Mazowszu: powidła buraczane = poz. 213

95. **OSTROWSKI, Wojciech.**: Nie tylko półpoście: post na Mazowszu dawniej i dziś/Wojciech Ostrowski.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 10, dod. Gość Płocki, s. VIII, il.

Sztuka ludowa

– **GRACZYK, Andrzej.**: Z miłości do ptaków = poz. 67

96. **(GSZ).**: Z miłości do ptaków: z Worowic do Nowego Jorku/(gsz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 10, s. 12, il.

Rzeźbiarz ludowy Andrzej Graczyk.

Obzędy i obyczaje

97. **ASZTEMBORSKI, Jarosław.**: Marzanna odpynęła: przyzywanie wiosny w Skansenie/Jarosław Asztemborski.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 13, s. 9, il.

– **(lesz).**: Wielkanocne kolędowanie = poz. 212

– **LICA-KACZAN, Magdalena.**: Z wodą, gajem i chorągwią. Wielkanocne chodzenie na Mazowszu = poz. 214

VI. ZAGADNIENIA GOSPODARCZE

Prace ogólne

98. **DANIELUK, Jacek.**: W Płocku są dobre przykłady: społeczna odpowiedzialność biznesu/Jacek Danieluk.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 10, s. 11, il

Konferencja zorganizowana przez Międzynarodowe Centrum Rozwoju Lokalnego CIFAL Płock.

99. **Efektywność działań aktywizacyjnych rynku pracy** odnoszących się do wspierania samozatrudnienia i przedsiębiorczości w ramach FP i PO KL na Mazowszu poprzez przyznanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej: raport końcowy/[Karolina Jakubowska et al.]. – Warszawa: Wojewódzki Urząd Pracy, 2012. – 150 s.: il. kolor.; 21 cm. – (Mazowsze. Serce Polski.). – ISBN 978-83-62188-32-1

Statystyka

100. **MURAWSKA, Hanna.**: Aktywność rynkowa gospodarstw indywidualnych na obszarach wiejskich województwa mazowieckiego: Powszechny Spis Rolny 2010/[autor publikacji Hanna Murawska, współpr. Iwona Cieciora; tł. Agnieszka Gromek-Żukowska]; Urząd Statystyczny w Warszawie. – Warszawa: Urząd Statystyczny, 2013. – 78 s.: mapki; 30 cm. – Tekst częśc. pol., ang. – ISBN 978-83-63246-18-1

Budownictwo. Inwestycje

– **KOWALSKI, Rafał.**: Na tropie księcia = poz. 193

– **KUNKEL, Robert.**: Książęce skarby Płocka = poz. 194

101. **NAGIEWICZ, K.**: Uroczystość oddania do użytku trzech inwestycji w naszej gminie/K. Nagiewicz.//Echo Mochowa. – 2013, nr 58, s. 5-11, il.

Dot. sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków w Ligowie, kompleksu boisk sportowych „Moje Boisko-Orlik 2012” przy szkole w Mochowie oraz przekazania motopompy pożarniczej jednostce OSP w Bożewie.

Technika. Internet

102. **KOCZNR, Agnieszka.**: I anioł tam siedzi.../Agnieszka Kocznr.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 11, dod. Gość Płocki, nr 11/213, s. IV-V, il.

Pracownia komputerowo-internetowa przy płockiej Stanisławówce.

Przemysł

– **SKIBOWSKA**, Jadwiga.: Biznes w płockim = poz. 120

Energetyka

– **KĘPKA**, Wioletta.: Najlepiej oświetlone samorzędy 2012 r. = poz. 161

– **Młodzież świętecznie rozświetla Płock** = poz. 165

103. WERESZCZYŃSKI, Grzegorz.: Wychodzenie z dołka: rozmowa o trudnym biznesie/Grzegorz Wereszczński; rozm. przepr. Anna Lewandowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 64, s. 37, il.

Rozmowa z właścicielem Przedsiębiorstwa Instalacyjno-Usługowego „Wereszczński”.

Przemysł chemiczny

Polski Koncern Naftowy ORLEN SA

104. GRANISZEWSKA, Magdalena.: Ropa dla Orlenu bez pośredników/Magdalena Graniszewska.//Puls Biznesu. – 2013, nr 24, s. 1, 2, il.

Orlen zbliżył się do Rosnieftu. Podpisanie 3-letniego kontraktu na dostawę ropy przez Rosnieft.

105. Kalendarium.//Orlen Ekspres. – 2013, nr 1, s. 10-17, il. Kalendarium wydarzeń i osiągnięć spółki PKN ORLEN w 2012 r.

106. KLINIEWICZ, Jerzy.: Wysokooktanowy plebiscyt: wielki plebiscyt wielkiego koncernu /Jerzy Kliniewicz.//Newsweek Polska. – 2013, nr 12, s. 86-87, il.

Granty w plebiscycie PKN ORLEN SA „Polacy z werwą” dla młodych zdolnych Polaków.

107. KRAWIEC, Jacek.: Polskie „Naj”/Jacek Krawiec; rozm. przepr. Jerzy Kliniewicz.//Newsweek Polska. – 2013, nr 12, s. 84-85, il.

Granty w plebiscycie PKN ORLEN SA „Polacy z werwą” dla młodych zdolnych Polaków.

108. MAĆKOWIAK, Tomasz Andrzej.: Wynagrodzenia w PKN ORLEN, a rynek pracy: pracodawca odpowiedzialny za firmę i pracowników/Tomasz Andrzej Maćkowiak.//Orlen Ekspres. – 2013, nr 3, s. 4-5, il.

109. Nie ma zgody w Orlenie. Groźba strajku: oświadczenie Wspólnej Reprezentacji Związkowej PKN Orlen SA.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 12, s. 11, il.

110. Realizujemy cele mimo zmiennego rynku: wyniki finansowe po IV kwartałach. oprac. rka.//Orlen Ekspres. – 2013, nr 1, s. 3-5, il.

111. SEKUŁA, Rafał.: W polityce personalnej działamy długofalowo i wieloformatowo/Rafał Sekuła; rozm. przepr. Krzysztof Polak.//Dziennik Gazeta Prawna. – 2013, nr 43, s. C9, il. Rafał Sekuła – Dyrektor Wykonawczy ds. Kadr w PKN ORLEN SA.

112. SZĄŁKOWSKI, Grzegorz.: Bieganie – sport dla każdego: ORLEN Warsaw Maraton/Grzegorz Szwałkowski.//Orlen Ekspres. – 2013, nr 2, s. 24-25, il.

113. SZAT.: W roku 2015 mniej dwutlenku siarki o 97%: ekologiczna inwestycja w Orlenie/szat.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 13, s. 6

114. SZĄTKOWSKI, Tomasz.: Zarząd PKN chce zamrozić płace: związkowcy z Orlenu żądają podwyżek/Tomasz Szwałkowski.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 9, s. 7, il.

115. WIECZERZAK, Aneta.: Ważny kontrakt Orlenu/Aneta Wierczak.//Rzeczpospolita. – 2013, nr 28, s. A17, il.

Trzyletni kontrakt z Rosnieftem na dostawę rosyjskiej ropy dla PKN ORLEN SA.

116. WIĘCKOWSKI, Józef.: Od dekady nie zwalniamy tempa/ Józef Więckowski; rozm. przepr. Renata Krawczyńska.//Orlen Ekspres. – 2013, nr 1, s. 26-27, il.

10-lecie ORLEN Laboratorim.

Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągów Naftowych „Przyjaźń” SA – (lesz).: Biblia Płocka w nowej oprawie = poz. 203

117. MOSKALEWICZ, Marcin.: PERN ma się liczyć w regionie/ Marcin Moskalewicz; rozm. przepr. Tomasz Furman.//Rzeczpospolita. – 2013, nr 67, s. B16, il.

Rozmowa z prezesem PERN Przyjaźń SA - Marcinem Moskalewiczem nt. planowanych inwestycji przedsiębiorstwa, m. in. budowy morskiego terminalu naftowego w Gdańsku.

Przemysł maszynowy

118. JOL.: Szyld można uratować: pozostałości po Płockich Zakładach Maszynowych niszczyją/Jol.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 22, il.

Kamienica przy ul. Sienkiewicza 48 stanowi element zespołu budynków Fabryki Maszyn Rolniczych Mojżesza Szyi Sarny.

Rzemiosło

119. KOWALSKI, Rafał.: Dorożkarzy już nie ma/Rafał Kowalski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 3, s. 1, 5, il. – (Z płockiego strychu.)

Zawiera rec. książki: Fachowcy z Płocka rodem czyli prywatna inicjatywa/Mirosław Łakomski. – Płock 2012.

Rolnictwo

– **MURAWSKA**, Hanna.: Aktywność rynkowa gospodarstw indywidualnych na obszarach wiejskich województwa mazowieckiego = poz. 100

120. SKIBOWSKA, Jadwiga.: Biznes w płockim/Jadwiga Skibowska.//Wieś Mazowiecka. – 2013, nr 1, s. 17-18, il.

Działalność pozarolnicza na wsi w powiecie płockim.

Łowiectwo

121. Motywy przyrodnicze i łowieckie w ekslibrisie: z kolekcji Ryszarda Wagnera/oprac. Ryszard Wagner; Towarzystwo Naukowe Płockie, Polski Związek Łowiecki. Zarząd Okręgowy w Płocku. – Płock: Wydawnictwo „Korepetytor” Marian Gałczyński. 2013. – 61 s.: il.; 15x21 cm. – Wystawę z okazji 90-lecia PZŁ zorganizowała Komisja Etyki, Tradycji i Zwyczajów Łowieckich Okręgowej Rady Łowieckiej w Płocku, Płock, luty/marzec 2013. – ISBN 978-83-61117-70-4

Hydrotechnika. Melioracje

122. KĘSY, Robert.: Dobrze wykorzystany czas – działania przeciwpowodziowe na Mazowszu/Robert Kęsy.//Kronika Mazowiecka. – 2013, nr 1, s. 28-31, il.

– **LEŚNIEWSKI**, Michał.: Zaakceptować powódzie = poz. 82

Żegluga śródlądowa

123. FIDELIS, Stanisław.: Wisła rzeka mojego życia: statki i ich załogi/Stanisław Fidelis. – Płock: POKIS, 2013. – 256 s. fot.; 23 cm. – ISBN 978-83-86464-35-7

Handel i usługi

– **KOWALSKI**, Rafał.: Dorożkarzy już nie ma = poz. 119

Komunikacja. Transport

124. BEES.: Bo straszyl i grozil: zniknie wyszogrodzki symbol /BeeS.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 23, il.

Pomost po rozebraniu w 1999 r. najdłuższym drewnianym moście w Europie.

125. KRZEWSKI, Wojciech.: Bezpieczeństwo/Wojciech Krzewski, rozm.//In Puls. – 2013, nr 02, s. 49-50, il.

Rozmowa z dyrektorem Wojewódzkiego Ośrodka Ruchu Drogowego w Płocku.

126. Nowe drogi: inwestycje w powiecie w 2012 r./oprac. JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 1, s. 3, il. Dot. powiatu sierpeckiego.

Gospodarka komunalna

127. DANIELUK, Jacek.: Za śmieci zapłacimy „od głowy”: gminy przyjęły stawki opłat za odpady komunalne/Jacek Danieluk, Grzegorz Szkopek.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 2, s. 7, il.

128. LEWANDOWSKA, Anna.: „Dam pracę w kasynie”: setki chętnych//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 36, s. 22, il. Otwarcie kasyna w hotelu Płock.

Gospodarka mieszkaniowa

129. BIELIŃSKA, Jolanta.: Czas dopieścić system/Jolanta Bieleńska; rozm. przepr. Rafał Wereszczaka.//M 4. – 2013, nr 1, s. 2-3, il.

Rozmowa z głównym specjalistą ds. rozliczeń, członkiem Zarządu Mazowieckiej Spółdzielni Mieszkaniowej.

130. Termomodernizacja 2004-2013: Płocka Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa/oprac. A.K.//Głos PSML-W. – 2013, nr 12 (marzec), s. 2, il.

131. 55 lat minęło jak jeden dzień... /oprac. J.S.//Głos PSML-W. – 2013, nr 12(marzec), s. 4-5, il.

Płocka Spółdzielnia Mieszkaniowa Lokatorsko-Własnościowa (1958-2013)

VII. ZAGADNIENIA POLITYCZNE I SPOŁECZNE

– **BLINKIEWICZ**, Krzysztof.: Ambasador z Jagiellonki = poz. 188
Unia Europejska

– **Efektywność działań aktywizacyjnych rynku pracy** odnoszących się do wspierania samozatrudnienia i przedsiębiorczości w ramach FP i PO KL na Mazowszu poprzez przyznanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej = poz. 99

– „**Ekonomik**” przygotowuje do rynku pracy = poz. 197

– **Fundusze Europejskie dla Mazowsza** = poz. 11

– **Fundusze Europejskie dla Rozwoju Mazowsza** = poz. 12

– **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Płocku** aktywnie integruje = poz. 144

Partie polityczne

– **IWANIAK**, Arkadiusz.: „Trzeba pamiętać, że gro wydatków miasta to jest edukacja, to są koszty pracownicze” = poz. 156

Organizacje społeczne

132. BEES.: Stały czynsz za kulturę?: Stowarzyszenie „Oto ja” walczy o przetrwanie/BeeS.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 1, s. 4, il.

– **DANIELUK**, Jacek.: W Płocku są dobre przykłady = poz. 98

133. JAM.: Serca dla małych i dużych: XXI Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy/JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 3, s. 8-9, il.

WOŚP w Sierpcu.

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Tatuś podkreślał, że jest Polakiem = poz. 94

– **RYDZEWSKA**, Barbara.: Wydobyć duszę, zatrzymać chwilę... = poz. 264

134. Trzeba działać, nie czekać: projekty Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie/Oprac.JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 9, s. 9, il.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sierpcu.

135. WANECKI, Jarosław.: Nigdy mi w Płocku nie jest seremno: 45 lat przyjaciół teatru/Jarosław Wanecki.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 39, s. 5, il.

45-lecie Płockiego Towarzystwa Przyjaciół Teatru.

136. WANECKI, Jarosław.: Teatru nie było, a i tak go kochali /Jarosław Wanecki.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 15, s. 6, il.

45-lecie Płockiego Towarzystwa Przyjaciół Teatru.

– **WOJTALEWICZ**, Urszula.: Edukacja – dialog – satysfakcja = poz. 140

137. ŻBIKOWSKA, Dorota.: W cztery oczy: wywiad z Dorotą Żbikowską/Dorota Żbikowska; rozm. przepr. Aniga.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 8, s. 12, il.

Sierpeckie Stowarzyszenie MAMA.

Organizacje młodzieżowe

138. RAD.: Harcerskie podsumowania i plany: Rok Korczaka i Pogodne Lato/rad.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 11, s. 13, il. Konferencja nt. sierpeckiego harcerstwa.

Ubezpieczenia społeczne

– **ŚCIBŁO**, Andrzej.: Stanisław Masiukiewicz = poz. 70

– **Wspomnienie** = poz. 71

Praca. Bezrobocie

– **BOSZKO**, Michał.: Z prac Zarządu = poz. 150

– **Efektywność działań aktywizacyjnych** rynku pracy odnoszących się do wspierania samozatrudnienia i przedsiębiorczości w ramach FP i PO KL na Mazowszu poprzez przyznanie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej = poz. 99

139. JAGODZIŃSKI, Andrzej.: Oczekiwania pracodawców w zakresie kompetencji absolwentów wyższych uczelni/ Andrzej Jagodziński.//Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Nauki Ekonomiczne. – T. 17 (2013), s. 87-104, il. – Streszcz. w jęz. ang.

– **MAĆKOWIAK**, Tomasz Andrzej.: Wynagrodzenia w PKN ORLEN, a rynek pracy = poz. 108

– **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Płocku** aktywnie integruje = poz. 144

– **SEKUŁA**, Rafał.: W polityce personalnej działamy długofalowo i wieloformatowo = poz. 111

– **Trzeba działać, nie czekać** = poz. 134

140. WOJTALEWICZ, Urszula.: Edukacja – dialog – satysfakcja/Urszula Wojtalewicz.//Mazowiecki Rynek Pracy. – 2013, nr 1(51), s. 18-19, il.

3.Giełda Instytucji Szkolących i Szkół Wyższych w Płocku, w grudniu 2012 r.

Opieka społeczna

141. Adopcja na Mazowszu: system usług adopcyjnych w województwie mazowieckim: w świetle wyników badań i analiz Obserwatorium Integracji Społecznej/[red. Barbara Kucharska, Lidia Ułanowska]. – Warszawa: Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, 2012. – 100 s.: fot. kolor.; 24 cm. – ISBN 978-83-63332-10-5

Wojewódzki Ośrodek Adopcyjny (Warszawa), Oddział Zamiejscowy (Płock)

142. MARCINIAK, Jola.: W noclegowniach, altankach...: policzyliśmy płockich bezdomnych/Jola Marciniak.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 1, 4, il.

143. PIĘTKA, Włodzimierz.: Zagadka Pana Jezusa: jubileusz Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia/Włodzimierz Piętka. //Gość Niedzielnny. – 2013, nr 8, dod. Gość Płocki, nr 8/210, s. VII, il.

144. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Płocku aktywnie integruje.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 9, s. 16, il. Projekt „Aktywna integracja w powiecie płockim” w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

145. RAD.: Jak Płock grał dla Wielkiej Orkiestry: finał na 170 tysięcy/rad.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 3, s. 11, il.

146. SAB.: Będzie jak w DOMU: otwarcie powiatowego Domu Dzieci w Szczutowie/SAB.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 6, s. 2, il.

Związki zawodowe

– **Nie ma zgody w Orlenie.** Groźba strajku = poz. 109

– **SZATKOWSKI**, Tomasz.: Zarząd PKN chce zamrozić płace = poz. 114

Zagadnienia socjologiczne

– **KOCZNUR**, Agnieszka.: I anioł tam siedzi... = poz. 102

– **SZEWczyk-JAROCKA**, Mariola.: Korepetycje – aktualny problem szkolnictwa ponadgimnazjalnego. Badania w Płocku = poz. 195

– **SZEWczyk-JAROCKA**, Mariola.: Opinie uczniów szkół średnich na temat zjawiska korepetycji = poz. 196

Uroczystości i obchody

147. (EG).: Oddali krew za Ojczyznę: sesja historyczna o powstaniu styczniowym/(eg).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 13, s. 14, il.

Sesja na Zamku gostynińskim współorganizowana przez Miejską Bibliotekę Publiczną w Gostyninie.

VIII. ZAGADNIENIA PRAWNO-ADMINISTRACYJNE

Administracja terenowa

148. RAD.: Trzydzieści ważnych lat: jubileusz Urzędu Skarbowego/rad./Tygodnik Płocki. – 2013, nr 9, s. 13, il. Urząd Skarbowy w Sierpcu.

149. KOZŁOWSKI, Jacek.: Płoccy samorządowcy nie chcą dopłać? / Jacek Kozłowski; rozm. przepr. Tomasz Szatkowski. //Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 7, il. Rozmowa z wojewodą mazowieckim.

Samorząd terytorialny

150. BOSZKO, Michał.: Z prac Zarządu/Michał Boszko.// Powiat Płocki. – 2013, nr 55, s. 9-15, il.

Sprawozdanie z działalności Zarządu Powiatu Płockiego w 2012 r.

151. CZERWIŃSKI, Krzysztof.: Świat Nauki w Radzanowie/ Krzysztof Czerwiński, Jan Woja.//Nasza Gmina Radzanowo. –2013, nr 1, s. 6, il.

Konferencja naukowa na temat uprawy roślin i nawożenia zorganizowana przez Komisję Rolnictwa i Gospodarki Rady Gminy Radzanowo.

152. DANIELUK, Jacek.: Inwestycja za blisko 140 mln zł: po burzliwej dyskusji radni przyjęli budżet na ten rok/Jacek Danieluk.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 2, s. 4

Budżet Płocka na 2013 r.

– **DANIELUK,** Jacek.: Za śmieci zapłacimy „od głowy” = poz. 127

153. DYBIEC, Aleksandra.: Kandydaci do rad!: to już ostatni dzwonek/Aleksandra Dybiec.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 45, s. 1, il.

Kandydaci do rad osiedli w Płocku.

154. DYBIEC, Aleksandra.: 32 młodych wspaniałych: mają mnóstwo planów, są aktywni w świecie realnym i wirtualnym /Aleksandra Dybiec.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 21, dod. Młodzieżowa Rada Gminy Płock, s. 1-3, il.

155. (GSZ.): Symbole tożsamości: Bulkowo ma herb, flagę i pieczęć/(gsz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 11, s. 12, il.

156. IWANIAK, Arkadiusz.: „Trzeba pamiętać, że gro wydatków miasta to jest edukacja, to są koszty pracownicze”: rozmowa z Panem Arkadiuszem Nowakiem, radnym Rady Miasta Płocka/Arkadiusz Iwaniak; rozm. przepr. Marek Tucholski.//Extra Płock. – 2013, nr 1, s. 9, il.

157. JAM.: 40 lat minęło jak jeden dzień: jubileusz gminy/ JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 7, s. 9, il. Dot. Gminy Gozdowo.

158. JAROSZEWSKI, Artur.: „Jeśli nie przestaniemy się zadłużać grożą nam poważne cięcia w inwestycjach”: rozmowa z Przewodniczącym Rady Miasta Płocka Arturem Jaroszewskim/Artur Jaroszewski; rozm. przepr. Marek Tucholski. //Extra Płock. – 2013, nr 1, s. 8, il.

159. JAROSZEWSKI, Artur.: Płocki ciężar długów/Artur Jaroszewski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 47, s. 22, tab. Zadłużenie miasta do 2013 r.

160. KALKOWSKI, Dariusz.: Podsumowanie roku 2012 przez wójta Gminy Gozdowo/Dariusz Kalkowski.//Słowo Gozdowa. –2013, nr 1, s. 5-12, il.

161. KĘPKA, Wioletta.: Najlepiej oświetlone samorządy 2012 r. /Wioletta Kępka.//Gazeta Samorządu i Administracji. – 2013, nr 5, dod. spec. „Przestrzeń Malowana Światłem”, s. VI, VIII, il. Nagroda specjalna dla płockiego samorządu w XV. edycji konkursu „Na najlepiej oświetlone gminę, miasto i osiedle 2012 roku” za świąteczne oświetlenie Starego Rynku i ulic Starego Miasta.

162. KULPA WIOLETTA.: „...niewiele miast jest tak pięknie położonych jak Płock i grzechem jest nie wykorzystać tego atutu”: rozmawiamy z Panią Wiolettą Kulpą, radną Rady Miasta Płocka/Wioletta Kulpa; rozm. przepr. Marek Tucholski.//Extra Płock. – 2013, nr 1, s. 9, il.

163. KURACH, Aurelia.: Jubileusz 40-lecia istnienia gminy Gozdowo/Aurelia Kurach.//Słowo Gozdowa. – 2013, nr 1, s. 15-17, il.

Uroczysta XX sesja Rady Gminy Gozdowo połączona z nadaniem odznaczenia „Zasłużony dla Gminy Gozdowo” oraz przyznaniem medali państwowych przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

164. MIELCZAREK, Bogdan.: W cztery oczy: wywiad z Wojciechem Bogdanem Mielczarkiem/Bogdan Mielczarek; rozm. przepr. aniga.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 6, s. 6, il.

Wojciech Bogdan Mielczarek – radny z Sierpca.

165. Młodzież świątecznie rozświetla Płock.//Gazeta Samorządu i Administracji. – 2013, nr 5, dod. spec. „Przestrzeń Malowana Światłem”, s. III, il.

Nagroda specjalna dla płockiego samorządu w XV. edycji konkursu „Na najlepiej oświetlone gminę, miasto i osiedle 2012 roku” za świąteczne oświetlenie Starego Rynku i ulic Starego Miasta i wcześniejsze nagrody dla m. Płocka za iluminację obiektów i imprez.

– **NAGIEWICZ,** K.: Uroczystość oddania do użytku trzech inwestycji w naszej gminie = poz. 101

166. NOWAKOWSKI, Andrzej.: Porozmawiajmy o pieniądzach/Andrzej Nowakowski; rozm. przepr. Anna Lewandowska. //Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 45, s. 2, il.

Rozmowa z prezydentem Płocka nt. płac i zatrudnienia urzędników i prezesów spółek komunalnych.

– **NYCEK,** Jan Bolesław.: Dr Barbara Konarska-Pabiniak laureatką Nagrody Marszałka Województwa Mazowieckiego = poz. 185

167. PAKIEŁA, Paweł.: W cztery oczy: wywiad z Pawłem Pakiełą/Paweł Pakieła; rozm. przepr. aniga.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 9, s. 6, il.

Paweł Pakieła – radny z Sierpca.

168. SOCHACKA, Jolanta.: Kilka słów Przewodniczącej Rady Gminy – Jolanty Sochackiej/Jolanta Sochacka.//Nasza Gmina Radzanowo. – 2011, nr 1, s. 5, il.

Rada Gminy Radzanowo.

169. Spotkanie Noworoczne 2013.//Nasz Sierpc. – 2013, nr 1, s. 16-19, il.

Podsumowanie działalności Rady Miasta Sierpca w roku 2013 i plany na rok 2014.

170. SYLWIA.: Diety radnych: ile zarabiają nasi przedstawiciele/Sylwia.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 9, s. 2, il.

Sądownictwo

– **SZATKOWSKA,** Lena.: Pożegnanie = poz. 69

Bezpieczeństwo publiczne

171. KOCZNR, Agnieszka.: Strażnikom już dziękujemy: domagają się przeprowadzenia referendum w sprawie rozwiązania Straży Miejskiej/Agnieszka Kocznur.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 6, dod. Gość Płocki, nr 6/208, s. VI, il.

Straż Miejska w Płocku.

IX. WOJSKO

– **A. B.:** Atak powstańców na Płock = poz. 90

172. GOŁĘBIEWSKI, Grzegorz.: [Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918-1939 – recenzja]/Grzegorz Gołębiowski. //Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 46-50, il.

Zawiera rec. książki: Płocki garnizon Wojska Polskiego w latach 1918-1939/Michał Trubas. – Warszawa, 2008.

X. OCHRONA ZDROWIA

Służba zdrowia

173. AND.: ARION Med przejął szpital/and.//Biuletyn Informacyjny Powiatu Gostynińskiego. – 2013, nr 13, s. 1, 4

Przejęcie w dzierżawę szpitala w Gostyninie przez lubelską spółkę Arion Med.

174. (EG): Szpital wzięty: zdrowotna nadzieja dla regionu/ (eg).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 12, s. 14

Przejęcie w dzierżawę szpitala w Gostyninie przez lubelską spółkę Arion Med.

175. KĘSICKA, Lucyna: Jesteśmy regionalnym liderem w zakresie ratownictwa medycznego/Lucyna Kęsicka.//In Puls. – 2013, nr 02, s. 45-47, il.

Wojewódzka Stacja Pogotowia Ratunkowego i Transportu Sanitarnego w Płocku.

176. (LESZ): Na pożytek nauki i zdrowia publicznego: 140 lat Płockiego Towarzystwa Lekarskiego/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 5, s. 4, il.

177. MAŁECKA, Agnieszka: Potrzebny zastrzyk nadziei /Agnieszka Małeczka.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 6, dod. Gość Płocki, nr 6/208, s. IV-V, il.

Stan płockiego pielęgniarstwa.

178. SOCHA, Dariusz: Nasz Gość – Dariusz Socha/Dariusz Socha; rozm. przepr. Andrzej Adamski.//Biuletyn Informacyjny Powiatu Gostynińskiego. – 2013, nr 13, s. 8, il.

Z ramienia firmy ARION Med od 7 marca 2013 roku zarządza szpitalem w Gostyninie-Gorzewie.

XI. NAUKA OŚWIATA KULTURA

Szkolnictwo wyższe

179. DYBIEC, Aleksandra: Brak klimatu do studiowania/ Aleksandra, Dybiec.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 75, s. 2, il.

Rozważania nt. utworzenia uniwersytetu w Płocku.

180. Uniwersytet w Płocku – między marzeniami a rzeczywistością/pod red. nauk. Andrzeja Kansy i Tomasza Kruszewskiego. – Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 2013. – 180 s.: il. ; 23 cm. - Bibliogr. s. 125-129.

– **WOJTALEWICZ, Urszula:** Edukacja – dialog – satysfakcja = poz. 140

Politechnika Warszawska

– **Miesięcznik Politechniki Warszawskiej** = poz. 35

181. ZIELIŃSKI, Janusz: Zielone światło dla inżynierów/Janusz Zieliński; rozm. przepr. Teresa Radwańska-Justyńska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 5, s. 7, il.

Romowa z prorektorem Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku

Organizacje i towarzystwa naukowe

Towarzystwo Naukowe Płockie

– **HORODYSKA-GIZIŃSKA, Ewa:** Halina Rutska dla „Kodeksu Dyplomatycznego Mazowsza” = poz. 73

182. (L): Już 122 publikacje on-line: Płocka Biblioteka Cyfrowa/(l).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 1, s. 9, il.

183. (L): Spuścizna profesora Smoleńskiego w wersji cyfrowej: TNP rozszerzyło zdigitalizowane zbiory/(l).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 2, s. 9, il.

184. (LESZ): A kobiety i tak śpiewały...: w TNP o powstaniu/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 5, s. 22, il.

Sesja naukowa „W 150. rocznicę powstania styczniowego”.

– **Motywy przyrodnicze i łowieckie w ekslibrisie** = poz. 121

185. NYCEK, Jan Bolesław: Dr Barbara Konarska-Pabiniak laureatką Nagrody Marszałka Województwa Mazowieckiego: kronika/Jan Bolesław Nycek.//Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 58, il.

– **Sprawozdanie** z działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego za rok 2012 = poz. 48

– **SZATKOWSKA, Lena:** Historia „Notatek Płockich” = poz. 284

Oświata. Zagadnienia ogólne

– **BOSZKO, Michał:** Z prac Zarządu = poz. 150

186. JAM: Nuda? A co to za słowo?: ferie w mieście/JAM.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 6, s. 12, il.

Akcja „Ferie w mieście” w Sierpcu.

Szkolnictwo podstawowe

187. WITKOWSKA, Małgorzata: Szkoła Podstawowa w Świniarach/Małgorzata Witkowska, [et al.].//Wieści znad Wisły. – 2013, nr 87, s. 9-11, il.

Szkolnictwo ogólnokształcące

188. BLINKIEWICZ, Krzysztof: Ambasador z Jagiellonki /Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 69, s. 1, il.

Stefan Radomski – ambasador polski w Turkmenistanie.

189. BLINKIEWICZ, Krzysztof: Jagiellończyk z podniebną pasją/Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 48, s. 27, il.

Wojciech Bógdał z Tłuchowa – parolotniarz, uczeń LO im. Władysława Jagiełły w Płocku.

190. DANIELUK, Jacek: Archeolodzy i konserwatorzy mają pełne ręce roboty: odkrycia podczas remontu Małachowianki to szansa dla szkoły i Płocka/Jacek Danieluk.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 9, s. 6, il.

191. DYBIEC, Aleksandra: Cmentarzysko w szkole: ponad 60 szkieleatów w Małachowiance, najstarsze z XIII wieku/Aleksandra Dybiec.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 38, s. 21, il.

Remont najstarszej części LO im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku, dawnej kolegiaty św. Michała.

– **DYBIEC, Aleksandra:** 32 młodych wspaniałych = poz. 154

192. GASIĆ, Małgorzata: Wyjźdźmy na podwórze obejrzeć jądro Ziemi / Małgorzata Gasik. // Meritum. – 2013, nr 1, s. 54-56, il.

Problem zdobycia środków z tzw. Budżetu Obywatelskiego Płocka na realizację projektu uczniów z Gimnazjum nr 5 w Płocku „Moja wymarzona szkoła”.

193. KOWALSKI, Rafał: Na tropie księcia/Rafał Kowalski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 66, s. 24, il.

Badania archeologiczne na terenie Kolegiaty św. Michała podczas remontu Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku, prawdopodobieństwo odkrycia szczątków Bolesława I, syna Konrada Mazowieckiego.

194. KUNKEL, Robert: Książęce skarby Płocka: rodzi się nam nowy stary Płock/Robert Kunkel; rozm. przepr. Rafał Kowalski. //Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 57, s. 1, 5, il.

Rozmowa nt. wykopalisk archeologicznych na terenie Kolegiaty św. Michała podczas remontu Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Stanisława Małachowskiego w Płocku.

195. SZEWCZYK-JAROCKA, Mariola: Korepetycje – aktualny problem szkolnictwa ponad gimnazjalnego. Badania w Płocku/Mariola Szewczyk-Jarocka, Anna Nowacka.//Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 40-45, il. – Streszcz. w jęz. ang.

196. SZEWCZYK-JAROCKA, Mariola: Opinie uczniów szkół średnich na temat zjawiska korepetycji/Mariola Szewczyk-Jarocka, Anna Nowacka.//Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku. Nauki Ekonomiczne. – T. 17 (2013), s. 74-86, il. – Streszcz. w jęz. ang.

Szkolnictwo zawodowe

197. „Ekonomik” przygotowuje do rynku pracy: Zespół Szkół Ekonomiczno-Kupieckich w Płocku zrealizował jeden z największych projektów edukacyjnych na Mazowszu.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 6, s. 18, il.

– **KĘPKA, Wioletta:** Najlepiej oświetlone samorzady 2012 r. = poz. 161

– **Młodzież świętecznie rozświetla Płock** = poz. 165

Szkolnictwo specjalne

198. MILCZAREK, Katarzyna: U nas w Mocarzewie/Katarzyna Milczarek.//Wieści znad Wisły. – 2013, nr 87, s. 38-39, il.

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Matki Celiney Borzęckiej.

Przedszkola

199. JAM.: Co się dzieje w OPP?: konflikt w Ognisku Pracy Pozaszkolnej/JAM, aniga.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 11, s. 13, il.

Ognisko Pracy Pozaszkolnej w Sierpcu.

200. KUPNIEWSKA, Marzanna.: W cztery oczy: wywiad z Marzanną Kupniewską/Marzanna Kupniewska; rozm. przepr. aniga.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 10, s. 6, il.

Miejskie Przedszkole nr 4 im. Czerwonego Kapturka w Sierpcu.

Kultura

– **MiastO!Żyje** = poz. 34

Domy kultury

– **BeeS.:** Ulotna sztuka ulicy = poz. 261

201. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: SDK: narodziny rodziny/Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock – 2013, nr 5, s. 23, il. 40-lecie Spółdzielczego Domu Kultury w Płocku.

– **JAM.:** Co się dzieje w OPP? = poz. 199

– **KOWALSKI,** Rafał.: Kalendarz z 2013 r., a kawa z 1910 = poz. 280

– **MICHALIK,** Piotr.: Z kulturą za pan brat = poz. 86

Imprezy artystyczne

– **ORŁOWSKA,** Milena.: Motocyklistki z kalendarza = poz. 281

– **rad.:** Jak Płock grał dla Wielkiej Orkiestry = poz. 145

Amatorski ruch artystyczny

– **MICHALIK,** Piotr.: Z kulturą za pan brat = poz. 86

Muzea i wystawy

202. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: Kultura olenderska: skansen i rowery/Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 59, s. 22, il.

Projekt utworzenia skansenu budownictwa i kultury olenderskiej wokół zboru ewangelickiego w Wiączemnie Polskim.

Muzeum Diecezjalne

203. (LESZ).: Biblia Płocka w nowej oprawie: w Muzeum Diecezjalnym/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 1, s. 8, il.

Wystawa Biblii Płockiej z XII w.

204. MAŁECKA, Agnieszka: Nasz Rarytas: „Biblia Płocka” na wystawie/Agnieszka Małeczka.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 1, dod. Gość Płocki, nr 1/203, s. VII, il.

205. PIĘTKA, Włodzimierz.: Celestyn V w Płocku: papieskie pamiątki w Muzeum Diecezjalnym/Włodzimierz Piętka.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 9, dod. Gość Płocki, nr 9/211, s. VII, il.

206. PIĘTKA, Włodzimierz.: Wielki płac w muzeum/Włodzimierz Piętka.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 7, dod. Gość Płocki, nr 7/209, s. III, il.

Zbiory o treści religijnej w Muzeum Diecezjalnym w Płocku.

Muzeum Mazowieckie

207. KASPRZAK, Mariusz.: Otwarcie nowych wystaw: sala galicyjska/Mariusz Kasprzak.//Biuletyn Muzealny. – 2013, nr 1/29, s. 7, il.

208. KORDALA, Tomasz.: Romańskie Drzwi Płockie: brama wiary i pomnik historii/Tomasz Kordala.//Biuletyn Muzealny. – 2013, nr 1/29, s. 2-3, il.

209. KWIATKOWSKA, Mariola.: Otwarcie nowych wystaw: art déco/Mariola Kwiatkowska.//Biuletyn Muzealny. – 2013, nr 1/29, s. 6, il.

210. KWIATKOWSKA, Mariola.: Spod znaku piękna: biżuteria.../Mariola Kwiatkowska.//Kronika Mazowiecka. – 2013, nr 2, s. 16-17, il.

Zbiór biżuterii w Muzeum Mazowieckim w Płocku.

211. (LESZ).: Muzeum Mazowieckie w hołdzie powstańcom styczniowym/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 5, s. 16, il. Wystawa „Gorzka chwata. Cieniom Stycznia 1863 r.”

212. (LESZ).: Wielkanocne kolędowanie: wystawa w Spichlerzu/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 11, s. 9, il.

213. LICA-KACZAN, Magdalena.: Osadnictwo olenderskie na Mazowszu: powidła buraczane/Magdalena Lica-Kaczan.//Kronika Mazowiecka. – 2013, nr 1, s. 40-41, il.

214. LICA-KACZAN, Magdalena.: Z wodą, gajem i chorągwią. Wielkanocne chodzenie na Mazowszu/Magdalena Lica-Kaczan.//In Puls. – 2013, nr 02, s. 31-32, il.

– **MICHALIK,** Piotr.: Na deptaku przy ulicy Tumskiej = poz. 85

– **RYDZEWSKA,** Barbara.: Wydobyc duszę, zatrzymać chwilę... = poz. 264

– **SOBIERAJ,** Leonard.: Wszystko dla widza = poz. 260

215. Themersonowie na papierze: o potrzebie tworzenia widzeń: dwie wystawy/[red. Małgorzata Sady, Nick Wadley; przekł. Małgorzata Sady]. – Płock: Muzeum Mazowieckie: Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki, 2013. – 100, [4] s.: il.; 21 cm. Książka została przygotowana z okazji wystawy „Themersonowie. O potrzebie tworzenia widzeń” w Muzeum Mazowieckim, współfinansowana przez Urząd Miasta Płocka, otwartej od 13 września do 2 grudnia 2012. – Równol. tekst pol. i ang. – ISBN 978-83-89034-84-7; – ISBN 978-83-86464-31-9

Muzeum Wisły

216. STANUSZKIEWICZ-CEGŁOWSKA, Blanka.: Średniowiecze, flisacy i kowale: Wyszogród ożył kulturalnie.../Blanka Stanuszkiewicz-Cegłowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 12, s. 18, il.

Muzeum Wisły i Ziemi Wyszogrodzkiej.

Muzeum Wsi Mazowieckiej

– **ASZTEMBORSKI,** Jarosław.: Marzanna odpłynęła = poz. 97

217. LEWANDOWSKA, Anna.: Skansen? tak, ale żywy/Anna Lewandowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 69, dod. Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, s. 1, il.

Imprezy organizowane w Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu.

218. POTOCKA, Anna.: Piękno dawnego Mazowsza: Sierpc /Anna Półocka.//Poznaj Swój Kraj. – 2013, nr 3, s. 20-25, il. Historia Sierpca i sierpeckiego skansenu.

219. SZEWCZYKOWSKA, Joanna.: Tradycja obchodów Niedzieli Palmowej w skansenie/Joanna Szewczykowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 69, dod. Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, s. 2, il.

Muzeum Żydów Mazowieckich

220. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: Muzeum Żydów otwarte: biskup Libera: odbudowa tego miejsca to przykład braterstwa /Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 63, s. 1, il.

221. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: Szefem muzeum będzie... /Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 60, s. 27, il.

Mariusz Wojtałowicz szefem Muzeum Żydów Mazowieckich w Płocku.

222. DYBIEC, Aleksandra.: Muzeum powstałe z marzeń: wiceminister: nasze dziedzictwo nie zrozumiemy bez Żydów /Aleksandra Dybiec.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 40, s. 36, il.

223. GÓRALSKI, Roman.: Nasze świadectwo i pamięć: dla kogo odnowiona synagoga płocka/Roman Góralski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 3, s. 1, 4, il.

– **LEWANDOWSKA,** Anna.: Zbieracz pamięci = poz. 240

224. SZATKOWSKA, Lena.: Miejsce na spotkanie kultur: otwarcie Muzeum Żydów Mazowieckich/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płock. – 2013, nr 12, s. 6, il.

Kultura fizyczna. Sport

225. BEDNARSKI, Dariusz.: Na podium drżałem z bólu/Dariusz Bednarski; rozm. przepr. Bogdan Wolny.//M 4. – 2013, nr 1, s. 10-11, il.

Dariusz Bednarski - halowy mistrz świata w skoku wzwyż w kategorii M 55-59.

– **BLINKIEWICZ,** Krzysztof.: Jagiellończyk z podniebną pasją = poz. 189

– **Kulturysta Roku 2012** = poz. 74

226. MAJCHRZAK, Wojciech.: Kiedy dużo się działo/Wojciech Majchrzak; rozm. przepr. Bogdan Wolny.//Sportowiec Płocki.

–2013, nr 1, s. 2-3, il.
Dot. książki: 50 lat plockiego szczypiorniaka Wojciecha Majchrzaka.

227. MAŁACHOWSKI, Adam.: Judo kładzie na łopatki: plebiscyt na Najpopularniejszego Sportowca i Trenera 2012 /Adam Małachowski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 23, s. 28, il.

Dorota Smorzewska i trener Wojciech Pudlik laureatami plebiscytu.

228. MAŁACHOWSKI, Adam.: Lars, dziękujemy!/Adam Małachowski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 75, s. 1, il. Rezygnacja Larsa Walthera z funkcji trenera piłkarzy ręcznych Orlen Wisły Płock.

229. MAŚLANKA, Piotr.: Różne efekty dobrej roboty: podsumowanie plockiego judo w 2012 roku/Piotr Maślanka.//Sportowiec Płocki. – 2013, nr 1, s. 14, il.

230. Płockie kluby wushu: podsumowanie osiągnięć plockich klubów wushu w 2012 roku/Piotr Maślanka.//Sportowiec Płocki. – 2013, nr 3, s. 12, il.

– **rad.**: Wszystkiego najlepszego, panie profesorze! = poz. 81

231. STAWICKI, Adam.: W kolorze pomarańczy: W Płocku zagościły Międzynarodowe Mistrzostwa Polski Juniorów w Badmintonie/Adam Stawicki.//Sportowiec Płocki. – 2013, nr 2, s. 3, il.

Dot. plockich tradycji badmintonowych.

– **SZAŁKOWSKI, Grzegorz.**: Bieganie – sport dla każdego = poz. 112

232. TUHANOWICZ, Jerzy.: Pierwsze w walce o baraż: w drugiej lidze tenisistki stołowe Nadwiślanina BS Mazowsze Płock walczą o awans. Tenisiści stołowi Victorii Płock grają o grupę awansową/Jerzy Tuhanowicz.//Sportowiec Płocki. – 2013, nr 1, s. 13, il.

233. TURALSKI, Mariusz.: Chcą ratować MKS Kasztelan: problemy w Klubie/Mariusz Turalski.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 5, s. 16, il.

Klub piłki nożnej MKS Kasztelan w Sierpcu.

234. WALTHER, Lars.: Moje odejście może pomóc/Lars Walther; rozm. przepr. Wojciech Wiśniewski, Adam Małachowski. //Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 75, s. 16, il.

Rozmowa z Larsem Waltherem, trenerem piłkarzy ręcznych Orlen Wisły Płock.

235. WIĄCEK, Maciej.: O jedno piętro wyżej: rozmowa z Maciejem Wiąckiem, dyrektorem biura zarządu i rzecznikiem Wisły Płock/Maciej Wiącek; rozm. przepr. Rafał Wereszczaka. //Sportowiec Płocki. – 2013, nr 3, s. 2-3, il.

XIII. LITERATURA PIĘKNA

Życie literackie

– **BLINKIEWICZ, Krzysztof.**: Zdziwienie i wdzięczność Hanny Krall = poz. 276

– **rad.**: Poetycki debiut Aleksandry Penszyńskiej = poz. 274

236. WOŹNIAK, Maciej.: Poezja awangardy/Maciej Woźniak; rozm. przepr. Marcin Jelec.//In Puls. – 2013, nr 02, s. 33-35, il. Rozm. z plockim poetą.

Poezja. Recenzje

237. SZATKOWSKA, Lena.: Wieczór fotopoetycki na ulicy Szczupaczej: poezja wraca na scenę POKiS-u/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 9, il.

Zawiera rec. książki: Ulica Szczupaczka: wiślane pieśni o Płocku/Maciej Woźniak. – Płock, 2012.

Proza

237a. ROMANOWSKI, Zdzisław (1932-).: Opowiadania znad Wisły/Zdzisław Romanowski. – Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek 2013. – 147, [2] s.; 21 cm. – ISBN 978-83-7780-567-1

238. THEMERSON, Franciszka (1907-1988).: Ubu: według „Ubu Roi” Alfreda Jarry’ego/Franciszka Themerson. – Łódź:

Muzeum Sztuki, cop. 2013. – [8], 90 s.: il.; 17 x 29 cm. – ISBN 978-83-63820-06-0

XIV. SZTUKA

Urbanistyka. Architektura

– **Antoni Julian Nowowiejski:** Płock = poz. 88

239. LEWANDOWSKA, Anna.: Rewitalizacja?: a co to jest? /Anna Lewandowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 27, s. 2, il.

Brak koncepcji rewitalizacji Starego Miasta w Płocku.

240. LEWANDOWSKA, Anna.: Zbieracz pamięci: chcę, żeby plockie domy miały swoje wyjątkowe opowieści/Anna Lewandowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 62, s. 21, il. Projekt „Archiwa Staromiejskie” plockanina Adriana Brudnickiego.

– **Młodzież świętecznie rozświetla Płock** = poz. 165

Malarstwo. Galerie

– **BeeS.**: Stały czynsz za kulturę? = poz. 132

241. BEKSINSKI, Zdzisław (1929-2005).: W dialogu/Zdzisław Beksinski, Tomasz J. Gałązka. – Płock: Płocka Galeria Sztuki, 2013. – [54] s.: fot. kolor.; 28 cm. – ISBN 978-83-61256-72-4

242. DOMINIK, Tadeusz (1928-).: Tadeusz Dominik – Malarstwo = Painting: Płock, styczeń - luty 2013: Płock, January - February 2013/Tadeusz Dominik; [fot. Mariusz Młynarkiewicz; tł. Joanna Holzman, Witold Chojnacki]. – Płock: Płocka Galeria Sztuki, 2013. – 73, [1] s.: fot. kolor.; 28 cm. – ISBN 978-83-61256-64-9

243. (LESZ).: Premierowa wystawa: w Płockiej Galerii Sztuki /{(lesz)}.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 3, s. 9, il.

Wystawa prac Tadeusza Dominika.

– **Motywy przyrodnicze i łowieckie w ekslibrisie** = poz. 121

244. MYJAK, Adam (1947-).: Adam Myjak – Rzeźba rysunek = sculpture drawing/Adam Myjak; [tł. Michał Pankowski]. – Płock: Płocka Galeria Sztuki, 2013. – [43] s.: fot. kolor.; 28 cm. – ISBN 978-83-61256-76-2

245. ORŁOWSKA, Milena.: Świnioryba na stodole/Milena Orłowska.//Gazeta Wyborcza. – 2013, nr 23, s. 10, il.

Galeria sztuki „Kapliczka”, instalacje artystyczne i murale Daniela Rycharskiego, absolwenta krakowskiej ASP, w Kurówku k. Sierpca.

246. POPIEL, Lidia (1959-).: Uwaga kobieta! uwaga kobiecość!/[zdjęcia i teksty] Lidia Popiel. – Płock: Płocka Galeria Sztuki, 2013. - [52] s.: fot.; 28 cm. - ISBN 978-83-61256-68-7

– **THEMERSON, Franciszka:** Ubu = poz. 238

– **Themersonowie na papierze** = poz. 215

Zabytki. Ochrona zabytków

– **BeeS.**: Bo straszyl i groził = poz. 124

– **DANIELUK, Jacek.**: Archeolodzy i konserwatorzy mają pełne ręce roboty = poz. 190

– **DYBIEC, Aleksandra.**: Cmentarzysko w szkole: ponad 60 szkieletów w Małachowiance, najstarsze z XIII wieku = poz. 191

– **KORDALA, Tomasz.**: Romańskie Drzwi Płockie = poz. 208

– **KOWALSKI, Rafał.**: Na tropie księcia = poz. 193

– **KUNKEL, Robert.**: Książęce skarby Płocka = poz. 194

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Pod rękę z prof. Wilczurem = poz. 84

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Rewitalizacja?: a co to jest? = poz. 239

– **LEWANDOWSKA, Anna.**: Zbieracz pamięci = poz. 240

248. SZATKOWSKA, Lena.: Rozpoczyna się remont katedry: trzeba ratować najcenniejszy zabytek architektoniczny Płocka /Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 8, il.

Teatr

Teatr Dramatyczny im. Jerzego Szaniawskiego

249. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: Teatr świętuje: rekordzista Mąka i srebrna Anzorge/Krzysztof Blinkiewicz.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 71, s. 21, il.

Srebrna Maska dla Katarzyny Anzorge i Złota Maska Masek dla Jacka Mąki z płockiego Teatru Dramatycznego.

250. KOWALSKI, Rafał.: Tam Solski pokochał Solską/Rafał Kowalski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 2, s. 22, il. Zawiera rec. książki: Teatr w Płocku 1812-2012/Barbara Konarska-Pabiniak. – Płock, 2012.

251. (LESZ).: Maska Masek dla Jacka Mąki: Międzynarodowy Dzień Teatru w Płocku/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 13, s. 8, il.

Srebrna Maska dla Katarzyny Anzorge i Złota Maska Masek dla Jacka Mąki.

– **MICHALIK**, Piotr.: Z kulturą za pan brat = poz. 86

252. MOKROWIECKI, Marek.: Jubileusz Teatru Płockiego /Marek Mokrowiecki.//Aktualności Teatru Płockiego. – 2013, nr styczeń-luty, s. 3-6, il.

253. SZATKOWSKA, Lena.: Teatr w Płocku 1812-2012: dla splendoru miasta i użyteczności publicznej/Lena Szatkowska. //Tygodnik Płocki. – 2013, nr 4, s. 10, il.

Zawiera rec. książki: „Teatr w Płocku 1812-2012”/Barbara Konarska-Pabiniak. – Płock, 2012.

254. Teatr Płocki 1812-2012: część V.//Aktualności Teatru Płockiego. – 2013, nr styczeń-luty, s. 18, il.

255. WANECKI, Jarosław.: Czas Srebrnych Masek/Jarosław Wanecki.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 57, s. 6, il.

– **WANECKI**, Jarosław.: Nigdy mi w Płocku nie jest seremno = poz. 135

– **WANECKI**, Jarosław.: Teatru nie było, a i tak go kochali = poz. 136

Recenzje teatralne

256. SZATKOWSKA, Lena.: Po prostu farsa: dwóch mężów, dwóch kochanków/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 3, s. 9, il.

Zawiera rec. przedstawienia: Weekend z kochankiem/Robin Hawdon; reż. Stefan Friedmann; Teatr Dramatyczny, Płock.

Muzyka

257. (LESZ).: Cztery wieczory z kolędami: w bazylice katedralnej/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 2, s. 6, il.

19. Płockie Kolędowanie.

258. (LESZ).: Odrobina „przypadku”: Rok Lutostawskiego w Płocku/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 10, s. 8, il.

Obchody setnej rocznicy urodzin patrona Płockiej Orkiestry Symfonicznej.

259. NIEMCZYK, Marcin.: Ciężka praca popłaca/Marcin Niemczyk; rozm. przepr. aniga.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 1, s. 5, il.

Rozmowa z muzykiem hip-hopowym pochodzącym z Sierpca.

Kino. Film

– **LEWANDOWSKA**, Anna.: Pod rękę z prof. Wilczurem = poz. 84

260. SOBIERAJ, Leonard.: Wszystko dla widza: nowe pomysły, atrakcyjne filmy i bogata oferta/Leonard Sobieraj; rozm. przepr. Jola Marciniak.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 10, s. 7, il.

Rozmowa z dyrektorem Muzeum Mazowieckiego, a także Nowego Kina „Przedwiośnie”.

Fotografia

261. BEES.: Ulotna sztuka ulicy/BeeS.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 10, s. 18, il.

Wystawa fotograficzna Wiesława Kowalskiego „Murale płockie” w Domu Darmstadt.

– **BEKSIŃSKI**, Zdzisław: W dialogu = poz. 241

262. KRUKOWSKI, Tomasz.: Miasto za czasów Imperium Rosyjskiego: nieznanne fotografie Sierpca z przełomu XIX i XX w. /Tomasz Krukowski.//Kurier Sierpecki. – 2013, nr 7, s. 12, il.

Pracownia Dokumentacji Dziejów Miasta Sierpc

– **POPIEL**, Lidia: Uwaga kobieta! uwaga kobiecość! = poz. 246

263. RK.: Superfotografie/RK.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 21, s. 8, il.

Wystawa fotografii z konkursu „Grand Press Photo 2012” w płockiej galerii Mazovia.

264. RYDZEWSKA, Barbara.: Wydobyc duszę, zatrzymać chwilę...: o fotografii płockiej w półwiecze PTF/Barbara Rydzewska.//Biuletyn Muzealny. – 2013, nr 1/29, s. 5, il.

XV. ZAGADNIENIA WYZNANIOWE

– **Antoni Julian Nowowiejski**: Płock = poz. 88

265. CELMER, Mariusz.: Władze komunistyczne wobec uroczystości Milenium Chrztu Polski w Płocku w 1966 roku/Mariusz Celmer.//Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 34-39. – Streszcz. w jęz. ang.

266. GRZYBOWSKI, Michał Marian (1937-): Kardynał Drugiej Rzeczypospolitej Aleksander Kakowski 1862-1938/Michał Marian Grzybowski.//Notatki Płockie. – 2013, nr 1/234, s. 16-19, il. – Streszcz. w jęz. ang.

Kontakty kardynała z Płockiem.

267. LICA-KACZAN, Magdalena.: Osadnictwo olenderskie na Mazowszu: świątynie ewangelickie/Magdalena Lica-Kaczan.//Kronika Mazowiecka. – 2013, nr 3, s. 36-37, il.

268. LICA-KACZAN, Magdalena.: Osadnictwo olenderskie na Mazowszu: świątynie mennonickie/Magdalena Lica-Kaczan.//Kronika Mazowiecka. – 2013, nr 2, s. 40-41, il.

269. MAŁECKA, Agnieszka.: Wspólnota do zadań specjalnych: jubileusz Parafii św. Jana Chrzyciela/Agnieszka Małeczka.//Gość Niedzielny. – 2013, nr 11, dod. Gość Płocki, nr 11/213, s. VIII, il.

40. rocznica powstania parafii św. Jana Chrzyciela w Płocku.

– **PIĘTKA**, Włodzimierz.: Wielki płacz w muzeum = poz. 206

– **PIĘTKA**, Włodzimierz.: Zagadka Pana Jezusa = poz. 143

– **SZATKOWSKA**, Lena.: Rozpoczyna się remont katedry = poz. 248

270. ZEMBRZUSKI, Sławomir Roman.: Z dziejów diecezji płockiej, Serbiewa i parafii serbiewskiej: ilustrowana historia Stowarzyszenia Academia Europaea Serbiviana 2005-2012 /Sławomir Roman Zembrzuski; [oprac. graf. Hubert Kornatowski]. – [Płock]: [s.n.], [2012?]. – 63, [2] s.: il. kolor.; 29 cm. – Bibliogr. s. [64]. – ISBN 978-83-930186-1-1

271. ZYGNER, Leszek.: Synody pułtuskie (XV-XVIII wiek)/Leszek Zygnier.//Studia Mazowieckie. – R. 8/15(2013), nr 1, s. 53-70. – Streszcz. w jęz. ang. i ros.

XVI. KSIĄŻKA I CZYTELNICTWO

Książki

– **(lesz)**.: Biblia Płocka w nowej oprawie = poz. 203

Biblioteki naukowe

Biblioteka im. Zielińskich TNP

– **HORODYSKA-GIZIŃSKA**, Ewa.: Halina Rutska dla „Kodeksu Dyplomatycznego Mazowsza” = poz. 73

– **(I)**.: Już 122 publikacje on-line = poz. 182

– **(I)**.: Spuścizna profesora Smoleńskiego w wersji cyfrowej = poz. 183

Biblioteki publiczne

– **(eg)**.: Oddali krew za Ojczyznę = poz. 147

272. Gminna Biblioteka Publiczna w Słubicach/Bibliotekarze GBP w Słubicach.//Więści znad Wisły. – 2013, nr 87, s. 3-18, il.

273. RAD.: Nowoczesny sprzęt dla Biblioteki Miejskiej: Kraśzewski on-line/rad.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 7, s. 13, il.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Zofii Nałkowskiej w Sierpcu.

274. RAD.: Poetycki debiut Aleksandry Penszyńskiej: opowieść o sobie samej/rad.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 4, s. 13, il.

Promocja tomiku poezji „Jestem” wydanego przez Miejską

Bibliotekę Publiczną w Sierpcu ramach serii „Biblioteka Sierpecka”.
275. STANISZEWSKA, Magdalena.: Chwała zwyciężonym – komentarz do wystawy z okazji 150 rocznicy Powstania Styczniowego/Magdalena Staniszevska.//Nasz Sierpc. – 2013, nr 1, s. 37-38, il.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Zofii Nałkowskiej w Sierpcu

Książnica Płocka im. Władysława Broniewskiego

– **BANASIAK, Joanna.**: Skwer Themersonów? = poz. 75

276. BLINKIEWICZ, Krzysztof.: Zdziwienie i wdzięczność Hanny Krall: płocka premiera miesiąca/Krzysztof Blinkiewicz. //Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 63, s. 6, il.

Promocja książki Hanny Krall „Biała Maria” w ramach cyklu „Płocka Premiera Miesiąca w Książnicy Płockiej”.

277. (LESZ).: Co za radość w Twoim powrocie...: pamięci Broniewskiego/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 8, s. 19, il.

„Wieczór wspomnień o Władysławie Broniewskim” z udziałem córki poety Marii Broniewskiej-Pijanowskiej w Książnicy Płockiej.

278. (LESZ).: Książnica podsumowała rok Broniewskiego: w urodziny poety/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 1, s. 9, il.

Obchody Roku Broniewskiego w Książnicy Płockiej w 2012 r.

279. (LESZ).: Pokój bez kota: w Książnicy Płockiej/(lesz).//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 13, s. 9, il.

Wystawa w pierwszą rocznicę śmierci Wisławy Szymborskiej „Nic dwa razy” z udziałem Anny Bikont i Joanny Szczęsnej

autorek biografii poetki.

– **SZATKOWSKA, Lena.**: Teatr w Płocku 1812-2012 = poz. 253

Ruch wydawniczy

280. KOWALSKI, Rafał.: Kalendarz z 2013 r., a kawa z 1910 /Rafał Kowalski, Piotr Augustyniak.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 25, s. 21, il.

XV Przegląd Płockich Kalendarzy.

281. ORŁOWSKA, Milena.: Motocyklistki z kalendarza/Milena Orłowska.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 9, s. 4, il. Kalendarz „Płockie motocyklistki” na aukcji na rzecz Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy.

Czasopiśmiennictwo

282. DUMOWSKI, Zdzisław.: Nasz Sierpc – jak to było? jak będzie?/Zdzisław Dumowski.//Nasz Sierpc. – 2013, nr 1, s. 3-4, il.

20 lat Biuletynu Rady i Burmistrza – „Nasz Sierpc”

283. KOWALSKI, Rafał.: Twój pieniądz nie będzie próżniakiem i dezerterem/Rafał Kowalski.//Gazeta Wyborcza – Płock. – 2013, nr 9, s. 2, il.

Zawiera rec. książki: Dwa wieki prasy płockiej. T.1: 1810-1945 /Wiesław Adam Koński.- Płock, 2012.

284. SZATKOWSKA, Lena.: Historia „Notatek Płockich”: pismo „na marginesie swobody”/Lena Szatkowska.//Tygodnik Płocki. – 2013, nr 2, s. 9, il.

INDEKS OSOBOWY

A. B. 90

A. K. 130

Adamkowska, Emilia 18

Adamkowski, Arkadiusz 16

Adamski, Andrzej 4, 178

and. 173

Aniga 137 164, 167, 199-200, 259

Antoni Julian Nowowiejski (bt.) ; 88

Asztemborski, Jarosław. 97

Augustyniak, Piotr 280

Banasiak, Joanna. 75

Bednarski, Dariusz. 225

BeeS. 124, 132, 261

Beksiński, Zdzisław 241

Bielak, Małgorzata 1

Bielińska, Jolanta. 129

Bielińska, Kamila 15

Blinkiewicz, Krzysztof. 188-9, 201-2, 220-1, 249, 276

Boszko, Michał. 150

Cegłowska, Blanka. zob. Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka.

Celmer, Mariusz. 265

Chojnacki, Witold 242

Cieciora, Iwona 100

Czerwiński, Krzysztof. 151

Danieluk, Jacek. 98, 127, 152, 190

Dobroń, Elżbieta 1

Dominik, Tadeusz 242

Dumowski, Zdzisław. 282

Duraj, Danuta. zob. Walczak-Duraj, Danuta.

Dwojnych, Andrzej 30

Dybiec, Aleksandra. 153-4, 179, 191, 222

Dybowska, Iwona 67

Dzięgielewski, Andrzej 52

(eg). 147, 174

Falkowska, K 13

Fidelis, Stanisław. 123

Fischbach, Jarosław. 83

Frąckowiak, Anna. 8a

Furman, Tomasz 117

Gancarzyk, Marek 20

Gasik, Małgorzata. 192

Gizińska, Ewa. zob. Horodyska-Gizińska, Ewa.

Gołębiewski, Grzegorz 62, 172

Gołębiewski, Zdzisław. 62

Góralski, Roman. 223

Grabowski, Janusz (archiwista). 87

Graczyk, Andrzej. 67

Graniszewska, Magdalena. 104

Gregorczyk, Ewa 54

Gromek-Żukowska, Agnieszka 100

Grzybowski, Michał Marian 266

(gsz). 96, 155

Gutowska, Paulina 11

Hiacynta Red. 41

Holzman, Joanna 242

Horodyska-Gizińska, Ewa. 73

Iwaniak, Arkadiusz. 156

J.S 131

Jagodziński, Andrzej. 139

Jakubowska, Karolina 99

JAM. 61, 74, 133, 134, 157, 186, 199

JAM Oprac. 126

Jarecka, Dorota. 76

Jarocka, Mariola. zob. Szewczyk-Jarocka, Mariola.

Jaroszewski, Artur. 158-9

Jarry, Alfred 238

Jelec, Marcin Alan 22

Jeż, Marianna 11

Jol. 118

Justyńska, Teresa. zob. Radwańska-Justyńska, Teresa.

Kaczan, Magdalena. zob. Lica-Kaczan, Magdalena.

Kalkowski, Dariusz. 160

Kansy, Andrzej 48, 180

Kasprzak, Elwira 24

Kasprzak, Mariusz. 207

Kępką, Wioletta. 161

Kęsicka, Lucyna. 175

Kęsy, Robert. 122

Kliniewicz, Jerzy 106-7

Kocznur, Agnieszka. 102, 171

Kolińska, Iwona 35

Konarska-Pabiniak, Barbara. 72

Koński, Wiesław. 41a

Kopec, Wiesław 58

Koper, Sławomir 89

Kordala, Tomasz. 208

Kornatowski, Hubert 270

Kosiewski, Piotr. 77

Kowalska, Iwona. zob. Typiak-Kowalska, Iwona.
 Kowalski, Rafał 75, 119, 193-4, 250, 280, 283
 Kozłowski, Jacek. 149
 Krajewski, Tomasz 33
 Krawczyńska, Renata 42, 116
 Krawiec, Jacek. 107
 Krukowski, Tomasz. 262
 Kruszewski, Tomasz 180
 Kruszewski, Wojciech 10
 Krzewski, Wojciech. 125
 Kubacz, Magdalena 12
 Kuc, Monika. 78
 Kucharska, Barbara 141
 Kuczyński, Krzysztof A 59
 Kulpa Wioletta. 162
 Kunkel, Robert. 194
 Kupniewska, Marzanna. 200
 Kurach, Aurelia. 163
 Kwiatkowska, Mariola. 209-10
 (I). 182-3
 Lelec, Marcin 236
 (lesz). 176, 184, 203, 211-2, 243, 251, 257-8, 277-9
 Leśniewski, Michał. 82
 Lewandowska, Anna. 84, 94, 103, 128, 166, 217, 239-40
 Lica-Kaczan, Magdalena. 213-4, 267-8
 Lipińska, Wiesława 31
 Lissowski, Czesław 91
 Liszewska, Ewa. 92
 Liszewski, Bogumił 92
 Łupak, Sebastian. 79
 Maćkowiak, Tomasz Andrzej. 108
 Majchrzak, Wojciech. 226
 Małachowski, Adam 227-8, 234
 Małecka, Agnieszka 177, 204, 269
 Marciniak, Jola 142, 260
 Maślanka, Piotr. 229
 Matuszewska, Anna 25
 Mazurska, Wiesława 1
 Michalik, Piotr. 85-6
 Michnik, Adam 16
 Mielczarek, Bogdan. 164
 Milczarek, Katarzyna 198
 Młynarkiewicz, Mariusz 242, 244
 Mokrowiecki, Marek 252
 Moskalewicz, Marcin 117
 Murawska, Hanna. 100
 Myjak, Adam 244
 Nagiewicz, K. 101
 Nasiadka, Ilona 12
 Nędział, Michał 11-2
 Niemczyk, Marcin 259
 Nowacka, Anna 195-6
 Nowakowski, Andrzej 166
 Nowotka, Dariusz 41
 Nycek, Jan Bolesław 36, 65, 185
 Orłowska, Milena 245, 281
 Ostrowski, Wojciech 95
 Pabiniak, Barbara. zob. Konarska-Pabiniak, Barbara.
 Pakieła, Paweł 167
 Piekarski, Tomasz 93
 Piętko, Włodzimierz. 143, 205-6
 Podśędek, Marcin 56
 Polak, Krzysztof 111
 Popiel, Lidia 246
 Potocka, Anna. 218
 Przygocka, Janina 53
 Ptasiewicz, Zbigniew 49
 rad. 81, 138, 145, 148, 273-4
 Radwańska-Justyńska, Teresa 181
 Reichardt, Jasia. 80
 RK. 263
 rka 110
 Romanowski, Zdzisław 237a
 Rydzewska, Barbara 264
 Rzepecka, Malwina 57
 SAB. 146
 Sady, Małgorzata 215
 Sekuła, Rafał. 111
 Skibowska, Jadwiga. 120
 Smuk-Stratenwerth, Ewa 57
 Sobieraj, Leonard 6, 260
 Socha, Dariusz. 178
 Sochacka, Jolanta. 168
 Sokołowska, Joanna 5
 Staniszevska, Magdalena. 66, 275
 Stanuszkiewicz-Cegłowska, Blanka. 68, 216
 Stawicki, Adam 231
 Stawicki, Krzysztof 41
 Stratenwerth, Ewa. zob. Smuk-Stratenwerth, Ewa.
 Sylwia 170
 Szatkowski, Grzegorz. 112
 szat. 113
 Szatkowska, Lena. 63-4, 69, 224, 237, 248, 253, 256, 284
 Szatkowski, Tomasz 51, 114, 149
 Szewczyk-Jarocka, Mariola 195-6
 Szewczykowska, Joanna 219
 Szkopek, Grzegorz 127
 Ścibło, Andrzej 70
 Ślęzak, Patryk 26
 Themerson, Franciszka 238
 Tomaszewska, Urszula 43
 Tucholski, Marek 9, 156, 158, 162
 Tuhanowicz, Jerzy. 232
 Turalski, Mariusz. 233
 Typiak-Kowalska, Iwona 1
 Ulanowska, Lidia 141
 Wadley, Nick 215
 Wagner, Ryszard 121
 Walczak-Duraj, Danuta 21
 Walther, Lars. 234
 Wanecki, Jarosław. 135-6, 255
 Wereszczaka, Rafał 46, 129, 235
 Wereszczyński, Grzegorz. 103
 Wiącek, Maciej. 235
 Wierczak, Aneta. 115
 Więckowski, Józef. 116
 Wiśniewski, Sławomir 23
 Wiśniewski, Wojciech 234
 Witkowska, Małgorzata. 187
 Wojtalewicz, Urszula. 140
 Wolny, Bogdan 225, 226
 Woźniak, Maciej. 236
 Wydra, Lucyna 82
 Zajac, Zbigniew 82
 Zawadzki, Marek Red. 41
 Zbyszewska, Alicja 14
 Zembrzuski, Sławomir Roman. 270
 Zieliński, Janusz. 181
 Ziętek, Janina 32
 Zygnier, Leszek. 271
 Żbikowska, Dorota. 137
 Żukowska, Agnieszka. zob. Gromek-Żukowska, Agnieszka.

Opracowanie:

Małgorzata Bielak, Elżbieta Dobroń, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska

Książnica Płocka im. Wł. Broniewskiego

09-400 Płock, ul. Kościuszki 6
 Tel. (024) 268 00 21 lub (024) 268 00 25
 e-mail: dib@bibl.plock.pl

NASI AUTORZY

MARCIN BERLIŃSKI

— dr nauk humanistycznych, dziekan Wydziału Nauk Społecznych Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek TNP

ANDRZEJ CHODUBSKI

— prof. zw. dr hab., Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego, członek TNP

GRZEGORZ GOŁĘBIEWSKI

— dr nauk humanistycznych, nauczyciel historii w III LO w Płocku, wykładowca w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek Zarządu TNP

MICHAŁ MARIAN GRZYBOWSKI

— ks., prof. dr hab., historyk, wykładowca Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku, Wiceprezes TNP

DAMIAN KASPRZYK

— dr nauk humanistycznych, adiunkt w Zakładzie Etnologii Polski i Europy Uniwersytetu Łódzkiego, członek TNP

TOMASZ KRUSZEWSKI

— dr nauk humanistycznych, Kanclerz Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, członek TNP

GRAŻYNA SZUMLICKA-RYCHLIK

— mgr bibliotekoznawstwa i informacji naukowej Uniwersytetu Warszawskiego oraz Studiów podyplomowych z zakresu marketingu i zarządzania kadrami w przedsiębiorstwie – Szkoły Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku, Dyrektor Biblioteki im. Zielińskich Towarzystwa Naukowego Płockiego

RENATA WALCZAK

— dr hab. inż., dyrektor Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych Politechniki Warszawskiej w Płocku, członek Kolegium Redakcyjnego „Notatek Płockich”, członek TNP

JANUSZ WIŚNIEWSKI

— ks., adiunkt na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Stefana Kardynała Wyszyńskiego w Warszawie, proboszcz parafii w Rogozinie

Autorki Bibliografii

— **Małgorzata Bielak, Elżbieta Dobroń, Wiesława Mazurska, Iwona Typiak-Kowalska**